

Národné osvetové centrum, Slovenská republika

Impulzy pre online vzdelávanie

Bratislava 2022

Impulzy pre online vzdelávanie

Zostavila:

PhDr. Svetlana Chomová, PhD.

Autori príspevkov:

Braňo Frk

Mgr. Peter Maľa, PhD.

Mgr. Klaudius Šilhár, PhD.

PhDr. Veronika Vasilová, PhD.

Mgr. Lucia Ditmarová, PhD., Mgr. Tatiana Šišková

Mgr. Katarína Babčáková, PhD.

Mgr. Michal Noga, PhD.

Mgr. art. Ondrej Galbička

Mgr. Lucia Bistárová, PhD.

Mgr. Martina Jurčová

Mgr. Jana Ondrušková

Mgr. Daniela Šimanová

Úvod napísala:

PhDr. Svetlana Chomová, PhD.

Vydalo:

Národné osvetové centrum

Vydanie 1.

Rok vydania: 2022

Náklad: 300 ks

Počet strán: 56

ISBN: 978-80-7121-371

EAN: 9788071213710

Obsah

3	Úvod
4	Vzdelávanie v online priestore – výzvy a možnosti Braňo Frk
10	Využívanie online vzdelávania v Asociácii lektorov a kariérnych poradcov Mgr. Peter Maľa, PhD.
14	Vzdelávanie dospelých vo svete a na Slovensku Mgr. Klaudius Šilhár, PhD.
20	Online vzdelávanie – príležitosť na rozvoj vzdelávania počas pandémie COVID-19 PhDr. Veronika Vasilová, PhD.
28	Kultúra v karanténe. Online neprofesionálne umenie a umelecké vzdelávanie v NOC 2020 – 2021 Mgr. Lucia Ditmarová, PhD., Mgr. Tatiana Šišková
36	Vzdelávacie, súťažné a prezentačné aktivity oddelenia folklóru a folklorizmu NOC v online prostredí Mgr. Katarína Babčáková, PhD., Mgr. Michal Noga, Mgr. art. Ondrej Galbička
42	Slovakiana I Portál kultúrneho dedičstva Slovenska Mgr. Lucia Bistárová, PhD.
	Príklady z praxe
46	Online svet nám priniesol titul Osveta roka 2020 Mgr. Martina Jurčová
50	Pandémia bola pre nás výzvou Mgr. Jana Ondrušková
54	Nápady z obývačky Mgr. Daniela Šimanová

Úvod

Celá naša spoločnosť vzhľadom na pandémiu Covid 19 bola nútená zmeniť sa, zmeniť spôsob života a práce. Aj oblasť kultúry a kultúrno-osvetové činnosti boli nútené prejsť výraznými zmenami a prispôbiť sa novej situácii. Kultúrne subjekty museli zmeniť svoje aktivity zo dňa na deň, niektoré dokonca pozastaviť na neurčitý čas. Bolo to oveľa ťažšie ako v iných sektoroch, pretože práve kultúra stojí na priamej komunikácii a aktívnom zapojení účastníka. Táto nová, doposiaľ nepoznaná situácia prinútila kultúrnych pracovníkov uvažovať inak. Znamenalo to pripravovať a realizovať tradičné aktivity novými formami, niekedy meniť ich obsah, hľadať netradičné prístupy k cieľovým skupinám aj nové cieľové skupiny pôsobenia. Zložitosť spočívala aj v tom, že zariadenie v oblasti kultúry a kultúrno-osvetovej činnosti celkovo zaostávali vo vybavenosti informačnými technológiami. Mnohé subjekty nemali dostatočné technické vybavenie, pripravených zamestnancov i mnohí lektori boli začiatocníkmi pri využívaní informačných technológií. Všetci sme sa postupne učili pracovať novým (online) spôsobom. Dnes je očividné, že kreativita, snaha priblížiť kultúru a umenie, informácie a nové skúsenosti priniesli svoje úrodu. Aj v čase pandémie vzdelávacia a tvorivá kultúrno-osvetová činnosť pokračovala (aj keď s obmedzeniami) a priniesla širokú paletu nových aktivít.

Táto publikácia prezentuje pozitívne prístupy a príklady nielen z dielne Národného osvetového centra, rôznych partnerov a lektorov, ale aj pracovníkov z praxe, ktoré poukazujú na nové inšpiratívne aktivity, procesy a metódy práce. Napriek tomu, že to bolo ťažké obdobie, jednotlivé príspevky dokumentujú túto dobu a schopnosti kultúrno-osvetových pracovníkov prispôbiť sa nepriaznivým podmienkam. Hoci nie všetko sa dalo a dá sprostredkovať online, vzdelávacie a kultúrne aktivity sa snažili o zdieľanie spoločného priestoru, skúseností, názorov a emócií.

Som presvedčená, že uverejnené príspevky sú malým no dôležitým dôkazom toho, čo sa nám v zložitom čase v kultúrno-osvetovej činnosti podarilo. Snahou bolo nielen poukázať na nové spôsoby práce, ktoré online priestor ponúka, dokumentovať určitý segment činnosti kultúrnych zariadení a ich nové aktivity, ale predovšetkým reflektovať súčasnú prax a poukázať na možnosti, ktoré online priestor oblasti vzdelávania a kultúrno-osvetovej činnosti ponúka.

Vzdelávanie v online priestore – výzvy a možnosti

Oxfordský profesor Luciano Floridi (2015) navrhol už viac nerozlišovať medzi online a offline životom, ale používať pojem „Onlife“, pretože internet a technológie sú už natoľko integrované do našich životov, že už je ťažké človeka predstaviť si život bez nich. Za pravdu mu dáva Digital report (2019), ktorý uvádza, že priemerne človek strávil denne online – až 6 hodín a 42 minút, v prepočte na rok to znamená, že 100 dní ročne strávime online. Možno vás to trochu desí, ale dobrá správa je že časť času ktorý strávime online nielen pracujeme, zabávame sa alebo prokrastinujeme, ale aj sa učíme. Nástup online formy totiž platí aj pre vzdelávanie, technológie sú dnes súčasťou vzdelávania vo všetkých úrovniach a pandémie vývoj eskalovala natoľko, že už možno čoskoro nebudeme musieť rozlišovať medzi online a offline vzdelávaním. Podľa sa ale zatiaľ pozrieť čo v súčasnosti online vzdelávanie znamená.

Pre predstavu niekoľko čísel: od roku 2000 trh s online vzdelávaním narástol o 900% a dnes ma hodnotu 250 miliárd dolárov, odhaduje sa, že denne sa vzdeláva online niekoľko miliárd ľudí. (Global e-industry, 2021).

Online vzdelávanie za posledných 20 rokov neuveriteľne pokročilo a dnes už je online vzdelávanie plnohodnotným vzdelávaním a takouto formou môžete študovať na prestížnych univerzitách, učiť sa v rámci firemného vzdelávania, alebo sa venovať záujmovému alebo hobby vzdelávaniu. Dnes už prakticky nie je téma, alebo oblasť na ktorú by sme nenašli online kurz. Online sa môžeme učiť trebárs hrať na gitaru, variť, programovať, alebo získať doktorát. Pokiaľ ovládame angličtinu, dovolím si tvrdiť, že máme k dispozícii všetko čo potrebujeme alebo sa chceme naučiť.

Trend spĺvania online a off-line priestoru môžeme zreteľne vidieť aj v kultúre a umení. Postupné prelínanie a prepájanie je vďaka technológiám nielen jednoduchým spojením, ale vytvára novú interaktívnu úroveň kultúrneho zážitku. Bez prehánania môžeme už teraz konštatovať, že otázka už nestojí či technológie v kultúre využívať, ale otázka už stojí ako to urobiť. Online vzdelávanie je jednou z aktivít, kde kultúra nemusí objavovať nové postupy, či metódy, pretože je možné inšpirovať sa či preberať postupy z funkčných metód online vzdelávanie napríklad z oblasti firemného vzdelávania, ale aj univerzitného.

Aké máme teda možnosti vzdelávať sa online?

Online vzdelávanie ponúka prakticky rovnaké možnosti ako tradičné prezenčné vzdelávanie:

Formálne online vzdelávanie ponúkajú inštitúcie zamerané na vzdelávanie a odbornú prípravu ako alternatívu k prezenčným programom. Toto vzdelávanie je akreditované resp. certifikované a vedie k získaniu kvalifikácie alebo odbornej spôsobilosti a po ukončení získame oficiálne uznaný doklad. Reálne takto môžete študovať na univerzite, ale sa rekvalifikovať alebo rozširovať si svoju kvalifikáciu v špeciálnych akreditovaných kurzoch. Zajímavou variantou sú tzv. MOOC kurzy, ktoré často ponúkajú univerzity a to dokonca zdarma. Tu sa ponúka spolupráca kultúrnych inštitúcií s univerzitami, resp. ďalšími školskými inštitúciami na vytváraní online vzdelávacieho obsahu, ktorý môže byť určený študentom ale aj odbornej či laickej verejnosti.

Druhou formou je **neformálne online vzdelávanie** a prebieha na rozdiel o formálneho mimo vzdelávacie (školský) systém a orientuje sa na praktické vedomosti a zručnosti. Obvykle takéto vzdelávanie poskytuje zamestnávateľ, cez svoje firemné vzdelávanie, sukromné firmy, neziskové organizácie a podobne. Radíme sem aj záujmové resp. hobby vzdelávanie. Jedná sa o najrozšírenejšiu formu online vzdelávania. Táto forma je ideálna pre online vzdelávanie v kultúre, kde je cieľovou skupinou verejnosť a je možné reagovať na požiadavky veľmi flexibile.

Tretia forma je **informálne online vzdelávanie** - toto vzdelávanie je "vedľajší" výsledok online aktivít, často si to ani nemusíme uvedomiť. Napríklad vyhľadávate si na internete destináciu na výlet a popri tom sa naučíte niečo o histórii a kultúre toho miesta. Zdá sa to možno banálne, ale je to dôležitá súčasť vzdelávania a tieto poznatky nás kultivujú a rozširujú naše obzory.

Pre vzdelávania v oblasti kultúry je dôležité, že všetky vyššie spomínané formy je možné využívať aj v kultúre. Otázkou je iba zameranie a rozsah vzdelávania a potreby cieľových skupín.

Je dobré tiež vedieť, že online vzdelávanie vo všetkých formách sa môže realizovať synchrónne alebo asynchrónne. **Synchrónne** znamená, že sa vzdelávanie deje v rovnakom čase, čo je napríklad prípad webinár alebo online workshop, teda lektor aj účastníci komunikujú spolu v rovnakom čase. **Asynchrónne** znamená, že se to deje v rôznom čase, čo je prípad online kurzov, kde máme možnosť určiť si sami čas, kedy sa budeme učiť.

Okolo online vzdelávania je ale aj veľa mýtov a predsudkov. Napríklad, že aby sa niekto vzdelával online musí byť veľmi dobrý a skúsený používateľ technológií, nie je to pravda. Je to v zásade rovnaké ako prezeranie webových stránok, sledovanie videí na youtube, dnešné online vzdelávanie je intuitívne a užívateľsky prívetivé. Často sa tiež stretávame s tvrdením, že online vzdelávanie nie je tak efektívne ako prezenčné. Efektívnosť vzdelávania nezáleží až tak na forme, ale na celom rade ďalších faktorov ako je naša motivácia, kvalita vzdelávacieho obsahu a podobne. Populárny mýtus je aj, že pri online vzdelávaní chýba komunikácia a sociálny kontakt s lektorom a ostatnými účastníkmi, vezmite si populárne webináre, online workshopy kde tento kontakt je, často sa sociálny kontakt odohráva aj v uzavretých študijných skupinách napr. na Facebooku a pod.

Samozrejme ani online vzdelávanie nie je úplne bez problémov, ale v nasledujúcom texte sa pozrieme ako vyťažiť z online vzdelávania maximum.

Ak sa stále pýtate prečo je teda online vzdelávanie na takom vzostupe, a hlavne čo to môže priniesť vám? Argumentov a dôvodov je určite viac, ale jedným z najdôležitejších je jeho praktickosť a dostupnosť. Poďme sa spolu zamyslieť nad výhodami a nevýhodami online vzdelávania v porovnaní s tradičným teda prezenčným vzdelávaním.

Výhody a nevýhody

Ak stále váhate, či je online vzdelávanie pre vašu inštitúciu vhodné, môžeme si skôsiť uviesť niekoľko výhod a nevýhod a sami relevantnosť zvážte. Je dobré premýšľať nad vzdelávaním cez potreby cieľových skupín. Vzdelávanie pripravuje a realizujeme pre nich, preto je potrebné aj nad online vzdelávaním reflektovať ich potreby a možnosti. V prípade používania technológií a internetu už dávno neplatia viaceré bariéry ako dostupnosť internetu, vlastníctvo počítača. Štatistiky ukazujú, že na Slovensku má prístup k internetu 89,9% populácie (údaj Svetovej banky), pravidelnými užívateľmi internetu je 76% obyvateľov (Iabslovakia, 2020) a dobrou správou je, že aj skupiny užívateľov ako sú napr. seniori už v súčasnosti vedia používať technológie na dobrej úrovni.

Začnime výhodami, predovšetkým z pohľadu cieľových skupín.

Dostupnosť - Online vzdelávacie obsah je dostupný kedykoľvek, kdekoľvek a odkiaľkoľvek, samozrejme ak má užívateľ pripojenie na internet. Navyiac k online obsahu sa dá dostať okrem počítača spravidla aj zo smartphonu alebo tabletu. Ak sa nad tým zamyslíme, je to obrovská výhoda, pretože prakticky nič nebráni tomu začať sa vzdelávať okamžite.

Flexibilita - Online vzdelávanie si každý užívateľ môže prispôsobiť svojim potrebám: plánovanie času pre učenie, výber tém, to všetko je na nich a na ich rozhodnutí. Samozrejme niektoré kurzy majú harmonogram, ale ten je spravidla natoľko voľný, že sa každý účastník dokáže prispôsobiť.

Úspora času - Online vzdelávanie ponúka najefektívnejšie využite času, online vzdelávanie je spravidla koncentrovanejšie ako prezenčné, pretože online vzdelávacie obsah je kratší, taktiež nemusíme za vzdelávaním cestovať atď. Doslova môžeme využívať každú voľnú chvíľku a na svojom smartfone si pozrieť ďalšiu lekciu.

Cena - Online vzdelávanie je lacnejšie ako prezenčné a odpadajú nielen náklady na realizáciu, ale napríklad aj na cestovanie, ubytovanie a pod. Nehovoriac o fakte, že skutočne obrovské množstvo vzdelávacieho obsahu je k dispozícii zdarma.

Nevýhody

Náročnosť - Online vzdelávanie je skutočne náročné, ako na strane užívateľa, tak aj na strane realizátora. Užívateľ si musí udržať motiváciu a disciplínu, nevdať to, popasovať sa s problémami a hlavne vynaložiť určité úsilie. A to sa dá dosiahnuť len dobre pripraveným a realizovaným online vzdelávaním, čo stojí čas, peniaze a nemalé úsilie. Kým v prezenčnej forme často stačí angažovať dobrého lektora v online vzdelávaní a hlavne pri online kurzoch, je potrebné pripraviť vzdelávacie obsah, vybrať vhodnú technológiu atď.

Podpora - Často v online vzdelávaní chýba nejaká forma podpory, či už technická alebo lektorská. Pokiaľ užívateľ narazí na nejaký problém, musí si poradiť sám, alebo čakať či mu niekto odpovie. Nejedná sa o povedzme kritickú nevýhodu ale je potrebné na to myslieť už pri príprave online vzdelávania.

Praktická časť - chýbajúca možnosť prakticky si vyskúšať naučené je zjavnou nevýhodou online vzdelávania. Účastník si to môže nejako zariadiť sám, ale stále mu bude chýbať spatná vazba od lektora a je odkazaný na pokus a omyl.

Ak si stále myslíte, že online vzdelávanie je náročné a nie je vhodné pre kultúru, tu je zaujímavý príklad. Zaujímavou inšpiráciou totiž môže byť aj schopnosť využívať sociálne siete pre vzdelávacie účely. Napríklad holandské národné múzeum Rijksmuseum využíva Tik Tok na vzdelávacie účely. V krátkych videách prezentuje svoj zbierkový fond, spolu s historickým a kunsthistorickým výkladom takou prístupnou formou, že má už viac ako 110000 followerov (sludujúcich užívateľov). Nejedná sa pritom len o obvyklú promo aktivitu, ale skutočne sa snaží aj o vzdelávací rozmer a navyše múzeum tak oslovuje úplne novú cieľovú skupinu.

Možnosti online vzdelávania

Online vzdelávanie je dnes plnohodnotné riešenie vzdelávania, ktoré dokáže pokrývať všetky potreby a očakávania vo vzdelávaní dospelých. V súčasnosti už máme k dispozícii také technológie, ktoré dokážu nielen pripravovať online obsah, ale aj ho administrovať či distribuovať na vysokej úrovni. Ak sme doteraz mali určité technologické obmedzenia v súčasnosti to už neplatí, keď len vezmeme do úvahy, že dnes väčšina profesií vykonáva svoju prácu prostredníctvom počítača a že každý má vo vrecku mobilný telefón, otvára sa tu obrovský priestor pre využitie potenciálu online vzdelávania.

V zásade môžeme hovoriť o niekoľkých druhoch online vzdelávania.

Online kurzy

Sú to kurzy, ktoré možno poznáte pod pojmom e-learning, teda asynchrónne kurzy, ktoré môžete študovať kedykoľvek, nie sú teda "synchronizované" s lektorom. Príkladom môžu byť rôzne kurzy, ktoré využívajú texty, multimédiá, prípadne rôzne interakcie.

Zaujímavou variantou je blended learning, to znamená kombináciu (dištančného) elektronického a prezenčného vzdelávania. Napríklad účastníci si najprv prejdú online kurzom, na ktorý nadviaže napríklad prezenčný workshop. Existuje aj varianta blended online learning, kde sa online kurzy kombinujú napríklad s webinármi alebo online workshopmi. Mimochodom blended vzdelávanie je kombináciou, ktorá dokáže využívať výhody, resp. eliminovať nevýhody jednotlivých foriem. To je ostatne dôvod, prečo je taká obľúbená u realizátorov vzdelávania.

Simulácie

Simulácie, edukačné hry, videá a „storytelling“ – virtuálne prostredie a počítačové technológie umožňujú vytvoriť užívateľsky veľmi atraktívne aplikácie, ako sú napr. rôzne hry, simulácie a interaktívne aplikácie a pod. Tieto možnosti sú nielen atraktívne, ale podporujú tvorivý a súťaživý prístup, zároveň však účastníci získavajú nové vedomosti a skúsenosti. Storytelling (rozprávanie príbehu) je metóda tzv. budovania príbehu s otvoreným koncom, ktorá rozvíja tvorivé myslenie, spoluprácu a hľadanie inovatívnych postupov. Tieto postupy sa úspešne uplatňujú práve vo vzdelávaní v kultúre, keďže je možné využívať naratív umeleckých diel a pod.

e-Knižnice – je trend postupnej elektronizácie publikácií, ktoré sa takýmto spôsobom stávajú dostupnejšie. E-publikácie sú k dispozícii kedykoľvek a komukolvek, kto má prístup k e-knižnici. Takáto forma knižnic má nesporne množstvo výhod, spomeňme napr. nízke náklady na uchovávanie dát, odpadá nutnosť využívania budov atď.

M-learning – je využívanie mobilných komunikačných technológií pre vzdelávanie. Ide v podstate o variáciu e-learningu, nakoľko ide o využívanie možností internetu cez mobilný telefón. Dnes prakticky akýkoľvek digitálny obsah prezerateľný v telefóne, čo je obrovská výhoda, keďže telefón máme všecí doslova vo vrecku. M-learning je mimoriadne zaujímavou alternatívou pre mladých ľudí, ktorí mobilné technológie veľmi radi používajú.

Webináre

Pôvodná definícia webinára ako "webinára" sa teraz rozšírila napríklad na online prezentáciu, stretnutie, workshop alebo školenie. Rozmanitosť využitia webinárov vo vzdelávaní je preto dnes oveľa rozmanitejšia. Webové semináre zároveň dokonale zapadajú do súčasných trendov vo vzdelávaní, ako je napríklad mikrovzdelávanie. Dynamická a hektická doba si jednoducho vyžaduje rýchle a flexibilné riešenia. Na organizovanie webinára nepotrebujeme toľko organizačnej práce a je tiež rýchlejší a výrazne lacnejší ako tradičné prezenčné formy. Účastníci dobre reagujú na webinäre, pretože im ušetrí veľa času, môžu si ho pozrieť aj zo záznamu, nemusí nikam cestovať atď. Webinäre sú interaktívne aj pre mladšiu generáciu, ktorá vyrastala na YouTube, online prostredie je pre ňu často pohodlnejšie.

Forma webových seminárov

Krátke webinäre (20-40 minút) sú vhodné pre špecifické témy, online návody "ako na to?" (screencasting), ako príprava na prezenčné školenia alebo ako doplnková interaktívna aktivita v elektronickom vzdelávaní.

Dlhšie webové semináre (60 a viac minút) sú vhodné ako moderované stretnutie s odborníkom alebo na striedanie viacerých školiteľov. Dlhšie webové semináre možno doplniť o online workshop s využitím zdieľaných aplikácií, ktoré umožňujú online spoluprácu.

Moderovanie a lektorovanie webinárov.

Lektor využíva skôr pozíciu moderátora alebo kurátora digitálneho obsahu (video, interakcia, hlasovanie...). Je potrebné zvyknúť si na inú pozíciu prednášajúceho (rozprávania do monitora), obmedzenia neverbálnej komunikácie, podstatne menej času a najmä, prednášajúci zvyčajne nevidí svojich poslucháčov. Nie je to však neriešiteľné, interakcia a spätná väzba prebieha digitálne a skúsenosti ukazujú, že účastníci sa radi zapoja. Lektori sa zvyčajne obávajú technických komplikácií webinárov, ale aplikácie na webinäre sú teraz spoľahlivé, ľahko sa nastavujú a s webinárom im môže pomôcť technický asistent.

Komplexnejšou a málo známou možnosťou je tzv. **VILT** - virtuálnym inštruktorom vedené vzdelávanie, prostredníctvom aplikácií zoom, teams a ďalších. Zväčša ide o náhradu prezenčných foriem, je však možné, že v budúcnosti sa to môže stať štandardom. Pozor, nepiesť si s webinármi. Webinäre sú obvykle krátke jednorazové virtuálne stretnutia. VILT predstavuje komplexnejšiu formu, povedzme sériu webinárov, workshopov, zadaní pre študujúcich a pod.

Podme sa na to bližšie pozrieť. Vzdelávanie sa uskutočňuje prostredníctvom video meetingov, kde je možné využívať rôzne možnosti komunikácie, chatu, virtuálnych tabulí, hlasovania a mnohých ďalších. Aké sú benefity používania VILT?

1. VILT znižuje náklady na vzdelávanie

VILT sa dá realizovať s oveľa nižšími nákladmi v porovnaní s tradičným ILT čiže inštruktorom vedeným vzdelávaním, pretože eliminuje náklady na cestovanie a ubytovanie inštruktora, ako aj náklady na rezerváciu školiacej miestnosti. Znižuje aj náklady na dopravu zamestnancov/účastníkov vzdelávania na takéto miesto ich školenia.

2. Je to oveľa pohodlnejšie pre učiacich sa

VILT je pre učiacich sa oveľa pohodlnejší ako tradičný ILT, pretože sa môžu zúčastniť na školení odkiaľkoľvek, či už z domova, kancelárie alebo iného miesta, pokiaľ majú so sebou prenosné alebo mobilné zariadenie, napríklad notebook, tablet alebo smartfón. To im ponúka flexibilitu, ktorú väčšina moderných učiacich sa hľadá a dokonca uprednostňuje.

3. Je interaktívne

Ďalšou výhodou VILT je, že umožňuje učiacim sa klásť otázky, vyjadrovať svoje názory a zúčastňovať sa na diskusiách so svojimi kolegami, ako aj s inštruktorom, a to všetko počas vzdelávania v sociálnom prostredí. Je známe, že sociálne učenie zvyšuje mieru osvojenia, zachovania a aplikácie učiva. Aspekt interaktivity medzi ľuďmi je to, čo robí VILT relevantným a efektívnym aj v dobe digitálnych vzdelávacích kurzov.

4. Ponúka študijné pomôcky

VILT, podobne ako tradičný ILT, ponúka študentom množstvo študijných pomôcok, ako sú súbory PDF, dokumenty Word, online odkazy, videá a prezentácie, ktoré si môžu prezrieť, aby im pomohli plne pochopiť vyučované témy. Keď sa virtuálna odborná príprava vedená inštruktorom používa spolu s digitálnym vzdelávaním vo formáte zmiešaného vzdelávania, počet týchto pomôcok a zdrojov sa zvyšuje a zahŕňa dokonca aj digitálne formáty, ako sú videá, podcasty, infografiky a podobne.

5. Má modulárny dizajn

VILT a digitálne vzdelávanie sú si podobné z dôvodu, že obe majú modulárny dizajn. Ponúkanie obsahu školenia v krátkych, postupných moduloch dáva učiacim sa čas na spracovanie informácií, kým prejdú na ďalší. Modulárny dizajn tiež umožňuje, aby sa každý modul študoval samostatne. Ďalšou výhodou modulárneho dizajnu VILT je, že sa môže používať v kombinácii s digitálnymi vzdelávacími kurzami. Najlepšie by bolo vytvoriť jeden modul VILT a jeden modul digitálneho vzdelávania pre každú tému, predmet, úlohu alebo zručnosť.

6. VILT ponúka maximálnu škálovateľnosť

Jednou z najväčších výhod VILT-u je, že ho možno škálovať tak, aby sa doň mohol zapojiť ľubovoľne veľký počet zamestnancov/účastníkov vzdelávania. Je to možné, pretože nie sú potrebné žiadne materiály ani priestor ako pri tradičnom VILT.

Platforma - určite vás bude zaujímať aj platforma na ktorej sa online vzdelávanie realizuje. Ide o systém, ktorý umožňuje publikovanie kurzov a ich administráciu, ale aj organizáciu VILT. Taktiež je možnosť

vytvárať reporty, teda záznamy o tom kto ako a kedy absolvoval kurz a pod. Klasické systémy nazývame LMS- learning management systém.

V rámci platforiem ale máme v online vzdelávaní veľkú novinku a to sú LXP - learning experience platformy. Tie umožňujú to čo LMS, ale navyiac umožňujú aj vkladať vlastné príspevky od zamestancov, čo je v zásade sociálne učenie. Tým sa z platformy stáva aj niečo ako sociálna sieť s veľmi originálnym obsahom, ktorí vytvárajú samostný účastníci vzdelávania. Nie bezdôvodne sa tieto platformy nazývajú NGLP - teda nova generácia vzdelávacích platform. Máme sa teda na čo tešiť.

Presahy online vzdelávanie v kultúre

Online vzdelávanie prináša pre kultúrne inštitúcie možnosť nielen vzdelávať verejnosť počas pandémie, ale je to možnosť, ktorá ďaleko presahuje súčasnosť. Online prostredie je novým digitálnym teritórium, ktoré využívajú aj tradičné cieľové skupiny, ale zároveň aj cieľové skupiny, ktoré doteraz nebolo jednoduché osloviť. Napríklad ponuka online vzdelávacieho obsahu v angličtine môže osloviť publikum na celom svete a to je niečo nad čím sa oplatí zamyslieť.

Lokálny a medzinárodný presah je atribút, ktorý by mohol byť pádnym argumentom pre intenzívnejšie využívanie technológií a nielen vo vzdelávaní. Jedinou prekážkou môže byť len potreba vytvárania vzdelávacieho obsahu v angličtine.

Digital heritage – zaznamenávanie a uchovávanie kultúrnych artefaktov je dlhodobým trendom. Aj na Slovensku máme úspešné projekty (slovakiana.org), ktoré môžu byť dobrou inšpiráciou. Práve na takýchto digitálnych zbierkach sa dá stavať zaujímavé a hodnotné online vzdelávacie aktivity. Jednak máme k dispozícii digitalizované zdroje ako vzdelávací materiál a na druhej strane vzdelávací obsah môže byť vhodným doplnením naratívu virtuálnych výstav alebo digitálnych zbierok.

Digitálna kultúra a umenie môžu byť ďalším impulzom pre online vzdelávanie v kultúre. Nielen rozvíjajúce sa nové digitálne formy umenia a kultúry ale aj digitálne interakcie s publikom otvárajú zaujímavý priestor pre inovatívne formy online vzdelávania.

Podpora a promo ďalším aktivitách, projektom. Online vzdelávanie môže slúžiť aj ako podporný prvok v promovaní kultúrnych aktivít a projektov. Cieľovým skupinám je možné sprostredkovať nielen kultúrny alebo umelecký zážitok, ale aj ponúknuť hlbšie poznanie témy prostredníctvom vzdelávania.

Online vzdelávanie a celkovo práca v online priestore je novou výzvou pre kultúrne inštitúcie, ktorá ale pri vhodnom prístupe môže priniesť zaujímavé benefity. Online vzdelávanie by rozhodne malo byť stálou súčasťou takýchto aktivít.

Použité zdroje:

FLORIDI, Luciano: The Online Manifesto. Being Human in a Hyperconnected Era. Springer 2015

Global e-industry, 2021, Dostupné online: https://www.reportlinker.com/p03646043/Global-Mobile-Learning-Industry.html?utm_source=GNW

Digital report, 2019, Dostupné online: <https://wearesocial.com/uk/blog/2019/01/digital-in-2019-global-internet-use-accelerates/>

Návštevnosť slovenského internetu, 2020 Dostupné online: <https://monitor.iabslovakia.sk>

Využívanie online vzdelávania v Asociácii lektorov a kariérnych poradcov

1. Charakteristika hlavnej činnosti organizácie

Asociácia lektorov a kariérnych poradcov (ALKP) je občianske združenie založené v roku 2012, ktoré spája lektorov a kariérnych poradcov z celého Slovenska. Jeho cieľom je podnecovanie a podpora profesijného a osobného rastu lektorov a kariérnych poradcov, poskytovanie ďalšieho vzdelávania a supervízie pre túto cieľovú skupinu, zvyšovanie kvality lektorských a kariérno-profesijných služieb, vzájomné sieťovanie a zastupovanie záujmov lektorov a kariérnych poradcov (Stanovy občianskeho združenia..., 2013). Hlavným predmetom činnosti ALKP je ďalšie vzdelávanie. Asociácia realizuje vzdelávacie kurzy, ktoré sú otvorené pre širokú verejnosť a kurzy určené pre uzavretú cieľovú skupinu, ktoré sú pripravené podľa konkrétnych požiadaviek objednávateľa (organizácie štátnej správy a samosprávy, organizácie z podnikateľského prostredia a z neziskového sektora). V rámci tohto základného delenia ALKP poskytuje akreditované aj neakreditované vzdelávacie kurzy a workshopy, ktoré sú realizované prezenčne alebo online formou. ALKP sa zameriava na interaktívne vzdelávanie dospelých s využitím aktivizačných vyučovacích metód. Účastníci takéhoto vzdelávania sú aktívnymi realizátormi vzdelávacieho procesu, ktorí do neho vstupujú už s určitými nadobudnutými vedomosťami, zručnosťami a predchádzajúcimi skúsenosťami z pracovného alebo osobného života.

Medzi hlavné činnosti ALKP patrí realizácia troch akreditovaných kurzov (*Lektor, Kariérne poradenstvo, Kariérové poradenstvo pre pedagogických a odborných zamestnancov – zručnosti a inovácie*) a overovanie odbornej spôsobilosti v čiastočnej kvalifikácii *Lektor*.

Cieľom kurzu *Lektor* je príprava a výcvik lektorov, školiteľov či koučov v komplexných lektorských zručnostiach. Účastníkov kurzu celým vzdelávaním postupne sprevádzajú štyria profesionálni lektori, ktorí účastníkom vzdelávania pomáhajú nadobudnúť lektorské kompetencie.

Cieľom kurzu *Kariérne poradenstvo* je najmä osvojiť si metódy kariérneho poradenstva, ktoré sú nápomocné klientovi v tom, aby lepšie porozumel sebe a svetu okolo seba tak, aby mu vonkajšie podmienky nebránili využívať príležitosti rozvíjať vlastný potenciál.

Kurz *Kariérové poradenstvo pre pedagogických a odborných zamestnancov – zručnosti a inovácie* patrí medzi inovačné vzdelávanie a je určený pre pedagogických a odborných zamestnancov, ktorí chcú viesť individuálne a skupinové kariérové poradenstvo pre svojich žiakov a študentov a nabaďať ich tak k zodpovednému prístupu k svojej pracovnej budúcnosti. Cieľová skupina si zároveň rozširuje svoje kompetencie kariérového poradcu o nové prístupy v kariérovom poradenstve - koučovacie techniky, doplnené ovládaním manažmentu zmeny u individuálnych žiakov a študentov.

ALKP je v podľa zákona č. 568/2009 Z. z. o celoživotnom vzdelávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov oprávnenou inštitúciou na overovanie odbornej spôsobilosti v čiastočnej kvalifikácii *Lektor*, čiže overovanie súhrnu vedomostí, zručností a schopností požadovaných na výkon pracovnej činnosti lektora. Pre záujemcov, ktorí spĺňajú náročné podmienky prístupu ku skúške, vykonáva ALKP certifikáciu lektorov v plánovaných termínoch štyrikrát ročne.

Asociácia raz ročne organizuje v Banskej Bystrici *Konferenciu ALKP*. Je to stretnutie lektorov a kariérnych poradcov, ktoré je považované za najväčšie stretnutie tejto komunity na Slovensku. Nosnými témami



konferencie sú nové trendy a budúce výzvy vo vzdelávaní dospelých a kariérnom poradenstve. Podujatie je aj inšpiráciou a motiváciou pre ďalšiu prácu lektorov, kariérnych poradcov a všetkých nadšencov vzdelávania dospelých, ktorí sa konferencie zúčastnia.

Už od svojho vzniku ALKP poskytuje lektorom a kariérnym poradcom možnosť byť súčasťou tejto organizácie, kedy za symbolický poplatok môžu členovia získavať rôzne benefity a čerpať služby, ktoré ALKP svojim členom ponúka. Je to napríklad spolupráca s členmi na rôznych vzdelávacích projektoch, propagácia vlastných služieb lektorov a kariérnych poradcov, možnosť zúčastňovať sa rôznych vzdelávacích podujatí za zvýhodnené ceny, alebo podpora a pomoc pri zdieľaní lektorského a kariérneho know-how. ALKP je spoločensky zodpovedná organizácia, ženám na materskej a rodičovskej dovolenke a ZŤP poskytuje členstvo bezplatne.

2. Prechod od prezenčnej formy vzdelávania do online priestoru

Pandémia ochorenia COVID-19 spôsobila obmedzenia realizácie prezenčnej výučby všetkých naplánovaných kurzov ALKP v priebehu rokov 2020 a 2021.

Pred vypuknutím pandémie ALKP nerealizovalo žiadne vzdelávanie online formou. Tesne pred vypuknutím pandémie spolu s lektormi kurzu *Lektor* diskutovali o možnosti realizovať časť tohto kurzu aj online formou. Bolo to z dôvodu, že veľká časť účastníkov tohto kurzu ešte nemala skúsenosť s online vzdelávaním v pozícii účastníka vzdelávania a najmä z dôvodu, aby si títo účastníci vyskúšali niektoré zo svojich nadobudnutých lektorských kompetencií aj v online priestore. Výsledkom tejto diskusie bolo rozhodnutie realizovať určitý počet hodín kurzu *Lektor* online formou. To sa však nerealizovalo, pretože všetky skupinové podujatia z dôvodu šírenia pandémie boli následne zrušené. V krátkej dobe Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR vydalo *Opatrenie v oblasti poskytovania akreditovaných vzdelávacích programov ďalšieho vzdelávania podľa zákona č. 568/2009 Z. z. o celoživotnom vzdelávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov v čase epidémie COVID – 19*, ktoré vzdelávacie inštitúcie informovalo, „že môžu až do odvolania primerane v závislosti od zamerania akreditovaného vzdelávacieho programu využívať aj dištančnú formu vzdelávania, a to predovšetkým pri výučbe teoretickej časti akreditovaného vzdelávacieho programu, pri praktickom nácviku získaných vedomostí, ak to zameranie vzdelávacieho programu umožňuje“ (*Opatrenie v oblasti poskytovania...*, 2020).

ALKP zareagovalo na túto možnosť tak, že pretransformovalo realizáciu svojho akreditovaného kurzu *Lektor a Kariérne poradenstvo* z prezenčnej formy na dištančnú formu prostredníctvom online aplikácie ZOOM. Pre lektorov týchto kurzov to znamenalo efektívne prispôbiť pevne stanoveným cieľom a obsahu vzdelávania vyučovacie metódy, ktoré sú využiteľné v online vzdelávaní. Lektori ALKP si vytvorili svojpomocnú vzdelávaciu skupinu, v ktorej lektorka s predošlou skúsenosťou s realizáciou online vzdelávania odovzdávala svoje skúsenosti ostatným lektorom, ktorí si následne prostredníctvom vzájomného učenia skúšali rôzne metódy vzdelávania v online priestore a na základe vzájomnej reflexie vybrali do svojich častí kurzov tie najefektívnejšie.

Dištančnou formou v online priestore prebiehalo aj overovanie odbornej spôsobilosti v čiastočnej kvalifikácii *Lektor*. Po čiastočnom uvoľnení epidemických opatrení všetky akreditované kurzy prebiehali prezenčnou formou.

Asociácia okrem akreditovaných kurzov pre verejnosť realizovala aj akreditované a neakreditované online kurzy *Lektor* pripravené pre konkrétneho zadávateľa objednávky – organizácie a firmy. Týchto kurzov sa zúčastnili začínajúci aj skúsenejší lektori Železníc Slovenskej republiky, Medzinárodného migračného úradu Slovensko ako aj Slovenskej národnej knižnice. Asociácia tiež úspešne realizovala online kurz *Kariérneho poradenstva* v spolupráci s Kariérnym centrom Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici pre študentov tejto univerzity. Keďže kurz prebiehal v online priestore, mohli sa ho zúčastniť študenti z celého Slovenska z pohodlia svojho domova.

3. Online vzdelávanie z pohľadu praxe ALKP

Medzi výhody online formy vzdelávania z pohľadu lektorov ALKP môžeme zaradiť flexibilitu, čo znamená, že v krátkom čase môžu lektori realizovať rôzne online vzdelávania bez toho, aby sa účastníkmi vzdelávania cestovali. Lektori si ďalej osvojili nové digitálne zručnosti, metódy online vzdelávania a prehodnotili spôsoby spätnej väzby s účastníkmi vzdelávania v online prostredí.

Nevýhodou takejto formy vzdelávania v kurzoch lektorských zručností a kariérneho poradenstva je absencia demonštrácie a nácviku metód vzdelávania v rámci prezenčného vyučovania, kde je lektor v priamom kontakte s účastníkmi vzdelávania a metód kariérneho poradenstva, ktoré sú používané v priamom kontakte poradcu s klientom.

Zo spätných väzieb absolventov online vzdelávania vyplýva, že za výhody online vzdelávania považovali možnosť vzdelávať sa z pohodlia domova alebo vo svojom pracovnom prostredí, časovú flexibilitu a šetrenie finančných nákladov na cestovanie, stravovanie a ubytovanie. Rovnako za výhodu považovali to, že nadobudli nové digitálne zručnosti, ktoré im umožnia v budúcnosti realizovať vlastné online vzdelávanie a online kariérne poradenstvo. Zaujímavosťou bolo, že kurzov ALKP sa zúčastnili aj účastníci vzdelávania, ktorí toho času absolvovali karanténu z dôvodu kontaktu s pozitívnu osobou na COVID-19, alebo z dôvodu, že mali pozitívny výsledok testu na COVID-19 a zároveň mali veľmi ľahký priebeh ochorenia, ktorý im umožňoval aktívne sa zapájať do online vzdelávania, čo by v prípade prezenčného vzdelávania nebolo možné.

Prechod do online priestoru priniesol Asociácii celkový nárast počtu klientov a účastníkov vzdelávania. Podľa štatistických údajov vedených v ALKP sa počet účastníkov prezenčného a dištančného vzdelávania v kurzoch zameraných na lektorské zručnosti (akreditovaný kurz Lektor a neakreditované kurzy lektorských zručností) zvýšil v roku 2020 o 6,78% oproti roku 2019 a v roku 2021 až o 55,93% oproti roku 2019. V kurzoch kariérneho poradenstva (akreditované kurzy Kariérne poradenstvo, akreditovaný kurz Kariérové poradenstvo - inovačné vzdelávanie a neakreditované kurzy kariérneho poradenstva) sa počet účastníkov vzdelávania zvýšil v roku 2020 o 24,24% oproti roku 2019 a v roku 2021 o 22,73% oproti roku 2019 (Štatistické údaje..., 2019-2021). Znamená to, že online vzdelávanie odstránilo viaceré bariéry vzdelávania, ktoré predtým bránili záujemcom v účasti na prezenčnom vzdelávaní.

Spôsob práce lektorov ALKP v rámci online vzdelávania závisí najmä od veľkosti skupiny účastníkov vzdelávania. V malých skupinách do 10 účastníkov vzdelávania sa pôsobenie lektorov vyznačuje vysokou mierou zapájania všetkých účastníkov do rôznych skupinových a individuálnych aktivít. Lektori využívajú vo veľkej miere dialogické metódy. Dialóg tak môže byť vedený s každým účastníkom vzdelávania. Spätná väzba v komunikácii od účastníkov vzdelávania k lektorovi môže prebiehať spontánne, v prípade potreby účastníci kladú otázky v priebehu celého vyučovania bez toho, aby to negatívne ovplyvnilo jeho priebeh. S takouto malou vzdelávacou skupinou je možné realizovať aj online workshopy zamerané na rozvoj konkrétnych zručností (napr. digitálnych), pretože každý účastník má dostatok času na nácvik a následnú reflexiu naučených zručností od lektora a ostatných účastníkov vzdelávania.

V online vzdelávaní s počtom od 10 do 20 účastníkov sú možnosti využívania dialogických metód už obmedzenejšie. Vhodné je pri zadávaní úloh deliť účastníkov do väčších skupín, aby vyhodnotenie skupinových úloh netrvalo dlhšie, ako ich samotné riešenie. V takto veľkej skupine účastníci vzdelávania kladú otázky vo vyhradenom čase po výzve od lektora. Do väčšej miery sa na vzájomnú online komunikáciu využíva chat.

V skupine s počtom 20 a viac účastníkov vzdelávania v ALKP prevládali monologické metódy vzdelávania, vyučovanie bolo viac štruktúrované s určeným časom pre otázky od účastníkov vzdelávania. Ak chce lektor aj v takýchto väčších skupinách zabezpečiť aktívne zapájanie všetkých účastníkov do online vzdelávania, mal by zvážiť možnosť zapojenia ďalšieho lektora do vzdelávania, ktorý mu bude pomáhať napríklad s facilitáciou práce v menších skupinách, alebo mu bude pomáhať pri sprostredkovaní komunikácie s účastníkmi vzdelávania prostredníctvom chatu. Využívanie širokého spektra online aplikácií (Mentimeter, Kahoot, Slido,...), ktoré umožňujú anonymne zapájať účastníkov do vzdelávania, je vhodné použiť v akejkoľvek veľkej vzdelávacej skupine.

4. Kurzy na rozvoj lektorských zručností v online vzdelávaní

Online vzdelávanie prinieslo viacero zistení. Jedným z nich bola nízka miera digitálnej gramotnosti u niektorých účastníkov vzdelávania v ALKP. Neboli to len budúci lektori ďalšieho vzdelávania, ale aj lektori s praxou v rámci ktorej ale doteraz nevyužívali digitálne technológie. Pre túto cieľovú skupinu ALKP pripravilo špeciálne kurzy venované rozvoju lektorských zručností pri online vzdelávaní. Kurz *Zoom pre školiteľov* je zameraný nielen na základnú prácu v tejto aplikácii, ale najmä na to, ako aktívne zapájať účastníkov do online vzdelávania prostredníctvom vzájomného zdieľania prezentácií, videí, súborov, delenia účastníkov do menších skupín, facilitácie týchto skupín, prezentácie výsledkov práce v skupinách, získavania spätnej väzby cez chat a dotazník, využívania kreslích nástrojov a možnosti využitia spolupracujúceho lektora v online vzdelávaní cez túto aplikáciu.

Kurz *Mentimeter* pre školiteľov je zameraný na využitie online aplikácie Mentimeter, ktorá anonymne s využitím herných prvkov zapája účastníkov do online vzdelávania prostredníctvom ankiet, škál, word cloudov, kvízov a rôznych druhov dotazníkov. V rámci tohto kurzu lektor spolu s účastníkmi vzdelávania hľadá tiež odpovede na otázky, v ktorých fázach online vyučovania a ako je možné využiť vyššie spomenuté nástroje Mentimetra a do akej miery tieto nástroje dokážu aktívne zapájať učiacich sa do online vzdelávania.

Obidva kurzy boli realizované ako workshopy s malou skupinou účastníkov (maximálny počet 10) s využitím metódy demonštrácie, vlastnej skúsenosti účastníkov vzdelávania s predmetnými aplikáciami, vlastnou prácou v online prostredí týchto aplikácií a následnou reflexiou.

Okrem vyššie spomenutých kurzov zároveň ALKP realizovalo online kurzy a webináre na objednávku (Migračný úrad Slovensko a Slovenská národná knižnica). Na základe vykonanej identifikácie a analýzy vzdelávacích potrieb ALKP pripravilo vzdelávania zamerané na zefektívnenie realizácie online vzdelávania, ktorého obsah bol orientovaný na prípravu a realizáciu online vzdelávania, prácu s účastníkmi vzdelávania v online priestore, dynamiku skupiny v online vzdelávaní, spätnú väzbu, metódy online vzdelávania a využitie interaktívnych prvkov v online vzdelávaní prostredníctvom rôznych online aplikácií.

Pri online vzdelávaní sa lektori ALKP opakovane stretávali s množstvom požiadaviek zo strany účastníkov vzdelávania, ktorí by mali záujem o poskytovanie mentoringu od skúsenejších lektorov. ALKP preto plánuje do budúcnosti ponúknuť online skupinový a individuálny mentoring pre začínajúcich lektorov ale aj lektorov s praxou.

Zoznam bibliografických odkazov:

Opatrenie v oblasti poskytovania akreditovaných vzdelávacích programov ďalšieho vzdelávania podľa zákona č.568/2009 Z. z. o celoživotnom vzdelávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov v čase epidémie COVID – 19. Informačný systém ďalšieho vzdelávania [online]. 2020. [cit. 2021-11-13]. Dostupné z: <http://isdv.iedu.sk/>

Stanovy občianskeho združenia Asociácia lektorov a kariérnych poradcov [online]. 2013. [cit. 2021-11-13]. Dostupné z: <https://alkp.sk/wp-content/uploads/2016/05/stanovy.pdf>

Štatistické údaje o účastníkoch vzdelávania v ALKP, 2019 - 2021. Archiv ALKP.

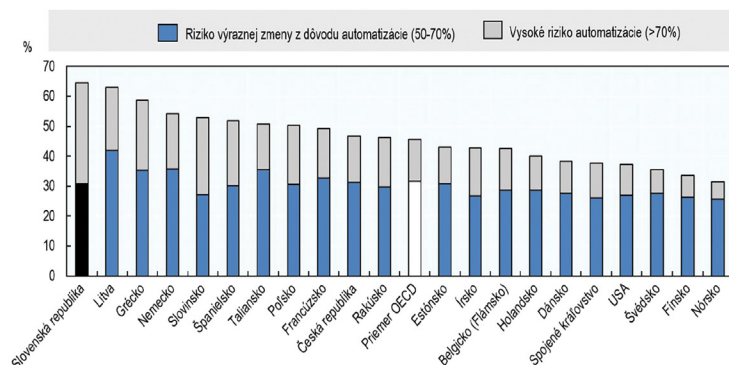
Vzdelávanie dospelých vo svete a na Slovensku

Slovenská republika vykazuje v oblasti vzdelávania systémovú chybu: riadi, rozvíja a financuje iba školské vzdelávanie. Vzdelávanie dospelých, ktoré je nevyhnutnou súčasťou systému celoživotného vzdelávania, je na Slovensku nepomenovaný sektor. SR nemá nadrezortnú stratégiu vzdelávania dospelých a chýba jej taktiež finančný nástroj na podporu vzdelávania dospelých.

Svet v ktorom sa jedinec už na škole naučil všetko potrebné pre život a prácu už neexistuje. Bohužiaľ vzdelávací systém na Slovensku sa zatiaľ tejto skutočnosti neprispôbil. Chýba mu porozumenie, že fungujúci ekosystém vzdelávania dospelých je nevyhnutným predpokladom pre schopnosť Slovenskej republiky presadiť sa a prosperovať v podmienkach globalizácie a neustále sa zrýchľujúcich technologických a demografických zmien.

Digitálne inovácie ako strojové učenie (machine learning), veľké dáta (big data) alebo umelá inteligencia (AI), zmenia v budúcnosti charakter mnohých pracovných miest a transformujú výkon určitých pracovných úloh. Zistenia OECD na základe výsledkov Medzinárodného hodnotenia kľúčových kompetencií dospelých (Survey of Adult Skills, v skratke: PIAAC) indikujú, „že približne 34% zamestnancov v Slovenskej republike je výrazne ohrozených automatizáciou svojej pracovnej pozície, kým ďalších 31% môže očakávať výrazné zmeny vo výkone svojich pracovných úloh (Nedelkoska and Quintini, 2018). Z dôvodu veľkosti odvetvia výroby v Slovenskej republike je podiel pracovných miest ohrozených automatizáciou najvyšší spomedzi všetkých krajín OECD - PIAAC.“ (viď Graf 1).

Graf 1. Prehľad možnej miery automatizácie a percentuálneho pomeru výrazne ohrozených pracovných miest v jednotlivých krajinách



Zdroj: Nedelkoska, L. and G. Quintini (2018[2]), „Automatizácia, zručnosti a výcvik“, OECD pracovné dokumenty – sociálne veci, zamestnanosť, migrácia, č. 202, <http://dx.doi.org/10.1787/2e2f4ee4-en>.

Ďalšou výzvou, ktorá pred Slovenskom stojí, je pokles pomeru obyvateľstva v produktívnom veku. V súčasnosti na každých desať obyvateľov Slovenskej republiky v produktívnom veku pripadajú približne dvaja obyvatelia vo veku 65 rokov a viac. Pri predpokladanom dramatickom náraste Slovensko do roku 2050 prekročí priemer štátov EÚ a predpovede ukazujú, že v roku 2060 budú na každých desať obyvateľov Slovenskej republiky v produktívnom veku pripadať šiesti obyvatelia vo veku 65 rokov a viac.

Zároveň súčasná pandémia koronavírusu COVID-19 a vojnový konflikt na Ukrajine, radikálne menia denný život miliónov ľudí a mnohí sa obávajú o svoje zdravie, prácu a pohodu. Pri zmiernení dôsledkov sociálnej a hospodárskej krízy, ktorá bude nasledovať po pandémii COVID-19 a konflikte veľmoci, bude vzdelávanie dospelých potrebné, viac ako kedykoľvek predtým. Jeho nové moderné formy – online vzdelávania, ...

Inštitucionalizácia vzdelávania dospelých vo svete

Organizácia Spojených národov (OSN) reagovala v roku 1945 na dve združujúce svetové vojny založením odbornej organizácie UNESCO. UNESCO (z angl. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization), v preklade Organizácia Spojených národov pre vzdelávanie, vedu a kultúru, je medzinárodnou organizáciou, ktorej hlavnou úlohou je rozvíjať medzinárodnú spoluprácu a porozumenie v oblasti výchovy a vzdelávania, spoločenských a prírodných vied, životného prostredia, kultúry, informácií, komunikácie, informatiky a tiež presadzovať úctu k ľudským právam a právnomu poriadku a tým prispievať k upevňovaniu mieru vo svete. Významnou agendou UNESCO je aj vzdelávanie dospelých. UNESCO vníma vzdelávanie dospelých ako dôležitý nástroj pri „riešení naliehavých hospodárskych, sociálnych a environmentálnych výziev“. UNESCO zároveň konštatuje, že veľa dospelých stále nemá primerané vzdelávacie príležitosti. Hlavným poslaním Inštitútu UNESCO pre celoživotné vzdelávanie (UIL - UNESCO Institute for Lifelong Learning) je podpora silnejších politík a postupov vzdelávania dospelých v členských štátoch UNESCO.

UNESCO rozlišuje tri kľúčové oblasti vzdelávania dospelých:

- vybaviť dospelých gramotnosťou a základnými zručnosťami;
- poskytovať nepretržitú odbornú prípravu a rozvoj
- podporovať aktívne občianstvo prostredníctvom komunitného (liberálneho) vzdelávania

Medzi hlavné nástroje podpory vzdelávania dospelých na globálnej úrovni patria:

• CONFINTEA - medzinárodná konferencia o vzdelávaní dospelých

Siedmu medzinárodnú konferenciu o vzdelávaní dospelých (CONFINTEA VII) bude hostiť v roku 2022 Maroko. Očakáva sa, že na konferencii sa zúčastní viac ako 1 000 účastníkov, ktorí budú skúmať efektívne politiky vzdelávania dospelých v perspektíve celoživotného vzdelávania a v rámci ? ciele trvalo udržateľného rozvoja OSN (SDG). Účastníci konferencie vypracujú nový akčný rámec pre vzdelávanie dospelých, ktorý nahradí Belémsky akčný rámec (BFA), prijatý na konferencii CONFINTEA VI v roku 2009.

Pripravovaná CONFINTEA VII (2022) bude povzbudzovať členské štáty UNESCO, aby zaviedli politiky, stimuly, regulačné rámce a inštitucionálne štruktúry a mechanizmy s cieľom prispieť ku kultúre ľudských práv, sociálnej spravodlivosti, zdieľaným hodnotám a udržateľnosti. Vzhľadom na neustály pokrok v oblasti umelej inteligencie sa osobitná pozornosť bude venovať využívaniu informačných a komunikačných technológií na podporu prístupu k vzdelávaniu dospelých a ich začleňovaniu.

• GRALE - Globálna správa o vzdelávaní a vzdelávaní dospelých

GRALE poskytuje jasný a komplexný obraz o stave vzdelávania a vzdelávania dospelých (ALE) na celom svete. Od roku 2009 boli zverejnené štyri správy. Ďalší GRALE bude zverejnený v roku 2022.

GRALE monitoruje, či členské štáty UNESCO zavádzajú svoje medzinárodné záväzky ALE do praxe. Správy kombinujú údaje z prieskumov, analýzu politík a prípadové štúdie, aby tvorcom politík a odborníkom poskytli spoľahlivé odporúčania a príklady osvedčených postupov. Predstavujú presvedčivé dôkazy o tom, ako môže ALE pomôcť krajinám riešiť súčasné a budúce výzvy vrátane cieľov trvalo udržateľného rozvoja.

GRALE 5 (2022) bude spájať údaje z prieskumov, analýzu politík a prípadové štúdie, aby tvorcom politík, výskumníkom a odborníkom z praxe poskytol aktuálny obraz o stave ALE v členských štátoch UNESCO, spolu s prehľadom výchovy k občianstvu vrátane výchovy k globálnemu občianstvu. Poskytne odporúčania na posilnenie rozvoja v ALE a na podporu aktívneho a globálneho občianstva. GRALE 5 bude spustený na siedmej medzinárodnej konferencii o vzdelávaní dospelých (CONFINTEA VII) v Maroku v roku 2022.

Global Reports on Adult Learning and Education monitor progress in BFA and RALE and recommend ways forward



Inštitucionalizácia vzdelávania dospelých na úrovni EÚ

Rada EÚ definuje vzdelávanie dospelých ako „všetky činnosti v rámci všeobecného i odborného formálneho a neformálneho vzdelávania a informálneho učenia sa, ktorým sa dospelí venujú po ukončení počiatočného vzdelania a odbornej prípravy“.

Samotné právo na vzdelanie, odbornú prípravu a celoživotné vzdelávanie je zakotvené v Európskom pilieri sociálnych práv (zásada 1).

V súlade s hlavným cieľom akčného plánu Európskeho piliera sociálnych práv by sa do roku 2030 malo každoročne zúčastňovať na odbornej príprave 60 % všetkých dospelých. Po počiatočnom vzdelávaní sa v celej Európe pravidelne vzdeláva len veľmi málo ľudí.

Akcie a iniciatívy na európskej úrovni poskytujú podporu národným inštitúciám a jednotlivcom s cieľom zvýšiť účasť dospelých na vzdelávacích a školiacich aktivitách. Rozširujú naše chápanie toho, ako reagovať na výzvy v oblasti vzdelávania dospelých, a umožňujú lepšiu výmenu vedomostí a skúseností medzi krajinami.

Medzi hlavné nástroje podpory vzdelávania dospelých na európskej úrovni patria:

• Európska agenda zručností (The European Skills Agenda)

pre udržateľnú konkurencieschopnosť, sociálnu spravodlivosť a odolnosť zahŕňa ambiciózne opatrenia, ktoré majú ľuďom pomôcť rozvíjať ich zručnosti počas celého života. Návrhy na odporúčanie Rady o individuálnych vzdelávacích účtoch a na odporúčanie Rady o mikrocertifikátoch pre celoživotné vzdelávanie a zamestnateľnosť sú dve z dvanástich hlavných akcií európskeho programu zručností. Cieľom návrhov je spoločne podporiť kultúru celoživotného vzdelávania a urobiť učenie prístupnejším a hodnotnejším.

• Nová európska agenda pre vzdelávanie dospelých (2021)

Rezolúcia prijatá Radou Európskej únie 29. novembra 2021 o novej európskej agende pre vzdelávanie dospelých zdôrazňuje potrebu výrazne zvýšiť účasť dospelých na formálnom, neformálnom vzdelávaní a informálnom učení sa. Nová európska agenda pre vzdelávanie dospelých načrtáva víziu toho, ako by sa malo vzdelávanie dospelých rozvíjať v Európe do roku 2030 v nasledujúcich piatich prioritných oblastiach:

- riadenie vzdelávania dospelých – so silným zameraním na celoštátne celoštátne stratégie a partnerstvá zainteresovaných strán
- poskytovanie a využívanie príležitostí na celoživotné vzdelávanie s udržateľným financovaním
- dostupnosť a flexibilita – prispôbiť sa potrebám dospelých
- kvalita, rovnosť, začlenenie a úspech vo vzdelávaní dospelých – s dôrazom na profesionálny rozvoj zamestnancov vzdelávania dospelých, mobilitu študentov aj zamestnancov,
- zabezpečenie kvality a aktívnu podporu znevýhodneným skupinám
- zelené a digitálne prechody a súvisiace potreby zručností

• Kariérové poradenstvo

Kariérové poradenstvo opisuje služby, ktoré pomáhajú ľuďom v akomkoľvek veku riadiť svoju kariéru a robiť rozhodnutia týkajúce sa vzdelávania, odbornej prípravy a povolania, ktoré sú pre nich zmysluplné. Pomáha ľuďom uvažovať o ich ambíciách, záujmoch, kvalifikácii, zručnostiach a talente a spájať tieto poznatky o tom, kým sú, s tým, kým sa môžu stať v živote a práci. Európska komisia spolupracuje s CareersNet Európskeho centra pre rozvoj odborného vzdelávania (CEDEFOP) na podpore kariérového poradenstva v členských štátoch.

Štúdia Komisie „Politika a prax celoživotného poradenstva v EÚ: trendy, výzvy a príležitosti“ (2020) sa zameriava na poskytovanie podpory na rozvoj kariéry jednotlivcom všetkých vekových skupín vo všetkých fázach kariéry. Jeho odporúčania sa stali obzvlášť aktuálnymi vzhľadom na pandémiu, s rastúcou mierou nezamestnanosti a potrebou byť inovatívny, aby zostal zamestnateľný.

• Pracovná skupina pre vzdelávanie dospelých

V rámci strategického rámca Európskeho vzdelávacieho priestoru bola na obdobie rokov 2021 – 2025 zriadená nová pracovná skupina vzdelávanie dospelých odborníkov z členských štátov. Pracovná skupina bude podporovať členské štáty pri implementácii vízie EÚ o Európskom vzdelávacom priestore a cieľov, priorít a zásad zahrnutých v: Európska agenda zručností, Akčný plán Európskeho piliera sociálnych práv, Odporúčanie Rady o odbornom vzdelávaní a príprave, Odporúčanie Rady o cestách zvyšovania kvalifikácie: Nové príležitosti pre dospelých a uznesenie Rady o vzdelávaní dospelých,

• Sieť národných koordinátorov pre vzdelávanie dospelých

Sieť národných koordinátorov podporuje vzdelávanie dospelých v príslušnej krajine EÚ, poskytuje politické poradenstvo a podporu a zhromažďuje a šíri osvedčené postupy vnútroštátnym orgánom. Národným koordinátorom pre vzdelávanie dospelých pre Slovenskú republiku je Štátny inštitút odborného vzdelávania.

Uvedené nástroje podpory vzdelávania dospelých v EÚ majú napomôcť dosiahnuť stanovené merateľné ciele a ukazovatele na úrovni EÚ v oblasti účasti dospelých na vzdelávaní. Cieľové hodnoty do roku 2025 uvádza uznesenie Rady o strategickom rámci pre európsku spoluprácu vo vzdelávaní a odbornej príprave v záujme vytvorenia európskeho vzdelávacieho priestoru a neskôr (2021 – 2030).

Indikátor (%)	Cieľ – priemer EÚ 2025	Súčasný stav SK
Účasť dospelých na vzdelávaní 25-64	47	42
Účasť dospelých na vzdelávaní 25-64 – nízkovzdelaní ¹	30	-
Účasť dospelých na vzdelávaní 25-64 – nezamestnaní	20	-
Podiel populácie 16-74 s minimálne základnými digitálnymi zručnosťami	70	54

Do roku 2025 by sa mal dosiahnuť stav, keď sa na vzdelávaní v predchádzajúcich 12 mesiacoch zúčastní aspoň 47 % dospelých vo veku od 25 do 64 rokov. Do roku 2030 by sa mal dosiahnuť stav, keď sa na vzdelávaní v predchádzajúcich 12 mesiacoch zúčastní aspoň 60 % dospelých vo veku od 25 do 64 rokov.

Inštitucionalizácia vzdelávania dospelých na Slovensku

Na celosvetovej, či európskej úrovni sa Slovenská republika hlási či zaväzuje k uvedeným významným dokumentom a politikám v oblasti vzdelávania dospelých, avšak na národnej úrovni termín vzdelávanie dospelých v legislatíve nepoužíva. Nežiaduce dôsledky sa následne prejavujú v nedostatočnej implementácii vzdelávacích politik, v nesprávnom vykazovaní, reportovaní či nastavovaní stratégií týkajúcich sa oblasti vzdelávania dospelých. Prenáša sa to prirodzene aj do oblasti zberu resp. nezberu potrebných dát o vzdelávaní dospelých. Tým, že Slovensko nebuduje značku „vzdelávanie dospelých“, nekomunikuje smerom k občanom túto nevyhnutnosť, nemotivuje ich k vzdelávaniu a ocitá sa na chvoste EÚ v participácii dospeléj populácie na vzdelávaní. **Na Slovensku sa vzdeláva iba 2,8% dospelých (EUROSTAT: Labour Force Survey 2021).** Keď sa budú dospelí v zahraničí naďalej vzdelávať viac a kvalitnejšie, negatívne dopady môžeme očakávať v oblastiach ekonomickej prosperity a fungovania spoločnosti vôbec. Vyspelé krajiny sú založené na poznatku, že bez vzdelávania dospelých nie je možná demokracia.

Kompetenčne patrí vzdelávanie dospelých na Slovensku pod Ministerstvo školstva, vedy výskumu a športu SR. Avšak ani ministerstvo samotné vo svojom názve „ministry of schooling“ nereflektuje potrebu tvorby celoživotného systému vzdelávania v SR, ktorého súčasťou je vzdelávanie dospelých. Asociácia inštitúcií vzdelávania dospelých v SR na túto nezrovnalosť poukazuje už niekoľko rokov a navrhuje zmenu názvu ministerstva na Ministerstvo vzdelávania či Ministerstvo edukácie (výchova a vzdelávanie). Taktiež navrhuje vytvorenie samostatnej Sekcie vzdelávania dospelých, ktorá by pomáhala v koordinácii tejto oblasti na Slovensku.

Nakoľko je vzdelávanie dospelých nadrezortná problematika, AIVD navrhuje, aby sa vytvorila Rada vlády pre vzdelávanie dospelých a stala sa koordinátorom tohto segmentu. Aktuálne je avizovaná transformácia Rady vlády pre odborné vzdelávanie a prípravu na Radu vlády pre celoživotné vzdelávanie, aj so zastúpením aktérov vzdelávania dospelých. Na problém koordinácie vzdelávania dospelých na Slovensku poukázala aj OECD v Stratégii zručností OECD pre Slovenskú republiku, kde ako prvý bod uvádza „zlepšenie v oblasti riadenia vzdelávania dospelých“ (https://www.oecd-ilibrary.org/education/oecd-skills-strategy-slovak-republic_bb688e68-en). Uvedenú zmenu AIVD považuje za potrebnú, nakoľko vzdelávanie dospelých sa priamo týka všetkých rezortov, napríklad Ministerstvo kultúry pomáha pri riešení záujmového a občianskeho vzdelávania dospelých, Ministerstvo práce, sociálnych vecí a má v kompetencii zabezpečenie vzdelávania a odbornej prípravy pre dospelých ľudí hľadajúcich zamestnanie (aktívne opatrenia na trhu práce) a pod.

Medzi hlavné nástroje podpory vzdelávania dospelých na národnej úrovni patria:

• Stratégia celoživotného vzdelávania a poradenstva 2021-2030

Pod tlakom Európskej komisie (ESF enabling condition) bola v roku 2021 vytvorená a Vládou SR schválená (24.11.2021) Stratégia celoživotného vzdelávania a poradenstva 2021-2030 (Stratégia CŽVaP).

1_ S najvyšším dosiahnutým stupňom nižšieho sekundárneho vzdelania (ZŠ).

Cieľom Stratégie CŽVaP je zabezpečiť pre každého občana celoživotný prístup k možnostiam vzdelávať sa, rozvíjať svoje zručnosti a kompetencie počas celého života, "od kolísky po hrob", v každom živom štádiu a s ohľadom na individuálne potreby a okolnosti tak, aby každý mohol realizovať svoj potenciál v osobnom, pracovnom a občianskom živote. Stratégia CŽVaP má za cieľ taktiež definovať výhľadové opatrenia v oblasti vzdelávacích politík, ktoré umožnia „reagovať“ na dynamicky sa meniaci trh práce, charakter práce v kontexte štvrtej priemyselnej revolúcie a systémových zmien v oblasti vzdelávania pre každého“.

Základnými princípmi Stratégie celoživotného vzdelávania a poradenstva 2021 - 2030 sú:

1. Zabezpečenie celoživotného prístupu každého občana k možnostiam zvyšovať a udržiavať zručnosti.
2. Zvyšovanie flexibility formálneho vzdelávania, budovanie flexibilného a otvoreného systému vzdelávacích ciest a efektívneho systému vzdelávania dospelých.
3. Zvyšovanie dostupnosti vzdelávacích príležitostí a individualizovanej podpory učiacich sa.
4. Zvyšovanie medzirezortnej spolupráce a koordinácie a uplatňovanie participatívnych a inovatívnych riešení so zapojením aktérov CŽV.
5. Budovanie dôkazov zberom dát a realizáciou výskumu so záberom na CŽV pre informované rozhodovanie a riadenie systému zručností (tracking absolventov, zber dát o účastníkoch VD, analýza bariér).

Stratégia CŽVaP 2021-2030 a jej implementácia boli hlavným predmetom Národného okrúhleho stola k vzdelávaniu dospelých, ktorý tradične organizuje Asociácia inštitúcií vzdelávania dospelých v SR (AIVD SR). Ako uviedla Mgr. Monika Korkošová, riaditeľka odboru celoživotného vzdelávania: "Kľúčové námety opatrení v Stratégii celoživotného vzdelávania a poradenstva na roky 2021 – 2030 sú navrhnuté v troch tematických oblastiach. Prvá je oblasť kvalifikácií, druhá je zameraná na okruh základných zručností a občianskeho vzdelávania a tretia časť stratégie rieši nadrezortný charakter celoživotného vzdelávania a poradenstva a motiváciu občanov na celoživotné vzdelávanie. Stratégia celkovo obsahuje 51 opatrení rozdelených do 13 tematických celkov. Jednotlivé ciele stratégie a príslušné opatrenia budú po prijatí dokumentu vládou SR podrobne rozpracované do troch akčných plánov v trojročných časových etapách." Zástupcovia AIVD SR, privítali schválenie Stratégie CŽVaP 2021-2030, ponúkli svoje odborné kapacity na pomoc pri rozpracovaní Stratégie do formy akčných plánov a ich implementáciu. Upozornili však, že bez politickej podpory a zodpovedajúcich štruktúr na ministerstve, bude reálna implementácia stratégie otázná.

Vypracovaním úvodného návrhu Akčného plánu k Stratégii celoživotného vzdelávania a poradenstva na roky 2022 - 2024 bol v januári 2022 poverený Štátny inštitút odborného vzdelávania, ktorý k procesu tvorby prizval zástupcov AIVD SR a ďalších odborníkov zapojených aj do prípravy prvého návrhu Stratégie v roku 2021. Akčný plán obsahuje plán aktivít na uvedené časové obdobie, ktorý vychádza z definovaných tematických oblastí Stratégie CŽVaP a v nich navrhnutých opatreniach. Každé opatrenie obsahuje návrh súboru aktivít, smerujúcich k dosiahnutiu cieľov daného opatrenia, ako aj celkových cieľov Stratégie, výstupové indikátory, inštitúcie zapojené do ich realizácie a indikáciu možných finančných zdrojov. Financovanie aktivít je plánované do veľkej miery zo zdrojov fondov EÚ z programového obdobia 2021-2027 cez Program Slovensko. Zároveň prebieha proces tvorby nového zákona v oblasti celoživotného vzdelávania.

• Zákon č.568/2009 Z.z. o celoživotnom vzdelávaní

Súčasnne platný zákon o CŽV, upravuje vzťahy medzi formálnym, neformálnym vzdelávaním a informálnym učením, vymedzuje základné pojmy súvisiace s tematikou, druhmi a formami ďalšieho vzdelávania. V roku 2009, kedy bol schválený, priniesol nový prvok do systému celoživotného vzdelávania, ktorým je uznávanie výsledkov ďalšieho vzdelávania v oprávnených inštitúciách. Ďalšími podpornými inštitútmi, ktoré zákon zadefinoval sú informačný systém ďalšieho vzdelávania a monitorovanie a prognózovanie vzdelávacích potrieb. Oba podporné nástroje mali slúžiť predovšetkým ako poradenské systémy, ktoré sú nevyhnutnou súčasťou podpory celoživotného vzdelávania. Model monitorovania a prognózovania vzdelávacích potrieb však nebol implementovaný.

• Informačný systém ďalšieho vzdelávania

Informačný systém ďalšieho vzdelávania (ISDV), ktorého správcom je ministerstvo školstva, je nástrojom voľného prístupu občanov, zamestnávateľov, verejnej správy a inštitúcií k vzdelávaniu. Obsahuje Register vzdelávacích inštitúcií, ktoré uskutočňujú akreditované vzdelávacie programy, Register akreditovaných vzdelávacích programov, Register účastníkov ďalšieho vzdelávania, Informácie k skúškam na overovanie odbornej spôsobilosti. Inštitúcie, ktoré uskutočňujú ďalšie vzdelávanie, sú zo zákona povinné poskytnúť Ministerstvu školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky do 15. februára štatistické údaje vo forme výkazu typu DALV za predchádzajúci rok.

ISDV obsahuje aj Zoznam kvalifikácií, ktorý obsahuje popis 43 kvalifikácií vo forme kvalifikačných štandardov a hodnotiacich štandardov, nejedná sa však o Karty kvalifikácií vytvorené pre Národnú sústavu kvalifikácií. Za trináť rokov platnosti zákona o CŽV sa dôležitý systémový prvok - Národnú sústavu kvalifikácií, zatiaľ nepodarilo sfunkčniť a prepojiť so systémom akreditácií vzdelávacích programov a overovania a uznávania kvalifikácií. Momentálne však prebieha národný projekt „Systém overovania kvalifikácií“, ktorý je zameraný na postupnú úpravu existujúcich mechanizmov, vytvorenie nových prvkov a ich odskúšanie

a zavedenie do systému CŽV tak, aby sa vytvorili možnosti na získavanie kvalifikácií a výsledkov neformálneho vzdelávania a informálneho učenia sa aj mimo systému formálneho (školského) vzdelávania pre všetkých občanov SR.

Pozitívne zmeny v oblasti vzdelávania dospelých na Slovensku sú očakávané v súvislosti s prebiehajúcou prípravou nového zákona, ktorý by mal byť schválený v júni 2022.

Použité zdroje:

CONFINTEA VI, Belém Framework for Action: harnessing the power and potential of adult learning and education for a viable future, <http://www.unesco.org/en/confinteavi>

Council Resolution on a new European agenda for adult learning 2021- 2030, [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021G1214\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021G1214(01)&from=EN)

European Commission, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion, Brown, A., Kettunen, J., Vuorinen, R., et al., Lifelong guidance policy and practice in the EU : trends, challenges and opportunities : final report, Publications Office, 2020, <https://data.europa.eu/doi/10.2767/91185>

European Commission, European Education and Culture Executive Agency, Adult education and training in Europe : building inclusive pathways to skills and qualifications, Education, Audiovisual and Culture Executive Agency, 2021, <https://data.europa.eu/doi/10.2797/898965>

European Commission (2020), The European Skills Agenda, <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1223&langId=en>

Európska komisia (2020), Európsky program v oblasti zručností pre udržateľnú konkurencieschopnosť, sociálnu spravodlivosť a odolnosť, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0274&>

EUROSTAT (2022), Adult learning statistics, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Adult_learning_statistics

Eurostat (2022), Participation rate in education and training (last 4 weeks) by NUTS 2 regions, Eurostat, Luxembourg, http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=trng_ifse_04&lang=en.

Informačný systém ďalšieho vzdelávania, <http://isdv.edu.sk>

Národná sústava kvalifikácií, <https://www.kvalifikacie.sk>

Nedelkoska, L. and G. Quintini (2018), "Automation, skills use and training", OECD Social, Employment and Migration Working Papers, No. 202, OECD Publishing, Paris, <https://dx.doi.org/10.1787/2e2f4eea-en>.

OECD (2020), OECD Skills Strategy Slovak Republic: Assessment and Recommendations, OECD Skills Studies, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/bb688e68-en>.

Stratégia celoživotného vzdelávania a poradenstva 2021-2030, <https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy/SK/LP/2021/604>

UNESCO (2022), The Global Report on Adult Learning and Education (GRALE), <https://uil.unesco.org/adult-education/global-report>

Uznesenie Rady o novom európskom programe vzdelávania dospelých na roky 2021 – 2030, [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021G1214\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021G1214(01)&from=EN)

Zákon č.568/2009 Z.z. o celoživotnom vzdelávaní, <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2009/568/20150901>

Online vzdelávanie – príležitosť na rozvoj vzdelávania počas pandémie COVID-19

Pandémia COVID-19 sa výrazne dotkla aj oblasti vzdelávania a kultúry. Reziliencia ako nevyhnutná schopnosť reagovať na zmeny a prispôbiť sa im sa výrazne prejavila počas pandémie vo vzdelávaní v súkromnom i verejnom sektore. Oblasť vzdelávania zamestnancov a rozvoja zručností tak ukázala adaptabilitu firiem, inštitúcií, spoločností na zmeny, ich silu a schopnosť zvládnuť, nepoddať sa, udržať sa na trhu a obhájiť svoje opodstatnenie. Aj Národné osvetové centrum (ďalej NOC) prešlo takouto skúškou adaptácie a dnes môžeme konštatovať, že v oblasti vzdelávania bola táto zmena jedinečnou príležitosťou na prehodnotenie slabých a silných stránok dosiaľ poskytovaného vzdelávania a na hľadanie príležitostí na ďalší rozvoj v online priestore. Zároveň bol preukázaný záujem zamestnancov oddelenia vzdelávania nadobúdať nové IT zručnosti, vyhľadávať lektorov, zaujímavý obsah vzdelávania, ktorý udrží pozornosť účastníka vo virtuálnom priestore.

Zmeny v prístupe k vzdelávaniu a v jeho poskytovaní boli zabezpečované štyrmi odbornými a organizačnými pracovníkmi oddelenia vzdelávania: 1 vedúcou oddelenia, 2 odbornými pracovníčkami pre profesionálne a občianske vzdelávanie, 1 odbornou pracovníčkou pre sociálnu prevenciu. Na realizáciu vzdelávacích aktivít, ktoré mali do obdobia pandémie prevažne osobný charakter a konali sa vždy prezenčne, zrazu tu bol len virtuálny priestor. Prispevom chceme poukázať na zmeny a dokumentovať skutočnosti, ktoré oddelenie zaznamenalo v oblasti poskytovaného ďalšieho a neformálneho vzdelávania v období rokov 2020 až 2021.

Vzdelávanie v NOC je obsahovo a kontinuálne realizované v zmysle kontraktu a zriaďovacej listiny NOC. V uvedenom období oddelenie vzdelávania naďalej kontinuálne zabezpečovalo úlohy a realizovalo aktivity v oblasti profesionálneho vzdelávania (rozvoj manažérskych zručností, sociálnych zručností), občianskeho vzdelávania a sociálnej prevencie a iné. Jednotlivé online a prezenčné vzdelávacie aktivity, ktoré dokumentujú činnosť oddelenia vzdelávania za uvedené obdobie, uvádzame v prílohe č. 1.

V oblasti rozvoja manažérov boli aktivity tematicky zamerané najmä na angažovanosť tímov, na podporu argumentačných a vyjadrovacích zručností, na zosúladienie práce z domu (work-life balance, efektívny homeoffice), na rozvoj a prácu s tímom počas pandemickej situácie a využívanie koučingu a supervízie, zachovanie jeho funkčnosti a efektivity. V oblasti rozvoja marketingových zručností to bola téma vizuálnej komunikácie a prezentácie kultúrnych aktivít, ako aj aktuálne témy v oblasti kultúry.

V roku 2020 sa v rámci prioritného projektu **Občiansky aktivizmus** realizovali aktivity zamerané na mediálnu a informačnú gramotnosť (hoaxy, fake news), na predchádzanie dezinformáciám, rozpoznávanie manipulácie a pod. Ďalšie aktivity boli zamerané na problematiku vekového manažmentu a využívanie medzigeneračnej spolupráce v tímoch.

V oblasti sociálnej prevencie sme uskutočnili aktivity zamerané na sebapoznávanie a komunikáciu, participáciu na primárnej prevencii látkových a nelátkových závislostí, aktuálne informácie o drogových a behaviorálnych závislostiach a na rozvoj sociálnych a komunikačných zručností pracovníkov rezortu kultúry.

Odborní pracovníci vychádzali pri plánovaní spomínaných aktivít zo spätných väzieb účastníkov. **Spätná väzba** sa vykonávala pravidelne, prevažne pri každom podujatí realizovanom oddelením vzdelávania a predstavuje štandardný krok hodnotenia kvality (lektora a organizátora) počas vzdelávania. Vychádzajúc z potrieb účastníkov, boli plánované vzdelávacie aktivity v súlade so záujmami cieľových skupín dospelých vzdelávajúcich sa. Vzdelávanie v oddelení bolo kreované konkrétne pre kultúrno-osvetové zariadenia, pre odborných a metodických pracovníkov, s ktorými NOC spolupracuje.



Spätná väzba a problémy porozumenia – spätná väzba je v prípade online vzdelávania zabezpečovaná elektronicky formou dotazníka alebo hlasovania alebo otázkou položenou účastníkom vzdelávania. Keďže v online vzdelávaní chýba konkrétny nácvik a interakcia, je zložitejšie overiť efektivitu vzdelávania, transfer poznatkov a ich aplikovanie, ak ide o skupinové online vzdelávanie. Môže dochádzať k nedorozumeniu či nepochopeniu obsahu. Vzhľadom na to, že lektor sa sústreďuje na prezentáciu, ak účastníci vzdelávania nie sú online sprístupnení kamerou, musí si častejšie overovať zrozumiteľnosť obsahu. Zároveň chýba očný kontakt a záujem oproti prezenčnému vzdelávaniu.

Ponuku online vzdelávania sme sprístupňovali prostredníctvom facebookovej stránky NOC a portálu www.nocka.sk. Ďalšími účastníkmi vzdelávania boli zamestnanci inštitúcií štátnej správy aj z iných sektorov, nové akademické pracoviská, študenti, zamestnanci knižníc, organizácií tretieho sektora, súkromného sektora a iní.

Záujem uvedených cieľových skupín o ďalšie vzdelávanie dospelých poskytované NOC v rezorte kultúry potvrdzuje aj štatistický výkaz (v skratke DALV) za roky 2020 a 2021. Na základe spracovania podkladov sa potvrdil záujem o online vzdelávanie vo výraznej miere (pozri príloha č. 1). V roku 2020 sme realizovali v oddelení vzdelávania 18 online vzdelávacích a 6 prezenčných aktivít s počtom 345 účastníkov. V roku 2021 sa uskutočnilo 28 online vzdelávacích aktivít a 8 prezenčných s počtom účastníkov 832. To potvrdzuje nárast záujmu účastníkov o 147 % a zvýšenie počtu online vzdelávacích aktivít o 55 %.

Rozsah realizovaného vzdelávania si vyžadoval úpravu poskytovaného času a lektorom poskytovaného obsahu. V online vzdelávaní bolo náročnejšie udržať pozornosť účastníkov počas vzdelávania a docieľiť jeho efektivitu. V roku 2020 oddelenie pripravilo webináre v časovom rozpätí aj 180 minút. Postupne, pri vyššej miere dostupnosti online vzdelávania, NOC pristúpilo k online aktivitám v rozsahu 90 až 120 minút, čo umožnilo diskutovať, prípadne rozdeliť vzdelávanie na 2 online školiace dni.

Výber lektorov sa uskutočňoval na základe dostupnej pozitívnej spätnej väzby z prezenčného vzdelávania v NOC a na základe externých referencií. Online vzdelávanie bolo výzvou aj pre samotných lektorov, s ktorými NOC spolupracovalo. Overili si svoje lektorské zručnosti vo virtuálnom priestore. Museli zvládnuť vedenie online diskusie, pracovať s online platformou, kreatívne pracovať so skupinou a využívať online interaktívne hry, aplikácie a nástroje. Potvrdila sa vysoká úroveň IT zručností lektorov, o čom svedčí aj pozitívna spätná väzba účastníkov.

Potreba využívania online priestoru na vzdelávanie si vyžadovala **zavedenie a využívanie platených a neplatených online vzdelávacích platform**. NOC využívalo a ďalej využíva vzdelávacie platformy ZOOM, MS Teams, Google meet, Stream Yard a **interaktívne aplikácie** (Slido, Mentimeter a pod.) pre svoje potreby. Formou krátko online dotazníka NOC zisťovalo, v čom potrebujú zamestnanci kultúrno-osvetových zariadení pomôcť, ako potrebujú rozvíjať digitálne zručnosti a ako zvládajú pandemickej situácii. Prieskum potvrdil, že získavanie digitálnych zručností zamestnancov NOC, ako aj zamestnancov kultúrno-osvetových zariadení na Slovensku sa dialo intuitívne a náhodne. Nové digitálne zručnosti boli viac-menej podporené odborným vzdelávaním a tutoriálom, podľa možnosti zriaďovateľa. Ich rozvoj podporil komunikáciu v tíme, vzájomné vzdelávanie, odovzdávanie nových skúseností, medzigeneračnú spoluprácu. Na využívanie platformy ZOOM boli externým lektorom zaškolení aj zamestnanci oddelenia. Na ilustráciu v prílohe č. 2 uvádzame vybrané vzdelávacie online nástroje overené lektormi a účastníkmi, ktoré sa využívajú na prezenčné, ale najmä na online vzdelávanie.

S nástupom prvej vlny pandémie bolo nevyhnutné „naskočiť“ na online trend, podporiť **rozvoj digitálnych a odborných zručností zamestnancov**, a tak zabezpečiť kontinuitu vzdelávacích aktivít. Rozvoj zamestnancov oddelenia bol zameraný na nové IT zručnosti. Počas uvedeného obdobia absolvovali odborní pracovníci webinár, ktorý bol zameraný na oboznámenie s platformou ZOOM a využívanie jej funkcionalít. Taktiež mali možnosť zúčastniť sa na všetkých aktivitách NOC. Zároveň absolvovali (priemerne v počte 15 ročne) online vzdelávacie aktivity poskytované inými vzdelávacími subjektmi v oblasti neformálneho vzdelávania. Oddelenie realizovalo aj interné vzdelávanie zamestnancov NOC prezenčne na témy sebapoznania, tímovej práce a design thinkingu ako procesnej metódy.

Zamestnanci oddelenia vzdelávania zaviedli nasledujúce kroky, ktoré sú využívané doteraz pri realizovaní online a prezenčných vzdelávacích aktivít:

- 1. Propagácia aktivít** – vo vyššej miere boli využívané elektronické pozvánky a sprístupňovanie odborných materiálov a výstupov na webovom sídle NOC a sociálnych sieťach, čo umožnilo adresnejšie oslovenie a komunikáciu s rôznymi cieľovými skupinami.
- 2. Online registračný systém** bol zavedený ako výstup pre následné štatistické zisťovanie o účastníkoch vzdelávania (pohlavie, vek, vzdelanie účastníka). **Online registrácia** umožnila rýchlejšiu a dostupnejšiu komunikáciu s účastníkmi vzdelávania. Zaujímavosťou bolo, že požadovaný počet registrovaných sa naplnil v priebehu 3 až 5 dní, pričom pri ponuke prezenčného vzdelávania je to 10 až 14 dní.
- 3. Online vzdelávacie platformy a doplnkové aktivity (diskusie, hry, kvízy, ankety a iné)** sa stali nástrojom na zaattraktivnenie online vzdelávania. Bolo nevyhnutné aplikovať aktivizujúce

- prvky vzdelávania, aby sme udržali záujem a pozornosť účastníkov. Vo vzdelávaní NOC sme vo virtuálnom priestore ponúkli účastníkom okrem informatívneho charakteru aj zážitkové vzdelávanie a prácu v skupinách.
4. **Dokumentácia a sprístupnenie digitálneho obsahu** – vzhľadom na časovú obmedzenosť a dostupnosť online vzdelávania pre širšie skupiny sa ukázala zvýšená potreba zachytenia/archivácie digitálneho obsahu (videozáznam, prezentácia, videoinštrukciá, podcast, metodický materiál zverejnený na portáloch NOC). V oddelení vzdelávania sme sprístupnili všetok vzdelávací obsah z online aktivít okrem účastníkov aj ďalším záujemcom, ktorí ho môžu využívať podľa vlastnej potreby.
5. **Vydávanie potvrdenia pre účastníkov o absolvovaní vzdelávania** – v spätnej väzbe účastníci potvrdili opakovane záujem o vystavenie potvrdení o absolvovaní vzdelávania, preto to oddelenie zaviedlo do svojej činnosti.

NOC bude naďalej pokračovať v realizovaní online aktivít formou webinárov v kombinácii s prezenčnou formou (tzv. hybridná forma). Spätá väzba od účastníkov vzdelávania, ako aj prax zamestnancov oddelenia potvrdzuje, že je naďalej potrebná realizácia vzdelávacích aktivít (napríklad tréningov, výcvikov, workshopov), najmä keď ide o nácvik nových zručností, v interakcii s ostatnými členmi v skupine. Samotní účastníci avizovali, že majú záujem minimálne o jednodňové prezenčné aktivity, na ktorých oceňujú osobné stretnutie, vzájomnú komunikáciu a výmenu skúseností.

Aj napriek obmedzeným finančným zdrojom a personálnemu obsadeniu v počte 4 zamestnancov oddelenie vzdelávania poskytovalo svoje online služby vo vyššej miere. Potvrdilo tým odborný potenciál zamestnancov, schopnosť prispôbiť obsah a formu vzdelávania aktuálnym spoločenským zmenám a naplňovať vzdelávacie potreby cieľových skupín aj v nasledujúcich obdobiach.

K oblastiam, ktorým bude potrebné venovať pozornosť vo vzdelávaní v nasledujúcom období, patria:

- rozvoj digitálnych zručností s prihliadnutím na cieľové skupiny a ich špecifické potreby;
- mediálna/informačná gramotnosť – rozvoj zručností u občanov – práca s informáciami, overovanie, triedenie, zdroje, argumentácia, hoaxy a pod.;
- podpora sebarozvoja, osobnostného rozvoja jednotlivca (potreba koučingu, supervízie), duševného zdravia;
- v oblasti občianskeho vzdelávania – podpora a budovanie dôvery, rozvoj občianskej participácie a pod.;
- environmentálne vzdelávanie – klimatická zmena (lepšie chápať vzájomné prepojenie sociálnych, ekonomických, kultúrnych a environmentálnych aspektov života, hodnoty a postoje občanov, spoločenská zodpovednosť firiem a jednotlivcov);
- využívanie kombinácie prezenčného a online vzdelávania v rôznych oblastiach celoživotného vzdelávania.

Nová skúsenosť so vzdelávaním realizovaným počas pandémie COVID-19 ukázala a potvrdila výhody a obmedzenia oboch foriem vzdelávania – prezenčného aj online vzdelávania. Online vzdelávanie sa ukázalo ako veľmi pohodlná a flexibilná metóda pre dospelých vzdelávajúcich sa. Mnohým zamestnancom kultúry umožnila úspešne pokračovať vo vzdelávaní aj ako alternatíva k tradičnému vzdelávaniu.

Použité zdroje:

10 výhod online vzdelávania. 2021. [online], [cit.01-20-2022]. Dostupné na: <https://www.akademiasobnehorastu.sk/10-vyhod-online-vzdelavania/>

Výhody a nevýhody dištančného vzdelávania. 2021. Dostupné na: <https://sk.yestherapyhelps.com/online-training-7-advantages-and-7-disadvantages-of-learning-online-11345>

20 kladov a záporov elektronického vzdelávania v živých virtuálnych učebniach (+ 4 bezplatné nástroje!). 2021. [online], [cit. 01-26-2022]. Dostupné na: <https://ahaslides.com/sk/blog/pros-and-cons-e-learning-virtual-classroom/>

Online vzdelávanie hýbe svetom. Pri kurzoch s výkladom lektora naživo sú pokroky efektívnejšie. 2021. [online], [cit. 02-04-2022]. Dostupné na: <https://jaspis.sk/aktuality/prezenčne-alebo-online-kurzy>

Pandémia zmenila vzdelávanie. Šance ľudí však musia byť vyrovnané. 2021. [online], [cit. 01-25-2022]. Dostupné na: <https://touchit.sk/pandemia-zmenila-vzdelavanie-sance-ludi-vsak-musia-byt-vyrovnane/388852>

Výročná správa Národného osvetového centra za rok 2020. <https://www.nocka.sk/o-nas/> [online], [cit. 01-25-2022]. Dostupné na: <https://www.nocka.sk/o-nas/>

Výročná správa Národného osvetového centra za rok 2021. [online], [cit. 01-25-2022]. Dostupné na: <https://www.nocka.sk/o-nas/>

Tittlová, M., Kurucová, M., Dorkinová, B. 2021. Možnosti e-vzdelávania, slobodný prístup k informáciám (analýza – koncepcia). [pdf.], [cit. 01-31-2022]. Dostupné na: <https://www.paneurouni.com/uploads/2021/03>

Zjasková, K., Mihinová, K., Severinová, P. a Valicová, M. 2021. Príručka zážitkového vzdelávania v online priestore. [pdf.], 28 s. [cit. 01-28-2022]. Dostupné na: <https://vudpap.sk/wp-content/uploads/2021/04>

PRÍLOHA 1 – PREHLAD ONLINE VZDELÁVACÍCH AKTIVÍT ODDelenia VZDELÁVANIA, VÝSKUMU A ŠTATISTIKY NOC

2020				
	Forma a téma vzdelávania	Termín	Lektor	Počet účastníkov
1.	Online webinár: Strategický a krízový manažment	23. 7.	Marián Štermenský	24
2.	Online webinár: Angažovanie tímov v neistých situáciách	13. 8.	Marián Štermenský	30
3.	Prezenčne – workshop: Sebapoškodzovanie v detskom a adolescentnom veku (kognitívno-behaviorálne prístupy)	31. 1.	Nora Gavendová	24
4.	Prezenčne – seminár: Prevencia vybraných sociálnopatologických javov	17. – 18. 9.	Lenka Lipanová, Terézia Rosembergerová, Peter Macinský, Lucia Baloghová, Denisa Šoltéssová, Gabriela Šostáková, Viera Hybenová	30
5.	Prezenčne: vzdelávací program na rozvoj odborných zručností pracovníkov sociálnej prevencie v okrese Galanta – Participácia na primárnej prevencii látkových a nelátkových závislostí	3. 9.	Ľuboslava Sejčová, Ingrid Hupková	20
6.	Online: vzdelávací program na rozvoj odborných zručností pracovníkov sociálnej prevencie – workshop Rizikové správanie mládeže – drogové a behaviorálne závislosti	29. 10.	Barbora Kuchárová, Ingrid Hupková	27
7.	Online webinár: Rozvoj sociálnych a komunikačných zručností pracovníkov rezortu kultúry	19. 11.	Elena Ondrušková	21
8.	Prezenčne – workshop: Ako sa nedať zmanipulovať	24. 8.	Adam Dobrota, Karolína Schwabová	20
9.	Online workshop: Ako sa nedať zmanipulovať	25. 8.	Adam Dobrota, Karolína Schwabová	16
10.	Online diskusia: Ako sa brániť manipulácii a hoaxom?	1. 10.	Irena Biháriová, Ján Füle, Michal Havran, Vladimír Šnidl	4 390 videní a 35 zdieľaní
11.	Online tréning: Konsenzus, depolarizácia a premostovanie rozdielnych názorov v spoločnosti	18. – 19. 11.	Zuzana Fialová, Dušan Ondrušek, Lukáš Zorád	19
12.	Online webinár: Pravda o dobe dezinformácií	10. 12.	Adam Dobrota	25
13.	Online workshop: Podpora a rozvoj občianskych aktivít v regióne	15. 12.	Marián Štermenský	14
14.	Prezenčne - Seminár: Kronikárske minimum KOS Žilina	5. 3.	Agáta Krúpová	22
15.	Prezenčne – Sebapoznávanie a komunikácia – interné vzdelávanie odborných pracovníkov NOC	17. 1.	Ingrid Hupková	18
16.	Online webinár: Ja & my v konfliktných situáciách	12. 11.	Emília Jányová Lopušníková	11
17.	Online webinár: Ja & my v konfliktných situáciách	26. 11.	Emília Jányová Lopušníková	10
18.	Online zasadnutie poradného zboru	13. 12.	Členovia a prizvaní hostia	14
SPOLU PODUJATIA – 18, z toho 6 prezenčne			SPOLU ÚČASTNÍKOV	345

**PREHL'AD ONLINE VZDELÁVACÍCH AKTIVÍT ODDELENIA VZDELÁVANIA,
VÝSKUMU A ŠTATISTIKY NOC**

2021				
	Forma a téma vzdelávania	Termín	Lektor	Počet absolventov
1.	Online webinár: Efektívny homeoffice	25. 2.	Marián Štermenský	33
2.	Online webinár: Age management	16. a 18. 3.	Ilona Štorová	53
3.	Online webinár: Päť pilierov funkčného tímu	26. 3.	Nikola Sedláčková	27
4.	Online webinár: Kronikárske právo	30. 3.	Martin Lukáč	40
5.	Online seminár: Prevencia vybraných sociálnopatologických javov	15. 4.	Nina Beňová, Zdeňek Vojtíšek, Adela Penesová	34
6.	Online webinár: Kapitoly z kultúry 1 – Súčasné trendy a tendencie v kultúre	23. 4.	Zuzana Slušná	40
7.	Online webinár: História: Memento mori!	27. 4.	Martin Lukáč	37
8.	Online webináre: Rozvoj manažérskych zručností pracovníkov v kultúre – Motivácia tímu	28. 4.	Marián Štermenský	20
9.	Online webinár: Prvé kroky ku kvalitnej vizuálnej komunikácii	5. 5.	Ondrej Gavalda	61
10.	Online webináre: Rozvoj manažérskych zručností pracovníkov v kultúre – Mentoring a koučing	13. 5.	Marián Štermenský	20
11.	Online webinár: Pohyb obyvateľstva v kronikách	31. 5.	Martin Lukáč	33
12.	Online webinár: Prevencia v praxi	10. 6.	Karel Nešpor, Katarína Hollá	37
13.	Online webinár: Ako riešiť konflikty?	15. 6.	Adam Dobrota	18
14.	Online webinár: Staň sa kompetentným rečníkom a argumentuj!	22. 6.	Adam Dobrota	19
15.	Online webinár: Ako sa efektívne učiť online	7. 7.	Braňo Frk	30
16.	Online webinár: Gamifikácia v oblasti kultúry	20. 7.	Oliver Šimko	30
17.	Prezenčné – vzdelávací program na rozvoj odborných zručností pracovníkov sociálnej prevencie – POS, Žiar nad Hronom	29. 7.	Barbora Kuchárová, Ingrid Hupková	25
18.	Prezenčné – tréning: Využívanie kontroingu a supervízie v riadení	7. 9.	Marián Štermenský	12
19.	Prezenčné – Rozvoj sociálnych a komunikačných zručností pracovníkov rezortu kultúry: sociálnopsychologický výcvik	9. 9.	Jana Hažírová	24
20.	Prezenčné – workshop: Tímová práca ako základ pri zavádzaní manažérstva kvality alebo zmien	20. 9.	Kristína Poláková	15
21.	Prezenčné – seminár: Účinné terapeutické prístupy k deťom a mládeži so psychickými problémami	28. 9.	Nora Gavendová	21
22.	Prezenčné - Edukačné aktivity pre mládež v sociálnej prevencii	4. 10.	Ľuboslava Sejčová, Ingrid Hupková	56
23.	Prezenčné – seminár: Prevencia vybraných sociálnopatologických javov, RKS, Prievidza	14. 10.	Ingrid Hupková	26
24.	Online webinár: Kapitoly z kultúry 2 – Úlohy a možnosti kultúrneho a kreatívneho priemyslu v rozvoji lokality	19. 10.	Michal Hladký	30
25.	Prezenčné – workshop: Design Thinking a kreatívne riešenie problémov ako kľúčové prvky modelu CAF 2020	21. 10.	Diana Rusnáková	10
26.	Online webinár: Kapitoly z kultúry 3 – Kultúra v kraji – výzvy a možnosti rozvoja	7. 12.	Svetlana Waradzinová	33
27.	Online webinár: Kapitoly z kultúry 4 – Kultúrna pedagogika a kultúrna identita	15. 12.	Kristína Jakubovská	30
28.	Online webinár: Spolu vlastnou cestou	8. 12.	Monika Janíková	18
SPOLU PODUJATIA – 28, z toho 8 prezenčne			SPOLU ÚČASTNÍKOV	832

Rozhovory s odborníkmi dostupné v roku 2020 na www.mojeumenie.sk:

MUDr. Karel Nešpor, CSc., emeritný primár v Psychiatrickej nemocnici Bohnice

Ján Štofko, kronikár mesta Žilina

Dr. Michal Kolář, etopéd a psychoterapeut

PhDr. Zuzana Štefániková, Alnova, o. z.

Jaroslav Dodok, Mavio Media, s. r. o.

Mgr. Mariana Kováčová, Centrum Slniečko

PhDr. Marián Štermenský, PhD., PRE BONUS Consulting, s. r. o.

Prof. PhDr. Miroslav Krystoř, CSc. Katedra andragogiky a pedagogiky, PF UMB

Ing. Alfonz Kobielsky, Asociácia kultúrnych inštitúcií miest a obcí Slovenska

PhDr. Miroslav Žabenský, Asociácia kultúrno-osvetových inštitúcií

Mgr. Emília Jányová Lopušníková, Asociácia lektorov a kariérnych poradcov

Rozhovory s odborníkmi dostupné v roku 2021 na www.mojeumenie.sk:

Mgr. Nikola Macharová Sedláčková, PhD., Eventive, s. r. o.

Mgr. Tomáš Perlovský, Prebonus Consulting, s. r. o.

Zuzana Fialová, Partners for Democratic Changes Slovakia

Mgr. Klaudia Bednárová, The Bridge – English Language Centre, s. r. o.

PhDr. Ilona Hegerová, Slovenská asociácia age managementu

Mgr. Marek Lukáč, Katedra edukológie, PF, Prešovská univerzita v Prešove

Braňo Frk, Öppus

PhDr. Nadežda Hrapková, Centrum ďalšieho vzdelávania pri Univerzite Komenského v Bratislave

Mgr. Zuzana Izáková, Národná agentúra programu Erasmus +

PhDr. Jindřiška Gregoriniová, Národné informačné a poradenské stredisko v Prahe

Mgr. art. Milina Sklabinská, PhD., Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí

PRÍLOHA 2 – VYBRANÉ ONLINE VZDELÁVACIE PLATFORMY PRE POTREBY CIEĽOVÝCH SKUPÍN MLÁDEŽE A DOSPELÝCH VZDELÁVAJÚCICH SA

- Platforma School Education Gateway – obsahuje publikácie, návody a učebné materiály, učebné materiály, ktoré vytvorili inštitúcie EÚ alebo sú výsledkom projektov s finančnou podporou EÚ, bezplatné online kurzy, webinäre, informačný bulletin dostupný v 23 európskych jazykoch.
- eTwinning (elektronické vytváranie partnerstiev) – predstavuje európsku platformu pre spoluprácu, prostredníctvom ktorej môžu učitelia komunikovať, vymieňať si zdroje, nájsť si príležitosti na profesijný rozvoj a spoluvytvárať projekty v 30 jazykoch; požiadavkou je registrácia, po ktorej sú dostupné hotové balíčky projektov, príklady projektov s efektívnymi postupmi, výmena skúseností.
- Kútik na vzdelávanie – obsahuje učebné materiály vrátane online hier, ktorých cieľom je pomôcť žiakom všetkých vekových skupín objavovať EÚ.
- SALTO-YOUTH – elektronický katalóg vzdelávacích nástrojov na propagáciu a podporu práce s mládežou, zahŕňa súbor nástrojov pre školiteľov aj pracovníkov s mládežou.
- Elektronická platforma pre vzdelávanie dospelých (EPALE) – otvorená viacjazyčná online komunita, ktorá spája profesionálov z oblasti vzdelávania dospelých v celej Európe s cieľom zvýšiť kvalitu a rozmanitosť príležitostí na vzdelávanie dospelých; vyžaduje alebo môže sa vyžadovať registrácia, po ktorej je dostupné vzdelávanie prostredníctvom video editora.
- Erasmus + – virtuálna výmena v rámci programu vytvára príležitosti na inovačnú online virtuálnu výmenu ľudí v celej Európe a v južnom Stredozemí.
- COURSERA – americká vzdelávacia platforma spolupracujúca s univerzitami a inými organizáciami pri poskytovaní online kurzov, špecializácií. Umožňuje získať konkrétny stupeň vzdelania v rôznych predmetoch, ako sú napríklad strojárstvo, informatika, strojové učenie, matematika, obchod, informatika, digitálny marketing, humanitné vedy, medicína, biológia, spoločenské vedy a iné. Kurzy používajú metódu vzdelávacích videí a kvízov. Postup vo vzdelávaní študenta je monitorovaný profesorom.
- KHAN ACADEMY – nezisková organizácia na účely poskytovania vysokokvalitného vzdelávania bez ohľadu na miesto a čas, v podstate komukoľvek. Aktuálne ponúka viac ako 3 100 videolekcií uložených na YouTube v rámci rôznych vedných disciplín. Kurzy sú členené do podčastí textovej podoby a videí. Umožňujú zapojiť do učenia učiteľov alebo rodičov, čo môže byť dôležitým motivačným faktorom pre učiaceho sa. Táto platforma funguje aj v českej mutácii.
- OPEN COURSE WARE – dostupné bezplatné kurzy vytvorené na univerzitách. Vyhľadávanie je možné podľa konkrétnych tém, podľa jazyka, v ktorom je kurz vedený, alebo podľa organizátora kurzu.
- ALISON – bezplatné vzdelávanie zameriavajúce sa na rozvoj zručností na pracovisku. Hlavné oblasti vzdelávania na tejto platforme sú obchodné a podnikateľské zručnosti, finančné a ekonomické zručnosti, jazyky, digitálne zručnosti, personálny rozvoj. Absolvent kurzu získava certifikát alebo diplom.
- MIT OPEN COURSE WARE – portál spadajúci pod Univerzitu Massachusetts Institut od Technology; zahŕňa viac ako 100 videolekcií, ktoré je možné si aj stiahnuť a vzdelávať sa podľa vlastného harmonogramu.
- ACADEMIC EARTH – bezplatné videokurzy vrátane prednášok realizovaných na prestížnych svetových univerzitách; vyhľadávať je možné podľa témy aj podľa domovskej univerzity. OPEN
- MINDTOOLS – platforma pre vzdelávanie v základných oblastiach riadenia, vedenia a osobnej efektívnosti, ktoré sú podľa tohto portálu potrebné na vybudovanie šťastnej a úspešnej kariéry. Na tento cieľ využíva blogy, kvízy, pracovné listy, infografiky a ďalšie zaujímavé nástroje.
- THE WORLD FACTBOOK – bezplatná a otvorená platforma vzdelávania CIA, ktorá poskytuje dôveryhodné informácie z rôznych oblastí (história, osobnosti, spoločnosť, právo, vláda, ekonomika, energetika, médiá, armáda, doprava), a to osobitne pre jednotlivé štáty, regióny.
- OPEN CULTURE – vzdelávanie v oblasti kultúry a umenia. Portál obsahuje 1 300 online kurzov, 1 150 filmov, 700 audiokníh, 800 e-kníh.
- OPEN EDUCATION DATABASE – obsahuje viac ako stotisíc kurzov z rôznych univerzít na svete; možno hovoriť o lídrovi v e-learningu v celosvetovom meradle, a to už od roku 2007. Zahŕňa rôzne stupne vzdelávania, vedné oblasti, témy a pod.
- TED – obsahuje videá, prednášky odborníkov z rôznych oblastí života. Videá majú väčšinou krátku stopáž, rečníci v nich neformálnym a inšpirujúcim spôsobom dokážu pozitívne ovplyvniť svojich poslucháčov 99U – integruje vzdelávacie videá rôznej povahy, na rôzne témy. Má viac umelecké zameranie a ponúka aj príbehy konkrétnych osobností.
- WIKIVERSITY – integruje projekty k rôznym témam; nevýhodou je, že neposkytuje ucelené vzdelávanie; ide o vzdelávací a výskumný projekt, do ktorého môže zasahovať ako editor každý, môže jeho obsah šíriť aj čítať. Dostupný je v českej jazykovej verzii.
- PROJEKT GUTENBERG – prvý poskytovateľ bezplatných elektronických kníh na svete; zakladateľom je M. Hart, ktorý e-knihy predstavil už v roku 1971. Aktuálne obsahuje prístup k viac ako 4 200 knihám.
- THE FREE LIBRARY – bezplatná knižnica ponúka knihy a články v obrovskom objeme, spolu v počte až 21 miliónov.
- YOUTUBE – jeden z najznámejších videoportálov, ktorý ponúka zábavu, hudbu i možnosti vzdelávania (viac ako 6 000 vzdelávacích kanálov). Jeho výhodou je ľahké ovládanie, možnosti vyhľadávania, komentovania a rovnako tak pridávania videí a postrehov; zaraďuje sa k tým najpoužívanejším na svete, a to aj v oblasti vzdelávania.

Kultúra v karanténe

Online neprofesionálne umenie a umelecké vzdelávanie v NOC 2020 – 2021

„Tento rok žijeme zvláštne časy. Koronakríza zasiahla všetky sféry života ľudí na celom svete, kultúru nevynímajúc. Festivity, výstavy, divadelné predstavenia boli z veľkej časti zrušené, prinajlepšom ich nahradili virtuálne alternatívy. Protipandemické opatrenia takisto spôsobili, že sezóna súťaží neprofesionálneho umenia a umeleckého vzdelávania sa uskutočnila v akejsi polovičnej forme...“ (Ditmarová – Fodorová – Šišková 2020, s. 3).

Citát z úvodníku bulletinu Festivalu neprofesionálneho umenia *TVOR•BA* z konca roka 2020 naznačuje, že sme sa ocitli v situácii, s akou sa väčšina z nás v novodobej histórii ešte nestretla. Kultúra sa zatvorila a umelci, pedagógovia, vedúci kolektívov, pracovníci v kultúre a mnohí ďalší ostali izolovaní v pohodlí či nepohodlí svojich príbytkov, odkázaní na monitor, technické možnosti a tvorivú myseľ. A preto aj naše (NOC) aktivity boli iné. Nové, spontánne, občas „na kolene“. Vizualné, vzdialené, osvetové a predovšetkým ONLINE.

STOP živej kultúre priniesol melanchóliu v kontraste s novými výzvami, skúsenosťami a poznáním, že vystúpenie z komfortnej zóny môže priniesť nové inšpirácie, a že opodstatnenosť budovania našich archívov, ich digitalizácia a technická vybavenosť je na mieste, čo možno vnímať ako významný stimulants našich budúcich aktivít.

Nový onlajn normál

V pondelok 16. 3. 2020 začal na Slovensku platiť núdzový stav, uzavreli sa školy, obchody, služby, ľudia začali pracovať z domu. V tento deň bol spustený aj projekt *Doma s NOC-kou*¹, ako podporná platforma pre umelcov a ďalších aktérov v oblasti neprofesionálneho umenia. Autorkami námetu a odbornými garantkami projektu boli Lucia Ditmarová a Tatiana Šišková. V rámci iniciatívy boli takmer každý pracovný deň na sociálnych sieťach NOC uverejňované príspevky, ktoré tvorili staršie metodické listy vydávané NOC, výstupy digitalizačného projektu NOC, ale aj nové odborné a vzdelávacie texty, ktoré tvorili odborní pracovníci NOC. Do mája 2020 bolo zverejnených 40 príspevkov v umeleckých druhoch a žánroch divadlo a umelecký prednes, tradičná ľudová kultúra, folklór



a folklórizmus, hudba a spev, fotografická, filmová, výtvarná a literárna tvorba. V rámci týchto oblastí vznikali na platforme *mojeumenie.sk*² aj ďalšie odborné a popularizačné texty pre neprofesionálnych umelcov i širšiu verejnosť ako napr.: Nakaziť sa vášňou pre film, Koronténa verzus fotografia I – 3, Tmavá komora I a II, Divadlo z divána, Dramatická výchova online 1 a 2, Oblúbenci mojej knižnice I – III, Krátky hudobný taliansko-slovenský slovník, Karanténny denník výtvarníka I a II, Neprofesionálna výtvarná tvorba v online priestore, Virtuálna exkurzia na portáli kultúrneho dedičstva Slovakiana, Napiš si priestor, nájdí v ňom seba a ďalšie.

So zámerom sieťovať, aktivizovať, vzdelávať a inšpirovať neprofesionálnych fotografov a nadšencov fotografie, a to nielen počas pandémie, vznikla online podporná platforma – facebooková skupina celoštátnej súťaže *AMFO*³. Iniciátorkou jej vzniku bola odborná pracovníčka pre amatérsku fotografiu NOC Lenka Adamčáková, ktorá je autorkou koncepcie uverejňovaného vzdelávacieho obsahu i jednotlivých príspevkov, ktorých bolo zverejnených už viac ako 1200.

Potreba podpory a starostlivosti o komunitu v priebehu rokov 2020 a 2021 vznikla aj na poli širokej základne recitátorov na Slovensku v oblasti umeleckého prednesu. Jedným z projektov bol seriál metodických videí *PRE•DNES vlog*⁴, ktorého autorom i hlavným protagonistom bol vtedajší odborný pracovník pre umelecký prednes Matej Struhár v spolupráci s Petrom Zákutanským a Jakubom Jančom, ktorí videá vyrobili. 10 videí s praktickými cvičeniami, zameraných na výučbu umeleckého prednesu (prácu s hlasom, artikuláciu, zvučnosť a optické výrazové prostriedky atď.) je určených žiakom základných umeleckých škôl, pedagógom, ale i nadšencom, ktorí sa venujú umeleckej interpretácii poetických alebo prozaických textov. Vo videách sú použité aj záznamy recitátorov z vrcholnej celoslovenskej súťažnej prehliadky Hviezdoslavov Kubín.

Udržiavanie kontaktu „na diaľku“ s komunitou recitátorov z celého Slovenska prebiehalo aj prostredníctvom projektu *Slovné spojenie I*⁵. Záujemcovia od recitátorov, cez nadšencov umeleckého prednesu, až po pedagógov sa stretávali s autorkou projektu a odbornou pracovníčkou pre umelecký prednes v NOC Renatou Jurčovou od mája 2021 každý utorok cez online platformu ZOOM. Spolu spoznávali umelecké slovo a hodnoty literárneho textu. Na stretnutiach zisťovali čo je to prednes, objavovali „vedomie nováčika“, spoznávali intuitívny a vedomý výber textu, nachádzali vlastný dych. Diskutovali a skúmali zákutia svojho vlastného hlasu a venovali sa praktickým ukážkam prednesu. Stretli sa 17-krát a vzhľadom na pozitívnu spätnú väzbu na online kontakt od účastníkov bude projekt pokračovať aj druhou sériou v roku 2022, zameranú na divadlo poézie.

Rok 2020 bol okrem roku pandémie vyhlásený aj za Rok slovenského divadla. V kuloároch nazývanom „roku divadla bez divadla“ sme oslávili 190. výročie uvedenia prvého ochotníckeho divadelného predstavenia v slovakizovanej češtine na našom území. Pri tejto príležitosti vznikol online projekt *190 zaujímavostí o ochotníckom divadle*⁶, kde odborní pracovníci NOC pre divadlo a umelecký prednes Alexandra Štefková, Lucia Lasičková, Matej Struhár a Renata Jurčová nazreli do histórie a pripravili 190 zaujímavostí o ochotníckom divadle, ktorými sú napríklad pikantérie a neobyčajné fakty o udalostiach či osobnostiach.

V Roku slovenského divadla bol zrealizovaný aj dokumentačný projekt Oral history, v rámci ktorého bolo nakrútených desať hlbokých rozhovorov s osobnosťami, ktorí svojou prácou posunuli ochotnícke divadlo milovými krokmi dopredu – s Michalom Kováčom Adamovom, Vladimírom Štefkom, Jaroslavou Čajkovou, Ľubomírom Šárikom, Elenou Bakošovou, Jánom Buzzásym, Alžbetou Vagadayovou, Petrom Kónigom, Štefanom Orságom, Vladimírom Benkom. Projekt mapuje dejiny ochotníckeho divadla a umeleckého prednesu na Slovensku. Zaznamenáva autentické výpovede výrazných osobností a sleduje subjektívne interpretácie individuálneho prežívania konkrétnych udalostí pamätníkov v kontexte vývoja ochotníckeho divadla a umeleckého prednesu. Odbornou garantkou projektu bola bývalá pracovníčka NOC pre umelecký prednes a divadlo Jaroslava Čajková v spolupráci s Luciou Ditmarovou (odborná spolupráca), Petrom Zákutanským, Jakubom Jančom a Pavlom Smejkalom (dokumentácia a výroba videí).⁷

2_ Webová platforma je dostupná online tu: <https://mojeumenie.sk/>.

3_ Online skupina pre neprofesionálnych fotografov je dostupná pre verejnosť na sociálnej sieti Facebook tu: <https://www.facebook.com/groups/amaterskafotografia>.

4_ Metodické videá zamerané na umelecký prednes sú dostupné na oficiálnom kanály NOC na YouTube – Národné osvetové centrum official tu: https://www.youtube.com/watch?v=6-Hxzs-S6Xc&list=PLK7rlzpzhhOyFyPymCa0T77JPBcNsEdRh&ab_channel=N%C3%A1rodn%C3%A9osvetov%C3%A9centrumofficial.

5_ Pozvánku na online vzdelávanie pre recitátorov nájdete tu: <https://www.nocka.sk/wp-content/uploads/2021/04/Slovn%C3%A9-spoj%C3%A9nie-NOC-POZVANKA-A4.pdf>.

6_ 190 zaujímavostí o ochotníckom divadle nájdete na webovej stránke nášho najstaršieho a najväčšieho festivalu neprofesionálneho divadla Scénická žatva tu: <https://www.scenickazatva.eu/zaujímavosti-o-divadle/>.

7_ Tematické úryvky z nakrúteného materiálu projektu Oral history sú dostupné na oficiálnom kanály NOC na YouTube – Národné osvetové centrum official tu: https://www.youtube.com/watch?v=3GbmYrK1jY&list=PLK7rlzpzhhOxIR7Qrw7r0rSqP1cqJLwJl&ab_channel=N%C3%A1rodn%C3%A9osvetov%C3%A9centrumofficial.

1_ Jednotlivé príspevky projektu Doma s NOC-kou sú dostupné online na online platforme pre neprofesionálnych umelcov *mojeumenie.sk* tu: <https://mojeumenie.sk/doma-s-nockou/page/2/>.

Malé dejiny ochotníckeho divadla v 33 krátkych príbehoch uviedol historicky prvý podcast NOC *Ochotnícke príbehy*,⁸ ktorý sprevádzal v online priestore výstavu Divadlo väčších možností⁹. Ochotnícke príbehy vzdávajú poctu slovenskému ochotníckemu divadlu. Približujú vytváranie jeho štruktúr, zápas s cenzúrou politických režimov, ale aj progresívne myslienky a inovatívne prístupy ochotníckych divadelníkov. Upozorňujú aj na významné ženy režisérky. Príbehy dopĺňajú zvukové úryvky z archívnych záznamov pozoruhodných inscenácií či výpovedí významných osobností. Podcast Ochotnícke príbehy autorsky pripravili a vyrobili Lucia Ditmarová, Pavel Smejkal, Lucia Lasičková za odbornej garancie bývalej pracovníčky NOC pre divadlo Aleny Štefkovej.

Ďalším podcastom, ktorý vznikol v NOC v rámci projektov online vzdelávania je divadelný videopodcast *V prvom rade*¹⁰. Jeho autorkou, odbornou garantkou a moderátorkou je odborná pracovníčka NOC pre divadlo Lucia Lasičková v spolupráci s Pavlom Smejkalom, Petrom Zákutanským a Jakubom Jančom, ktorí videá vyrobili. So svojimi hosťami – profesionálnymi divadelníkmi a divadelníčkami sa v desiatich dieloch rozpráva o procese vzniku divadelnej inscenácie, divadelnej dramaturgii, réžii, scénografii, kostýmovom výtvarníctve, herectve a pohybovej zložke, hudobnej zložke alebo o autorských právach. O špecifikách ochotníckeho divadla, o tom ako divadelná inscenácia vzniká alebo môže vzniknúť, na čo si dať pozor, na čo myslieť a na čo nezabudnúť diskutovala s Jozefom Krasulom, Petrom Pavlačom, Silvestrom Lavríkom, Dušanom Vicenom, Michalom Lošonským, Gabrielou Paschovou, Alenou Weisel Lejkovou, Renatou Jurčovou, Kamilom Žiškou, Luciou Lejkovou.

Nielen pandémie nám ukázala potrebu digitalizovania archívov a sprístupňovania kultúrneho obsahu online. Z týchto dôvodov vznikala z iniciatívy oddelenia digitalizácie a dokumentácie NOC v rokoch 2020 – 2021 študovňa *STUDEO.NOC*¹¹. Študovňa je síce primárne určená na prezenčné štúdium a fyzický kontakt, ale zároveň dokáže sprístupniť informácie, svoje služby i digitálny obsah online. Študovňa tvoria dve časti – špecializovaná knižnica¹² a digitálna bádateľňa¹³. Ich obsahovým zameraním je najmä neprofesionálne umenie a kultúra, dejiny osvet, neformálne umelecké a občianske vzdelávanie a obsahujú viac ako 40 tisíc kultúrnych objektov datovaných približne od 50. rokov 20. storočia (publikácie, periodiká, textové dokumenty, grafiky, filmy, fotografie, zvukové nahrávky a ďalšie), ktoré postupne sprístupňujú vo svojich online databázach.

Napriek tomu, že pandémia koronavírusu spôsobila straty osobného kontaktu, zároveň priniesla inovácie v umeleckom vzdelávaní online alternatívou, ktorá sa ako pomocná forma edukácie pravdepodobne ustáli v podpore NOC pre umelcov a ďalších aktérov neprofesionálnej umeleckej scény aj v budúcnosti. Dôkazom sú už v súčasnosti pripravované online vzdelávacie projekty ako napr. *Spievaj, ako máš* s Michalom Stahлом a Darinou Andúčič-Tóthovou – videolekcie zamerané na hlasovú výchovu zborových spevákov, pokračovanie v projekte *Oral history*, tentokrát zameranom na amatérskych filmárov, kontinuita digitalizácie a sprístupňovania digitálnych objektov z archívu NOC a ďalšie.

Radšej naživo

V sezónach celoštátnych súťaží 2020 a 2021 bolo NOC vyhlásených 25 súťaží, z ktorých sa fyzicky v obmedzenej, resp. kombinovanej forme uskutočnilo 9 a 3 prebehli v online forme.¹⁴ Vzhľadom na viaceré vlny pandémie koronavírusu sa v rámci niektorých súťaží zrealizovali ich nižšie kolá, ale k realizácii vrcholnej celoštátnej prehliadky kvôli situácii nedošlo. Problematická bola najmä oblasť živého performatívneho umenia, kde pandémia nezasiahla len súťaže, ale i samotnú tvorbu kolektívov a jednotlivcov a možnosti ich umeleckého rozvoja či priamej konfrontácie.

8_ Podcast Ochotnícke príbehy si možno vypočuť v obľúbených podcastových aplikáciách (Google podcasty, Apple podcasty, Spotify, Anchor), alebo na webovej stránke NOC tu: <https://www.nocka.sk/podcast-ochotnicke-pribehy/>.

9_ Viac o výstave Divadlo väčších možností sa dočítate tu: <https://www.nocka.sk/vystava-divadlo-vacsich-moznosti-vzdava-poctu-slovenskemu-ochotnickemu-divadlu/>.

10_ Podcast V prvom rade si možno vypočuť v obľúbených podcastových aplikáciách (Google podcasty, Apple podcasty, Spotify, Anchor), pozrieť na oficiálnom kanály NOC na YouTube – Národné osvetové centrum official tu: https://www.youtube.com/watch?v=IQMSgmAaH6M&list=PLK7rlzpzhOw1dS8VIAUuqHtQRxp64I8r&ab_channel=N%C3%A1rodn%C3%A9osvetov%C3%A9centrumofficial, alebo na webovej stránke NOC tu: <https://www.nocka.sk/v-prvom-rade-videoepodcast-o-divadlu/>.

11_ Informácie o študovni STUDEO.NOC a online databázy knižnice a digitálneho archívu sú dostupné na webovom portáli študovne <https://studeo.nocka.sk/>.

12_ Informácie a online katalóg knižnice NOC je dostupný tu: <https://studeo.nocka.sk/kniznica/>.

13_ Informácie a online databáza digitálnej bádateľne je dostupná tu: <https://studeo.nocka.sk/badatelna/>.

14_ Informácie k vyhláseniam, presunom, zrušeniam a formám jednotlivých súťaží sú dostupné na webe NOC. Sezóna 2020 tu: https://www.nocka.sk/usmernenie-k-systemu-celostatnych-postupovych-sutazi-vyhlasovanych-narodnym-osvetovym-centrom-v-roku-2020/?fbclid=IwAR3kW-V06af_lkgq2RNZ2PsJzhGhgzPJ4QFJzbmXbwBHVBPju_c3vw5qrGg, Sezóna 2021 tu: <https://www.nocka.sk/vyhlasenie-celostatnych-postupovych-sutazi-narodneho-osvetoveho-centra-v-roku-2021/?fbclid=IwAR3KjqlkpKVz3Kga2AVJL7hadY2Yw7H43WILfsEs-O6OpGh05wfSkJSDo>.

Prvým online podujatím vôbec bol 48. ročník celoštátnej súťaže amatérskej fotografickej AMFO 2020¹⁵, ktorý sa uskutočnil v novembri 2020. Výstava fotografií ocenených autorov bola síce inštalovaná fyzicky, ale k úplnému naplneniu poslania súťaže došlo len čiastočne a v online forme.¹⁶ Vo virtuálnom prostredí sa ako vzdelávacia súčasť súťaže uskutočnil aj historicky prvý live stream NOC – online beseda O dokumentárnej fotografii so Soňou Maletz.¹⁷ Súťaži AMFO neprial ani rok 2021, kedy sa tesne pred začiatkom podujatia pandemická situácia opäť rapídne zhoršila. Vyhlásenie výsledkov a rozborový seminár sa uskutočnili online formou, osobné stretnutia autorov, sprievodné besedy a workshopy sa neuskutočnili. Výstava bola fyzicky nainštalovaná a obmedzene sprístupnená verejnosti v priestoroch Slovenskej národnej knižnice a tým, ktorí ju nemohli zažiť na vlastnej koži sa ju podarilo sprístupniť aj virtuálne.¹⁸

Podobný osud postihol aj 66. ročník celoštátnej postupovej súťaže a prehliadky v umeleckom prednese poézie a prózy, v tvorbe recitačných kolektívov a divadiel poézie detí, mládeže a dospelých Hviezdoslavov Kubín 2020. Prehliadka prebehla online, nesúťažne a len v IV. a V. kategórii recitátorov, divadiel poézie a recitačných kolektívov, ktorí sa prezentovali prostredníctvom videozáznamov. Ich technická kvalita však bola často na veľmi nízkej úrovni, čo negatívne ovplyvnilo celkový dojem z umeleckého výkonu recitátorov.¹⁹ Súčasťou prehliadky boli 4 online odborné rozborové semináre prostredníctvom, ktorých získavali recitátori spätnú väzbu a vyšlo 1 online číslo festivalového spravodajcu.²⁰ Rok 2021 prial *Hviezdoslavovmu Kubínu* o čosi viac. Recitátori sa na celoštátnom kole mohli prezentovať fyzicky, ale bez kategórie divadiel poézie a recitačných kolektívov, zároveň s výrazným časovým posunom za veľmi obmedzených podmienok a bez publika. Verejnú prezentáciu aspoň čiastočne nahradili live streamy z vystúpení recitátorov jednotlivých kategórií, čo zároveň nebola pri Hviezdoslavovom Kubíne žiadna pandemická novinka, nakoľko vo virtuálnom priestore sa súťaž progresívne približuje širokej verejnosti už od roku 2018.²¹

Pridanou hodnotou niektorých súťaží, ktoré sa mohli za obmedzených podmienok zrealizovať fyzicky boli online aktivity dostupné širšiemu publiku bez podmienky priamej účasti na podujatí. Bola to napr. virtuálna výstava ocenených diel 58. ročníka súťaže neprofesionálnej výtvarnej tvorby *Výtvarné spektrum 2021*²², alebo live stream besedy a autorského čítania so slovenským prozaikom a pedagógom Pavlom Rankovom v rámci 27. ročníka súťaže literárnej tvorby *Literárny Zvolen 2021*²³.

Vo virtuálnom priestore prebehli v sezóne 2020 aj festivaly. Prvým bol Festival neprofesionálneho umenia *TVOR+BA 2½* v decembri 2020.²⁴ K hlavnému programu patrili virtuálne výstavy diel ocenených fotografov, ktorí sa zapojili do súťaže AMFO 2020 s názvom *Cez okno* a výtvarníkov, ktorí uspeli na súťaži *Výtvarné spektrum 2020* s názvom *Zavesené*, a tiež projekcia *Stlač play* vytvorená z kolekcie ocenených filmov v súťaži *Cineama 2020*. Bohatá bola najmä edukatívna produkcia, v rámci ktorej sa uskutočnilo 15 live streamovaných diskusií, webinárov a workshopov pre divadelníkov, folkloristov, filmárov, fotografov, výtvarníkov, literátov, hudobníkov a spevákov zamerané na aktuálne tvorivé prístupy v umení. Aj keď bol festival *TVOR+BA 2½* ochudobnený o svoju podstatu – živé prezentácie najlepších neprofesionálnych umelcov z celého Slovenska, jeho vzdelávacia časť mnohonásobne rozšírila svoju divácku základňu. Sledovanosť sa vyšplhala až na 64 tisíc videných minút živého vysielania z virtuálneho štúdia NOC.

15_ Katalóg k výstave so všetkými informáciami o ocenených autoroch fotografií a sprievodnom programe podujatia je dostupný online tu: <https://www.kosnr.sk/images/01-kalendar/03-film-a-fotografia/foto/amfo20-sk/amfo-20-sk-katalog.pdf>.

16_ Záznam z online vernisáže a vyhlásenia výsledkov súťaže AMFO 2020 je dostupná na kanály YouTube organizátora súťaže KOS Nitra tu: https://www.youtube.com/watch?v=Xrk_Wsci8qs&ab_channel=Krajsek%C3%A9osvetov%C3%A9strediskovNitre.

17_ Záznam z diskusie O dokumentárnej fotografii so Soňou Maletz je dostupný na oficiálnom kanály NOC na YouTube – Národné osvetové centrum official tu: https://www.youtube.com/watch?v=RWrf_wuHCSi0&ab_channel=N%C3%A1rodn%C3%A9osvetov%C3%A9centrumofficial.

18_ Virtuálna výstava AMFO 2021 je dostupná online tu: <http://artesk.a.org/ipanorama/virtualtour/amfo-2021-martin>.

19_ V reakcii na túto skutočnosť či v súvislosti s neistými vyhládkami do budúcich rokov vyrobilo NOC krátke metodické video s radami, tipmi a trikmi, ako spraviť čo najlepší videozáznam z recitátorského prednesu. Video pod názvom Ako na recitačné video pre Hviezdoslavov Kubín je dostupné online na webe NOC tu: <https://www.nocka.sk/ako-na-recitacne-video-pre-hviezdoslavov-kubin/>.

20_ Bulletin Hviezdoslavovho Kubína 2020 s informáciami o programe a účinkujúcich je dostupný online na webe NOC tu: <https://www.nocka.sk/wp-content/uploads/2021/02/HK-vnutro-2020-bulletin.pdf>.

21_ Videozáznamy z vystúpení recitátorov jednotlivých kategórií od roku 2018 sú dostupné online na oficiálnom kanály Hviezdoslavovho Kubína na YouTube tu: https://www.youtube.com/channel/UC_4TidjpeoVCVwsMojA6pug/videos.

22_ Bulletin k súťaži, informácie o programe a ocenených autoroch i samotné virtuálne výstavy Výtvarného spektra 2021 sú dostupné online tu: <https://www.roslevice.sk/vytvarne-spektrum-2021/>.

23_ Záznam z besedy Pavol Rankov číta na Korze je dostupný online na fanúšikovskej stránke NOC na Facebooku tu: <https://www.facebook.com/NarodneOsvetoveCentrum/videos/4243616709084414>.

24_ Galéria videí z festivalu TVOR+BA 2½ je dostupná na webe festivalu tu: <https://www.tvor-ba.sk/2021/galeria-2020/> alebo na oficiálnom kanály NOC na YouTube tu: https://www.youtube.com/watch?v=BRCH3Cj64M&list=PLK7rlzpzhOyeniYhTr1QbGdTPs_wb0fx&ab_channel=N%C3%A1rodn%C3%A9osvetov%C3%A9centrumofficial.

V oblasti divadla prebehol pod lektorskou taktovkou Marice Šiškovéj online workshop *Tvorivá dramatika – cesta k detskému divadlu*, zameraný na metódy, formy a princípy tvorivej dramatiky. Participantanti mali možnosť naučiť sa, ako využívať dramatickú hru ako jeden z hlavných prostriedkov smerujúcich k detskej inscenácii a ako viesť deti k prirodzenému prejavu na javisku. Ďalším bol webinár *Storytelling* – podoba rozprávačstva s Martinou Jánošíkovou, ktorá hovorila o technike storytellingu s ukážkami a praktickými návodmi.

Od slova k prednesu niesol názov webinár k recitátorskej interpretácii, v ktorom diskutovala lektorka Renata Jurčová s úspešnou recitátorkou Veronikou Mészárosovou. Webinár obsahoval úvod do problematiky umeleckého prednesu, inšpiráciu, ako a kde hľadať vhodný text pre interpretov, a pohľad na experimentálnu interpretáciu umeleckého textu. Súčasťou diskusie boli aj recitačné ukážky.

Pre literárnych tvorcov bol určený workshop tvorivého písania – *Prehovor o dialógu* so Soňou Urikovou. Predstavil zásady používania rozhovoru dvoch a viacerých postáv a jeho súčasťou boli ústne aj písomné cvičenia, napr.: prázdne frázy, nepriamy dialóg, konflikt postáv nekonfliktnými výrazovými prostriedkami.

Oblasť tradičnej ľudovej kultúry, folklóru a folklorizmu bola zastúpená tromi webinármi s Katarínou Babčákovou, Michalom Nogom a Lenkou Konečnou. Na seba nadväzujúce online prednášky *Kde hľadať folklórny materiál* a *Ako pracovať s folklórnym materiálom* predstavili možnosti získavania pramenných materiálov z oblasti tradičnej ľudovej kultúry, zoznámili účastníkov so základmi metodológie archívneho, terénneho výskumu a analýzy pramenného materiálu, jeho benefity i limitmi a možnosťami jeho využitia v praxi folklórneho hnutia. Tému doplnil webinár *Hrou k tancu* o aktuálnych metódach výučby ľudového tanca založených na princípoch konštruktívnej pedagogiky Pétra Lévaia a dramapedagogiky Katalin Mizerákovéj.

Webinár *Tvorba so zborom* o metodicko-didaktickej práci zbornajstra viedol Alfonz Poliak, ktorý predstavil, ako má zbornajster správne viesť spevácky zbor so zreteľom na zodpovednosť umeleckej úrovne zvereného telesa. Na kompozičnú prácu pre zborovú hudbu sa sústredil Ľuboš Bernáth v rámci webinár *Tvorba pre zbor* a divákov oboznámil so základmi kompozície pre zborové teleso, s úskaliai ľudského hlasu, s možnosťami v notovom zápise aj v súvislosti so zhudobneným textom a pod.

Tematicky veľmi aktuálnym bol filmový webinár *Nakrúcame mobilom*. So základmi práce s kamerou mobilného telefónu zoznámil záujemcov skúsený dokumentarista a pedagóg Peter Kováčik, ktorý zároveň poskytol inšpiráciu na umelecké využitie tohto filmárskeho nástroja.

Prečo je fotografia dôležitou súčasťou divadla a akým smerom sa ubera divadelná fotografia v posledných rokoch? O týchto otázkach diskutovala Olja Triaška Stefanović s odborníkmi a tvorcami oceňovaných divadelných fotografií z posledných rokov Janou Hojstričovou, Robertom Tappertom, Ľubošom Kotlárom, Radovanom Drangom v rámci online besedy *Nové prístupy v divadelnej fotografii*. O rôznorodých prístupoch vo fotografii na tému rodina hovorila Zuzana Pustaiová, ktorá predstavila stručný historický vývoj témy autorov z domácej a zo zahraničnej scény a venovala sa základným témam ako rodinný portrét, deti, partnerstvo, identita, príbeh či manipulácia s realitou. Súčasťou prednášky boli aj ukážky tvorivých prístupov k manipulácii s fotografiami, ako je napríklad tradičná či digitálna koláž.

... pretože kniha nie je iba o čítaní bol výtvarný workshop zameraný na tvorbu autorskej knihy od jej zrodu cez vytvorenie koncepcie, zámeru, myšlienky až po jej vytlačenie, nakreslenie, napísanie. Lektorka Katarína Škamlová ukázala rôzne prístupy, ako sa dá zaujímavovo vytvoriť kniha a ako sa dajú aj v domácom prostredí využiť základné grafické princípy a techniky.

Webinár *Náhoda a experiment v umení* sa venoval využitiu náhody v procese tvorby výtvarných diel. S myšlienkou či náhoda môže alebo nemôže spolupracovať umeleckého diela sa pohrávala lektorka Eva Čarnoká.

Oblasť výtvarného umenia uzatvorila a zároveň na festivale TVOR•BA 2½ otvorila online vzdelávaciu časť virtuálna komentovaná prehliadka k neexistujúcej výstave *HACK*. Video prezentuje podobu risografík inšpirovaných digitalizovanými objektmi kultúrneho dedičstva, ktoré sa kvôli pandemickému situácii nepodarilo prezentovať. O výstave, ktorá ešte nevznikla diskutoval Daniel Dida, Róbert Szegény a Jakub Tóth.

Ďalším online výstupom z festivalu *TVOR•BA 2½* sú aj Metodické listy, ktoré obsahovo priamo nadväzujú na jednotlivé online prednášky a webináre.²⁵

98. ročník súťaží slovenských divadelných súborov a prehliadka s medzinárodnou účasťou *Scénická žatva 2020* sa z dôvodu pandémie rovnako uskutočnila vo virtuálnom priestore. Scénická žatva je prehliadkou, ktorá je vyústením práce niekoľkých stoviek divadelných súborov a jednotlivcov, ktorí sa zúčastňujú na postupových regionálnych, krajských a celoslovenských prehliadkach. Každé tieto sa v roku 2020 neuskutočnili, výrazne bola zmenená aj štandardná dramaturgia festivalu, ktorý sa odohrával predovšetkým online na webovej stránke scenickazatva.eu.²⁶ Festival otvoril live stream z priestorov NOC, ktorý odprezentoval divákovi program a interaktívne aktivity, ktoré mohli počas 7 dní trvania festivalu zhladať alebo sa do nich zapojiť.²⁷ Programová rada festivalu nazrela do archívov a jeho online program

25_ Metodické listy sú dostupné na webe NOC tu: <https://www.nocka.sk/vzdelavanie/umelecke-vzdelavanie/>.

26_ Program a informácie o festivale je dostupný online na webe Scénickej žatvy tu: <https://www.scenickazatva.eu/2020/>.

27_ Záznam z live streamu otvorenia Scénickej žatvy 2020 je dostupný na fanúšikovskej stránke festivalu na Facebooku tu: <https://www.facebook.com/ScenickaZatva/videos/733722780684036>.

tvorili záznamy inscenácií, ktoré v minulosti získali ocenenie *Tvorivý čin roka*, záznamy inscenácií ostatnej sezóny, ale aj záznam performance k Roku slovenského divadla *Divadelná udalosť s podtitulom Kocúrkovo po 190 rokoch*, ktoré sa odohralo sa v Synagóge v Liptovskom Mikuláši. Ďalej to boli odborné rozborové semináre pre divadelné súbory, výstava *Divadlo väčších možností* v priestoroch NOC, úryvky oral history rozhovorov s pamätníkmi ochotníckeho divadla Vladimírom Štefkom, Michalom Kováčom, Jaroslavou Čajkovou a Elenou Bakošovou, metodické vlogy zamerané na umelecký prednes *PRE•DNES*, archívne materiály spojené s ocenením Tvorivý čin roka, zaujímavosti o ochotníckom divadle, filmový kvíz Petra Konečného, interaktívny kvíz *Poznáš divadelné Slovensko?* a fotosúťaž *Odfoť sa s ochotníkom*. Tradičnú edukatívnu časť festivalu zastúpil Herecký masterclass s Ľubom Bukovým a live streamovaná prednáška teatrologa Karola Mišovice o tom, akú úlohu hrali pri vzniku Slovenského národného divadla ochotníci – **Ako ochotníci zakladali SND**.²⁸

Na základe doterajších skúseností možno s určitou istotou povedať, že online formy celoštátnych súťaží, festivalov a ich sprievodných podujatí sú krátkodobou udržateľnou náhradou živých stretnutí a môžu byť len podpornou ingredienciou a doplnkovým nástrojom priblíženia sa širšiemu publiku.

Čo nám to vzalo, čo nám to dalo a čo si z toho necháme

Dva roky pandémie nám vzali mnoho. Stratili sme osobný kontakt, oslabili sa naše sociálne väzby, inšpirácie rodia sa pri fyzických stretnutiach. Vzali nám priestor na reflexiu umeleckej tvorby, obmedzili interakciu, sieťovanie, nové podnety, možnosti na osobný a umelecký rozvoj, ktoré spôsobili úpadok tvorby i úrovne umeleckých výstupov. Ľudský kontakt a emócie filtrované cez obrazovku vytvorili akúsi formu všeobecného ochladenia. Zároveň nám však dva roky pandémie ukázali hodnotu živej kultúry. Priniesli inovácie a dali nám možnosť zistiť ako robí veci inak. Rozviazali zabehnuté stereotypy, naučili nás flexibilne reagovať a pracovať efektívnejšie. Podnietili nás objavovať minulosť a načrieť do archívov. Potvrdili, že virtuálny priestor sa stal stabilnou súčasťou nášho pracovného i osobného života a môže slúžiť ako efektívny prostriedok na zdieľanie informácií. Získali sme nové zručnosti a skúsenosti s online nástrojmi šírenia a prezentácie audiovizuálneho obsahu. Naše aktivity sa prostredníctvom online priestoru stali globálnejšie a nezávislé od času a miesta ich realizácie a v kombinácii s offline nástrojmi môžu obsiahnuť a osloviť širšie publikum i nové cieľové skupiny.

Dva roky kultúrnej karantény nám priniesli limity aj príležitosti a zároveň nám ukázali, že osobný kontakt je nenahraditeľný. Ponechajme si ho aj v novom normále.²⁹

Jednotlivé online projekty NOC sa realizovali z iniciatívy oddelenia neprofesionálneho umenia a oddelenia digitalizácie a dokumentácie pod vedením Tatiany Šiškovéj. Napísanie tohto textu by nebolo možné bez podpory a podkladov kolegyň a kolegov z týchto dvoch oddelení: Lenka Adamčáková, Katarína Bašteková, Daniela Fodorová, Henrieta Gábrišová, Jakub Jančo, Renata Jurčová, Eduard Klena, Lucia Lasičková, Mária Lőrinc, Júlia Oreská, Pavel Smejkal, Michal Stahl, Matej Struhár, Alexandra Štefková, Peter Zákuťanský, za čo im patrí veľká vďaka.

Online aktivity NOC sledujte na:

	https://www.nocka.sk/
	https://www.facebook.com/NarodneOsvetoveCentrum
	https://www.youtube.com/c/Narodneosvetovecentrumofficial
	https://www.instagram.com/nocka_ba/
	https://twitter.com/nocka_ba

28_ Záznam webinára Ako ochotníci zakladali SND je dostupný na oficiálnom kanály NOC na YouTube – Národné osvetové centrum official tu: https://www.youtube.com/watch?v=9y97yTTIOVo&ab_channel=N%C3%A1rodn%C3%A9osvetov%C3%A9centrumofficial.

29_ Z rozhovorov a osobných poznámok odborných pracovníkov NOC.

Literatúra a použité zdroje:

190 zaujímavostí o ochotníckom divadle. Dostupné online: <https://www.scenickazatva.eu/zaujímavosti-o-divadle/>

Ako na recitačné video pre Hviezdoslavov Kubín. Dostupné online: <https://www.nocka.sk/ako-na-recitacne-video-pre-hviezdoslavov-kubin/>

Ako ochotníci zakladali SND. Dostupné online: https://www.youtube.com/watch?v=9y97yTT10Vo&ab_channel=N%C3%A1rodn%C3%A9osvetov%C3%A9centrumofficial

AMFO 2020. Dostupné online: <https://www.kosnr.sk/images/01-kalendar/03-film-a-fotografia/foto/amfo20-sk/amfo-20-sk-katalog.pdf>

AMFO 2020 – vernisáž výstavy a vyhlásenie výsledkov. Dostupné online: https://www.youtube.com/watch?v=Xrk_Wsci8qs&ab_channel=Krajsek%C3%A9osvetov%C3%A9strediskovNitre

AMFO 2021 – virtuálna výstava. Dostupné online: <http://artesa.org/ipanorama/virtualtour/amfo-2021-martin>

AMFO facebooková skupina. Dostupné online: <https://www.facebook.com/groups/amaterskafotografia>

Ditmarová, L. – Fodorová, D. – Šišková, T. 2020. Festivalový bulletin: TVOR-BA 2½. Online festival neprofesionálneho umenia. Bratislava: Národné osvetové centrum, s. 3. Dostupné online: <https://www.tvor-ba.sk/2021/wp-content/uploads/2020/12/TVORBA-2020-Bulletin-online.pdf>

Doma s NOC-kou. Dostupné online: <https://mojeumenie.sk/doma-s-nockou/page/2/>

Hviezdoslavov Kubín – videozáznamy. Dostupné online: https://www.youtube.com/channel/UC_4TidjpeoVCVwsMojA6pug/videos

Hviezdoslavov Kubín 2020 – bulletin. Dostupné online: <https://www.nocka.sk/wp-content/uploads/2021/02/HK-vnutro-2020-bulletin.pdf>

Metodické listy. Dostupné online: <https://www.nocka.sk/vzdelavanie/umelecke-vzdelavanie/>

Mojeumenie.sk. Dostupné online: <https://mojeumenie.sk/>

O dokumentárnej fotografii so Soňou Maletz. Dostupné online: https://www.youtube.com/watch?v=RWfr_wuhC5I0&ab_channel=N%C3%A1rodn%C3%A9osvetov%C3%A9centrumofficial

Oral history. Dostupné online: https://www.youtube.com/watch?v=3GbM-yRK1jY&list=PLk7rlzpzhOxIR7Qrw7rorSqP1cqJLwJl&ab_channel=N%C3%A1rodn%C3%A9osvetov%C3%A9centrumofficial

Otvárame festival Scénická žatva 2020. Dostupné online: <https://www.facebook.com/ScenickaZatva/videos/733722780684036>

Pavol Rankov číta na Korze. Dostupné online: <https://www.facebook.com/NarodneOsvetoveCentrum/videos/4243616709084414>

Podcast Ochotnícke príbehy. Dostupné online: <https://www.nocka.sk/podcast-ochotnicke-pribehy/>

Podcast V prvom rade. Dostupné online: <https://www.nocka.sk/v-prvom-rade-video-podcast-o-divadle/>

PRE-DNES vlog https://www.youtube.com/watch?v=6-Hxzs-S6Xc&list=PLk7rlzpzhOyFyPymCaoTT7jPBCnsEdRh&ab_channel=N%C3%A1rodn%C3%A9osvetov%C3%A9centrumofficial Scénická žatva 2020. Dostupné online: <https://www.scenickazatva.eu/2020/>

Slovné spojenie. Dostupné online: <https://www.nocka.sk/wp-content/uploads/2021/04/Slovn%C3%A9-spojenie-NOC-POZVANKA-A4.pdf>

Správa o činnosti a hospodárení NOC 2020. Dostupné online: <https://www.nocka.sk/wp-content/uploads/2021/03/NOC-FINAL.pdf>

Správa o činnosti a hospodárení NOC 2021.

STUDEO.NOC. Dostupné online <https://studeo.nocka.sk/>

STUDEO.NOC – knižnica. Dostupné online <https://studeo.nocka.sk/kniznica/>

STUDEO.NOC – bádateľňa. Dostupné online <https://studeo.nocka.sk/badatelna/>

TVOR-BA 2½. Dostupné online: https://www.youtube.com/watch?v=BRCC3H3Cj64M&list=PLk7rlzpzhOyYhTr1QbGdTps_wb0fx&ab_channel=N%C3%A1rodn%C3%A9osvetov%C3%A9centrumofficial

Vyhlásenie celoštátnych súťaží 2020. Dostupné online: https://www.nocka.sk/usmernenie-k-systemu-celostatnych-postupovych-sutazi-vyhlasovanych-narodnym-osvetovym-centrom-v-roku-2020/?fbclid=IwAR3kW-V06af_lkgq2RNZ2PsJzhGhxzPj4QFjzbmXbwBHVpBju_c3vw5qrGg

Vyhlásenie celoštátnych súťaží 2021. Dostupné online: <https://www.nocka.sk/vyhlasenie-celostatnych-postupovych-sutazi-narodneho-osvetoveho-centra-v-roku-2021/?fbclid=IwAR3FkjlqpKVz3Kga2AVJL7hadY2Yw7Ht43WILfsEs-O6OpGh05wfSkJjSdo>

Výtvarné spektrum 2021. Dostupné online: <https://www.roslevice.sk/vytvarne-spektrum-2021/>

Vzdelávacie, súťažné a prezentačné aktivity Oddelenia folklóru a folklorizmu NOC v online prostredí

Medzi prioritné aktivity Národného osvetového centra patria vzdelávacie podujatia v rôznych oblastiach. V oblasti folklóru a folklorizmu tieto aktivity predstavujú tak formy akreditovaného vzdelávania v oblasti tanečnej pedagogiky a choreografie, ako aj neformálne vzdelávanie formou seminárov, prednášok, konferencií, inštrukcií, ale aj tvorivých dielní, táborov, kurzov, workshopov, škôl tanca, spevu a hudby. Tie bývajú aj súčasťou väčších kultúrnych podujatí (tvoria integrálnu súčasť Folklórneho festivalu Východná, ale aj napr. celoštátnych kôl súťaží v oblasti folklórneho hnutia). Vzdelávaci ráz majú i početné odborné a hodnotiace semináre v rámci postupových súťaží.

Z podstaty žánru a potreby praktických úkázok do roku 2019 prebiehali takmer všetky tieto aktivity prezenčne. Výrazná zmena nastala príchodom pandémie, ktorá znemožnila osobné stretávanie na dlhšiu dobu. Celosvetový trend komunikácie prostredníctvom online priestoru sa tak dotkol i našej oblasti. Aj napriek tomu, že technologické vymoženosti poskytovali túto formu komunikácie už pomerne dávno pred prepuknutím pandémie, jej využitie bolo naplno aplikované až v posledných 2 rokoch. Videohovory cez internet sa osvedčili ako rýchla a vhodná alternatíva pre tie aktivity, ktoré nevyžadujú fyzický tréning, resp. umožňujú jeho realizáciu v domácom prostredí. Zároveň sa ukázali ako efektívna forma realizácie meetingov, zasadnutí programových rád, štábov festivalov a súťaží, prípravných stretnutí, poradá a pod. Na druhej strane sme začali u ľudí pociťovať po istej dobe akúsi únavu z online priestoru, súvisiacu s nadmerným trávením času pri počítači.

Webináre

Počas ostatných dvoch rokov sme realizovali viaceré semináre, webináre a prednášky, resp. cykly prednášok, ktoré prebiehali prostredníctvom rôznych komunikačných softvérových programov, najčastejšie prostredníctvom platformy zoom a googlemeet. Výhodou a bežným štandardom týchto komunikačných aplikácií je zdieľanie obrazovky, čo využíla väčšina lektorov na zobrazenie prezentácie v powerpoint, alebo keynote a pod., a tiež možnosť zaznamenávania celej aktivity, umožňujúca jej efektívne viacnásobné využitie.

Jedným z prvých, kto zareagoval na pandemickú situáciu a využil online priestor pre vzdelávacie aktivity, bolo aj Hornošarišské osvetové stredisko, ktoré zorganizovalo cyklus prednášok z rôznych oblastí tradičnej ľudovej kultúry s názvom #ODKAZY. Oslovili viacerých lektorov, medzi ktorými boli aj metodici a odborní pracovníci Národného osvetového centra Mgr. Katarína Babčáková, PhD. a Mgr. Michal Noga. Katarína Babčáková sa venovala téme Ľudový tanec v regiónoch: pramenná literatúra, typológia (Šariš). Témou Michala Nogu bol hudobný folklór Rusínov na Šariši. Vo svojej prednáške sa zaoberal historickými kontextami a súvislosťami, pričom sa zamerával hlavne na základné štýlové znaky ľudovej hudby (spevu a nástrojovej hudby) rusínskeho etnika žijúceho na území Slovenska. Prostredníctvom prezentácie si mohli účastníci pozrieť aj dobové fotografie, video a audio ukážky súvisiace s témou príspevku. Súčasťou týchto webinárov bola záverečná diskusia lektora a účastníkov.

Obdobné vzdelávacie aktivity realizovali i mnohé ďalšie regionálne a krajské osvetové strediská. Odborní pracovníci NOC boli prizívaní ako lektori týchto online vzdelávacích webinárov na témy z oblasti etnochoreológie, etnomuzikológie, tanečnej a hudobnej pedagogiky. Podtatranské osvetové stredisko v Poprade realizovalo cyklus vzdelávacích aktivít, v rámci ktorých K. Babčáková viedla prednášku Tanečná tradícia na Spiši. M. Noga v rámci cyklu Metodika folklóru organizovaného Centrom kultúry Košického kraja realizoval prednášku o aktuálnych propozíciách a poslaní súťaže detského hudobného folklóru Vidiečanova

Habovka, K. Babčáková o poslaní a propozíciách súťaží Šaffova ostroha a Jazykom tanca. V rámci cyklu vzdelávacích aktivít Stredoslovenského osvetového strediska v Banskej Bystrici Ako na to? Predstavila K. Babčáková analýzu pramenného tanečného materiálu vedúcim folklórnych kolektívov. Propozície súťaže Jazykom tanca a základné hodnotiace kritériá predstavila K. Babčáková vedúcim folklórnych kolektívov aj v rámci webinára realizovaného v spolupráci s Turčianskym kultúrnym strediskom.

K. Babčáková predstavila základy práce s folklórnym materiálom i v regióne hornej Nitry, kde v spolupráci s Pohronským osvetovým strediskom v Žiari nad Hronom pripravili webinár Inšpirácie vo folklóre. Webinár pre vedúcich folklórnych kolektívov pod názvom Základy práce s folklórnym materiálom II. pripravilo Turčianske kultúrne stredisko v Martine a prednášku z oblasti etnochoreológie a tanečnej pedagogiky viedla K. Babčáková.

Gemersko - malohontské osvetové stredisko v Rimavskej Sobote, v spolupráci s Národným osvetovým centrom, realizovali s Michalom Nogom webinár na tému Hudobno-interpretáčný štýl muzik z okolia Klenovca. Lektor sa zaoberal hudobnou tradíciou a konkrétne rómskymi kapelami Imricha Oláha z Klenovca a Ondreja Radiča z Kokavy nad Rimavicou. K. Babčáková sa v prednáške O pigu a Zlatú bránu venovala tradičným detským hrám, ich forme, funkcii a metodike výučby. Súčasťou prezentácií boli tiež viaceré fotografické a audiovizuálne materiály.

Centrum kultúry Košického kraja (Kultúrne centrum údolia Rudohoria a Bodvy) zorganizovalo webinár určený pre vedúcich folklórnych kolektívov a hudobných interpretov z košického kraja, na ktorom Michal Noga rozprával a podrobnejšie rozoberal propozície súťaže hudobného folklóru Vidiečanova Habovka. Rozbor propozícií sa spravidla zvykne prezentovať metodikom a pracovníkom osvetových a kultúrnych stredísk v rámci celoštátnej porady. Je dosť pravdepodobné, že za normálnych okolností by sa tento typ prednášky určený primárne pre interpretov a pedagógov nerealizoval ani prezenčne.

Online vzdelávanie prebiehalo aj v spolupráci s Ľubovnianskym osvetovým strediskom, ktoré realizuje cyklus vzdelávacích seminárov s prepracovaným študijným plánom pod názvom ETNOLABORATÓRIUM. Mgr. Katarína Babčáková, PhD. v rámci jednotlivých dielov prednášala témy Archívny a terénny výskum. Tanečné príležitosti – úvod do problematiky, Ľudový tanec v kontextoch: tanec v rodinných a kalendárnych príležitostiach a tanečná etiketa a ďalšie. Mgr. art. Ondrej Galbička v rámci odborného vzdelávania pre vedúcich folklórnych kolektívov organizovaného Liptovským kultúrnym strediskom v Liptovskom Mikuláši realizoval prednášku o propozíciách folklórnych súťaží. Každého z týchto školení sa zúčastnilo okolo 30 účastníkov, čo umožnilo i v pandemickej situácii nestratiť kontinuitu v činnosti v oblasti tradičnej ľudovej kultúry, ale naopak, vzdelávať sa v témach, ktoré sú pri spracúvaní jej umeleckých prejavov nevyhnutnými.

Každoročné celoštátne porady metodikov pre folklór kultúrne-osvetových inštitúcií s regionálnou a krajskou pôsobnosťou sú v ostatných rokoch rovnako realizované online, prostredníctvom platformy zoom. Bohatý program obsahoval informáciu o stave súťaží, presunoch termínov súťaží v oblasti folklórneho hnutia, súťažiach v roku 2022, predstavil spoluprácu s poradnými zbormi, online formy vzdelávania, workshopov, festivalových programov. Nové vízie podpory kultúry 2022, projekty ROS, KOS v kontexte rôznych žánrov a žiadateľov a aktualita v štruktúre podpornej činnosti FPU 2022 a programy pre oblasť tradičnej kultúry, folklóru a folklorizmu, hudby a tanca predstavili riaditeľ FPU Mgr. Jozef Kovalčík, PhD., referenti Mgr. art. Andrej Kotlík a Mgr. Anna Medveďová.

Národné osvetové centrum, v spolupráci s obcou Kokava nad Rimavicou, organizuje každoročné vzdelávacie podujatie s názvom **Kokavské etnodielenie nielen pre študentov**. Ide o seminár, ktorý sa uskutočňuje v rámci Festivalu ľudovej kultúry Koliesko v Kokave nad Rimavicou, ktorého organizátormi sú Obec Kokava nad Rimavicou a Novohradské osvetové stredisko v Lučenci, s finančným príspevom Fondu na podporu umenia. a zúčastňujú sa na ňom väčšinou študenti spolu s pedagógmi etnológie a kultúrnej antropológie, ale aj rôzni iní odborníci vo zvolenej téme na daný rok. V roku 2021 sa organizátori rozhodli kvôli celkovej situácii realizovať podujatie v online priestore. Počas 2 dní sa tak prostredníctvom softvérovej aplikácie zoom odprezentovali viaceré príspevky zamerané na tvorbu dramaturgie folklórneho podujatia. Kultúrne dedičstvo versus pivné sety, to bol názov vystihujúci tohtoročnú tému. Webinár bol určený pre študentov a absolventov katedier etnológie, ale aj aktívnych pracovníkov z oblasti folklórneho hnutia (vedúcich folklórnych kolektívov, organizátorov podujatí, metodických pracovníkov) a kultúrnych pracovníkov samospráv.

Program otvoril úvodnou prednáškou Mgr. Peter Obuch, PhD. , ktorý priblížil účastníkom školenia svoje skúsenosti s organizáciou letného hudobného tábora Muziganske Priepasne a jedného z najväčších folklórnych podujatí na Slovensku, Medzinárodného folklórneho festivalu Myjava. Na tento príspevok nadviazala jeho kolegyňa z Centra pre tradičnú ľudovú kultúru v Myjave Mgr. art. Lenka Šútorová-Konečná, ArtD. S témou Dramaturgia a realizácia folklórnych programov a seminárov.

V rámci druhého dňa sa uskutočnili 3 prednášky. V prvej sa etnologička, kultúrne-osvetová pracovníčka a hlasová pedagogička PhDr. Andrea Jágerová venovala metódam práce pri zostavovaní zbierky ľudových piesní a spracovaniu zozbieraného materiálu pre potreby javiskovej prezentácie. Mgr. Marianna Svoreňová, kultúrne-osvetová pracovníčka Kultúrneho centra údolia Rudohoria a Bodvy (organizátora viacerých celoštátnych kôl súťaží) sa podieľala o skúsenosti z praxe v súvislosti s organizačno-technickým zabezpečením folklórnych podujatí. Program uzavrel vedúca oddelenia folklóru a folklorizmu NOC, Mgr. Katarína Babčáková, PhD. a odborný pracovník pre folklór a folklorizmus NOC Mgr. Michal Noga, ktorí sa zamerali na problematiku dramaturgie folklórneho festivalu (na príklade FF Východná) a prípravy vzdelávacích kurzov v oblasti ľudovej hudby a tanca.

V rámci festivalu neprofesionálneho umenia **TVOR-BA** pripravilo Oddelenie folklóru a folklorizmu NOC niekoľko vzdelávacích online webinárov, využitelných v praxi folklórneho hnutia. Pod názvom Kde hľadať folklórny materiál bol realizovaný live stream webinára s ukážkami z archívov, publikácií, výskumov a online priestoru. Lektormi boli Katarína Babčáková (etnochoreologička) a Michal Noga (etnomuzikológ). Tradičné hudobné a tanečné prejavy z nášho územia sú v praxi folklórneho hnutia v rôznych podobách inscenované už desiatky rokov, hoci prejavy folklorizmu siahajú niekoľko storočí do minulosti. Prednáška spojená s ukážkami predstavila možnosti získavania a nachádzania pramenného materiálu z oblasti tradičnej ľudovej hudby, tanca, čiastočne i odevu či kontextu príležitostí, ktoré folklórny materiál determinovali. Cieľom bolo prezentovať archívy, publikácie, audiovizuálny, zvukový, fotografický materiál, publikácie a zoznámiť účastníkov so základmi metodológie archívneho a terénneho výskumu.

Táto lektorská dvojica následne v rámci webinára Ako pracovať s folklórnym materiálom predstavila možnosti skúmania a využitia pramenného materiálu z oblasti tradičnej ľudovej hudby, tanca, čiastočne i odevu či kontextu príležitostí, ktoré folklórny materiál determinovali. Cieľom bolo zoznámiť účastníkov so základmi analýzy pramenného materiálu, jeho benefítmí i limitmi a možnosťami jeho využitia v praxi folklórneho hnutia. Tanečná pedagogička a choreografka Mgr. art. Lenka Šutorová-Konečná, ArtD., v rámci webinára o aktuálnych metódach pedagogiky ľudového tanca pedagógom a vedúcim v detských folklórnych kolektívov predstavila nové metódy vzdelávania, ktoré sú založené na princípoch konštruktívnej pedagogiky Pétra Lévaia, dramapedagogiky Katalín Mizerákovovej a rozvíjané v pedagogickej praxi lektorky. Metódy vyučovania sú koncipované tak, aby viedli tanečníkov k vedomému pohybu s pocitom radosti pri rešpektovaní základných princípov ľudového tanca. Webinäre boli určené pre vedúcich, choreografov, pedagógov folklórnych kolektívov, študentov odborov súvisiacich s tradičnou kultúrou aj širšiu verejnosť so záujmom o kultúrne dedičstvo.

Videolekcie

Národné osvetové centrum vydávalo v minulosti mnoho metodických materiálov vo forme vytlačených skript, či publikácií. V posledných rokoch sa v dôsledku viacerých príčin, predovšetkým personálnej poddimenzovanosti a rozpočtových obmedzení, rozsah publikačných aktivít zmenšil. Napriek tomu sa podarilo zostaviť videolekcií materiál pre výučbu hry na husliach. Jeho obsah bol prispôbený a umiestnený do online priestoru v podobe inštruktážnych videí na sociálnej sieti youtube. Hlavným dôvodom bola skutočnosť, že v súčasnom online priestore je audiovizuálny záznam oveľa zaujímavejší, kontaktnejší ako textový alebo notový obsah a môže tak osloviť širšiu cieľovú skupinu. Nahrávanie videolekcií bolo v zahraničí rozšírené už dlhšiu dobu. V úplných začiatkoch bolo hlavným médium takýchto projektov vydávanie DVD diskov. Postupne sa tento obsah presunul aj do online priestoru. Odborný pracovník pre folklór a folklorizmus Mgr. Michal Noga sa rozhodol aplikovať metodický obsah zaoberajúci sa slovenskou ľudovou hudbou podobne ako spomínané príklady. Pripravil niekoľko lekcií, v ktorých podrobne rozoberá variačnú techniku husľovej hry vychádzajúcej z herného štýlu rómskeho huslistu Jozefa Kroku-Češlaka zo Zámotova. Každé video je zamerané na konkrétne aspekty tohto herného štýlu (melizmatické ozdoby, frázovanie, tvorba tónu a pod.). Súčasťou sú tiež cvičenia, ktorých účelom je osvojenie si jednotlivých prvkov. Vo videách sa okrem slovného výkladu lektora zobrazuje aj notový zápis.

V pláne je vydať pokračovanie hudobných videolekcií, ktoré sa tentokrát zamerajú na výučbu herného štýlu rómskej ľudovej hudby Zubajovcov z Východnej. Novým prvkom bude vysvetlenie hry aj ďalších sprievodných nástrojov, violovej/husľovej kontry a kontrabasu. Vo videách sa teda objavia 3 lektori Mgr. Michal Noga (husle), Mgr. Ivan Hanula (husľová a violová kontra) a Mgr. Peter Obuch PhD. (kontrabas). Zmenou prejde tiež obsahová stránka a zaradenie jednotlivých herných aspektov do jednotlivých videí. Cieľom každého jedného videa/lekcie bude, aby žiaci dokázali zahrať 1 konkrétnu pieseň na husliach, husľovej/violovej kontre, alebo kontrabase. Výber piesní je prispôbený tak, aby sa žiaci pomocou lekcií oboznámili so základnými prvkami herného štýlu (ozdoby, typy rytmického sprievodu, obraty akordov a pod.). Súčasťou videolekcií sú aj tzv. backingtracks, na ktorých sú vybrané piesne nahrané niekoľko krát za sebou v interpretácii lektorov. Každá pieseň má 3 varianty backingtrack, pričom každý variant má stíšený vždy jeden hudobný nástroj. Backingtracks slúžia na individuálne precvičovanie jedného hudobného nástroja.

Celoštátna postupová súťaž a prehliadka choreografií folklórnych súborov a tanečných zoskupení Jazykom tanca 2021 (kategória C)

V oblasti folklóru a folklorizmu vyhlasuje Národné osvetové centrum šesť celoštátnych súťaží s 1-3-ročnou periodicitou. V dôsledku pandémie boli zrušené súťaže detského hudobného folklóru i hudobného folklóru dospelých Vidiečanova Habovka, súťaž sólistov tanečníkov Šaffova ostroha, súťaž detských folklórnych súborov Eniki beniki i súťaž folklórnych skupín Nositelia tradícií.

Propozície týchto súťaží, ale aj riešenie otázok týkajúcich sa organizácie i odbornou-umeleckej náplne ďalších folklórnych podujatí koordinujú odborní pracovníci OFF s poradnými zbormi pre tradičnú ľudovú kultúru, folklór a hudobný/tanečný folklorizmus. Zasadnutia s ich členmi prebiehali v ostatných rokoch formou online rokovaní.

Jazykom tanca (predtým Tancuj, tancuj) je celoštátna postupová súťaž a prehliadka choreografií folklórnych kolektívov a je vrcholným podujatím svojho druhu na Slovensku. Hoci prvýkrát sa Celoslovenská

súťaž národopisných a tanečných ochotníckych súborov uskutočnila už v roku 1950, za prvú organizovanú súťažnú prehliadku výlučne folklórnych súborov možno považovať až Celoštátnu súťažný festival amatérskych folklórnych súborov z roku 1971. Konal sa každé tri roky pod rôznymi názvami – Celoštátna súťažná prehliadka tvorivých choreografií folklórnych súborov, Celoštátna súťaž a prehliadka choreografií folklórnych kolektívov, Tancuj, tancuj, od roku 2019 pod názvom Jazykom tanca. Súťaž je určená pre neprofesionálne folklórne kolektívy prezentujúce tradičné hudobné, tanečné, pracovné, obradové i zvykoslovné prejavy z rôznych lokalít Slovenska. Poslaním súťaže je vytvárať priestor na prezentáciu tvorby v neprofesionálnych folklórnych kolektívov, podporovať ich rozvoj a zvyšovať ich umeleckú úroveň, popularizovať výchovu ľudovým umením a predovšetkým poukazovať na význam tradičnej ľudovej kultúry v kultúrnom dianí a viesť verejnosť k jej poznávaniu.

Napriek neľahkej situácii v kultúre v ostatných takmer dvoch rokoch, spojenej s absenciou tréningových procesov folklórnych kolektívov, sa Národné osvetové centrum ako vyhlasovateľ a odborný garant celoštátnych súťaží folklórneho hnutia rozhodlo vyhlásiť novú, originálnu kategóriu celovečerných autorských komponovaných scénických programov v rámci súťaže Jazykom tanca (kategória C). V tomto roku súťažiaci autori a kolektívy zaslali videozáznamy svojich programov organizátorovi a odbornému garantovi celoštátnej súťaže a nasledovalo hodnotenie medzinárodnou odbornou porotou. Jej členmi boli renomovaní odborníci v oblasti choreografie, dramaturgie, réžie, etnochoreológie, etnomuzikológie, tanečnej a hudobnej pedagogiky a etnológie: prof. PhDr. Viera Feglová, CSc., Mgr. Alžbeta Lukáčová, PhD., Mgr. art., Mgr. Barbora Morongová, PhD., Mgr. art. Lenka Šutorová-Konečná, ArtD., Zoltán Zsuráfszky, Mgr. Jozef Krasula, ArtD., Mgr. art. František Morong, Dušan Hégli, Mgr. Peter Obuch, PhD. Porotcovia si ku všetkým 19 súťažným číslam pripravili svoje osobné hodnotenia, o ktorých v záverečnej fáze vyhodnocovania výsledkov diskutovali na kolektívnom online zasadnutí odbornej poroty. Týmto spôsobom postupne rozdelili všetkých devätnásť súťažiacich do troch pásiem (zlaté, strieborné, bronzové) a prostredníctvom konfrontácie svojich názorov spoločne určili aj laureáta tejto kategórie. Laureát (tanečno-divadelný program Veci čo sa dejú v autorstve Štefana Šteca a interpretácii FS Hornád z Košíc) a ďalší ocenení budú prezentovaní v scénických programoch na Folklórnom festivale Východná a festivale neprofesionálneho umenia TvorBA v Bratislave.

Na celoštátnom kole tejto súťaže sa (každé tri roky) stretne okolo 16 súťažných kolektívov z celého Slovenska. Vzhľadom na časový menežment a charakter podujatia, bola realizácia súťaže vo forme online prezentácie a vyhodnocovania viac než vhodná. Porotcovia museli zhliadnuť a vyhodnotiť viac než 28 hodín súťažných záznamov. Rozbor a hodnotenie jednotlivých diel si tak mohli rozdeliť na časovej línii 14 dní podľa vlastných potrieb. Ak by sme podujatie realizovali prezenčne, bolo by to intenzívne a vyčerpávajúce posudzovanie desiatok hodín súťažných čísel v krátkom časovom rozsahu 2-3 dní (víkendové podujatie).

CIOFF – medzinárodná spolupráca

Folklórny festival Východná bol v roku 2019 znovuzaradený do systému podujatí medzinárodnej organizácie CIOFF (International Council of Organizations of Folklore Festivals and Folk Arts; Medzinárodná rada organizátorov folklórnych festivalov a festivalov tradičného umenia, pridružená organizácia UNESCO sídliaca v Paríži). FF Východná získal prestížny štatút CIOFF International Recognized Festival. Prezidentka Slovenskej národnej sekcie CIOFF Mgr. Katarína Babčáková, PhD., sa spolu s členkami výboru našej národnej sekcie prostredníctvom online zoom platformy zúčastňovali i zasadnutí Stredo-severoeurópskeho sektora CIOFF a zasadnutia Komisie CIOFF pre detské folklórne hnutie, ktorej sú členkami.

66. Folklórny festival Východná 2021

Folklórny festival Východná je najstarším a najrozsiahlejším folklórnym festivalom na Slovensku. Jeho hlavným organizátorom je z poverenia MK SR NOC a spoluorganizátorom Obec Východná (v niektorých rokoch i LKS, ULUV a ďalší). Počas jeho 66-ročnej histórie sa z festivalu stala vrcholná prehliadka tradičnej ľudovej kultúry a jej folklorizovaných prejavov. Medzi 1 400 účinkujúcimi v desiatkach umeleckých autorských programov sa každoročne prezentujú i víťazi celoštátnych súťažných prehliadok folklórnych skupín, súborov, detských súborov, ľudových hudieb, speváckych skupín, sólistov muzikantov i tanečníkov.

K festivalu Východná už neodmysliteľne patria aj ľudoví remeselníci, výrobcovia a umelci a v poslednom období sú najzaujímavejšími interaktívne a zážitkové programy — tanečné, hudobné, spevácke workshopy, remeselné tvorivé dielne a programy pre deti.

Vzhľadom na pandemickú situáciu, ktorá znemožnila jeho dlhodobú prípravu, dostal festival novú formu a presunutý 66. ročník z roku 2020 prebiehal v online priestore v kombinácii s rozhlasovým a televíznym vysielaním RTVS. Diváci si mohli pozrieť živé vysielenie alebo záznamy na Facebooku, na webovej stránke festivalu a druhom a treťom kanáli RTVS od 30. júna do 4. júla. Konal sa pod záštitou Slovenskej komisie UNESCO a CIOFF.

Pre všetkých online divákov bolo vysielenie a workshopy na Facebooku a na webe festivalu zdarma.

Zámerom tvorcov dramaturgie v tomto roku bolo vytvoriť program na základe odborných znalostí o našej generáciami tradovanej kultúre, využiť súčasné umelecké trendy a originálne scénické umelecké prostriedky a návštevníkom poskytnúť i interaktívne zábavno-edukačné programy, ale to všetko v pre nás všetkých novej, online forme.

Leitmotív festivalu, „Hudba a tanec z kotúčov“, v roku 2021 reflektoval aktuálnu situáciu i formu realizácie festivalu.

Audiovizuálne a zvukové záznamy prejavov tradičnej kultúry majú už vyše storočnú tradíciu. Tvorila ich filmové diela, dokumentárne snímky a seriály, záznamy terénnych výskumov, ale aj záznamy programov folklórnych festivalov a súťaží. Rok 2021 bol rokom výročí niekoľkých takýchto diel a seriálov. V roku 1921 bol nakrútený prvý slovenský televízny film J. Siakela Jánošík. V roku 1951 sa začalo s prípravou seriálu dokumentárnych záznamov ľudového tanca a hudby F. Poloczeka Slovenské ľudové tance. V rokoch 1965–1966 vznikol seriál Československej televízie Zem spieva, zaznamenávajúci tanečné, spevné a instrumentálne prejavy z celého Slovenska. V roku 2001 vznikol prvý z desaťdielnej série záznamov tanečno-hudobnej tradície v rámci projektu NOC a ÚHV SAV Ľudové tance slovenských regiónov.

Záchraný výskum tanečných a hudobných tradícií je v súčasnosti predmetom viacerých dokumentárnych projektov a systematicky sa realizujú záznamy programov folklórnych súťaží, festivalov a prehliadok. Staršie filmové a zvukové nahrávky tradičných tanečných, hudobných, spevných, výtvarných, dramatických prejavov sú dnes pre pedagógov, choreografov, režisérov a scénografov obrazmi a odrazmi starého sveta. Sú materiálom nielen pre výskum, ale aj výučbu interpretov v prostredí folklórneho hnutia. Tvorila široké pole námetov a výrazových prostriedkov pre tvorcov javiskových diel. Pre divákov sú často neznámym svetom inšpirácie toho, čo na scéne každoročných festivalov a premiér vidia v stvárnení mladých ľudí 21. storočia.

V rámci programov 66. ročníka sme divákov zoznámili s tradičnými tanečnými, hudobnými, remeselnými a odevnými prejavmi (nielen) hornoliptovských obcí a predstavili sme im proces inšpirácie a využívania archívneho materiálu. Tohtoročná Východná nám ponúkla aj možnosť nahliadnuť do zákulisia procesu tvorby vo folklórnych kolektívoch a v neposlednom rade nás oboznámila s tradičnými prejavmi samotnej obce Východná, ktorej bohatá kultúra v živom mravenisku každoročného festivalu často našim očiam uniká.

Pozitívom online ročníka bolo, že si odvysielané programy vedľa diváci spätne dohľadať na webe aj po skončení festivalu. Nevýhodou ostáva absencia priameho kontaktu účinkujúcich a divákov a z toho plynúcich neopakovateľných zážitkov.

V roku 2021 bolo v rámci FF Východná realizovaných 26 programov v autorstve 27 režisérův/lektorův. Zahŕňajú 19 prezentačných programov (3 rozhlasové, 6 televíznych), 07 workshopov (tanec, spev, práca s prameňným materiálom, tanečná pedagogika), 8 programov v RTVS a 15 programov vysielaných online. Diváci mali možnosť sledovať niekoľko typov programov v televíznej a online podobe:

Hudobné programy

Pozvánka do Východnej a spomienka na Ondrej Dema – program nadväzujúci na tradíciu rozhlasových scénických hudobných programov, ktoré sa každoročne na živo vysielali na frekvenciách Slovenského rozhlasu. Pripomenuli sme si odkaz významnej osobnosti, ktorá folkloristickú obec navždy opustila v závere roku 2020 a ktorá sa azda najviac zaslúžila o tento program – nestora terénneho nahrávania a rozhlasového vysielania tradičných foriem ľudovej hudby, autentického folklóru, zakladateľa medzinárodnej súťaže Prix de Musique folklorique de Radio Bratislava a profesionálneho Orchestra ľudových nástrojov, publicistu a organizátora hudobného života Ondreja Dema.

Hudba z rozhlasových kotúčov - Hudobná prechádzka po hornoliptovských obciach v priereze času. V archíve RTVS – Slovenského rozhlasu sa nachádzajú bohaté fondy dokumentujúce hudobný folklór regiónu Liptov. Rozhlasová relácia prináša najzaujímavejšie historické snímky z tohto archívu, predstavuje výrazné spevácke a hudobné osobnosti, ako i vynikajúce lokálne, dnes už neexistujúce kapely. Poodhaľuje, v čom spočíva bohatá spevnosť miestnych obyvateľov, ich rozvinutá hudobnosť a naznačuje, kam sa miestny hudobný folklorizmus ubera v súčasnosti.

Zo sveta – Hlavným motívom programu boli ľudové piesne s témou vysťahovalectva do Francúzska či na americký kontinent a listy vysťahovalcov.

Televízne programy

Cez plot: program folklórnych skupín prezentoval výnimočných nositeľov tradícií, ktorí svojim pôsobením významne ovplyvnili aj prácu folklórnych skupín vo svojich lokalitách – tak po stránke výskumu, dokumentácie, uchovávaní, ako aj prezentácie a inscenovania.

Tance z kotúčov: program ponúkol pohľad do starého sveta archívnych záznamov a súčasných foriem ich spracovania, ktoré dotvárajú obraz o tanečnej tradícii a sú podnetom na odbornú diskusiu. V programe sa predstavili osobnosti z čias minulých, ale aj tanečníci a zoskupenia, ktoré sa filmovým materiálom v súčasnosti inšpirujú, motivujú a vzdelávajú.

retroKolo: program detských folklórnych súborov prezentoval vývoj detského folklórneho hnutia od povojnového obdobia až po súčasnosť. Predstavil vybrané reprezentatívne programové čísla detských folklórnych súborov z jednotlivých etáp vývoja, ktoré boli uvedené na FF Východná a v rámci hnutia Pri prameňoch krásy od 70. rokov 20. storočia.

Veci čo sa dejú. Celovečerný tanečno-divadelný program folklórneho súboru Hornád, víťaza Celoslovenskej postupovej súťaže a prehliadky choreografií folklórnych súborov a tanečných zoskupení Jazykom tanca 2021

Program Vo Východnej doma v prímestnej verejnoprávnej televízii v nedeľu večer na záver festivalu divákovi priniesol celkom nový pohľad na Východnú. Skryté príbehy miest, ľudí a spôsob života vo Východnej včera i dnes. To, čo oku diváka, upriamenému na scénu v areáli amfiteátra, možno uniká... to, čo sa často režiséri snažia na javisku inscenovať, a ono vlastne žije svojím životom dodnes...

Remeslá

V spolupráci s ÚĽUV-om bola odvysielaná séria dokumentov o remeselníkov a ich postupoch pod názvom Remeslá a remeselníci. Divákovi predstavili výrobu liatych zvoncov vo filmovom dokumente Miriam Petráňovej o zvonkárovi Alexandrovi Bodóvi zo Šamorína, výrobu košíkov z archaického materiálu vo filmovom dokumente M. Ruttkaya–Dauka o košíkárovi Štefanovi Ondrovičovi z Rohožníka a majstrov ľudovej umeleckej výroby 2015 – 2019 - Medailóny majstrov ĽUV z rokov 2015 – 2019 Miloslava Jaroša, Viliama Meška, Metoda Salvu, Milana Kočtúcha, Jaroslava Švihru, Jána Fottu, Milana Stieranku, Jozefa Svoreňa, Igora Prilinského a Jána Trebulu.

V online dokumente o rezbárskom sympóziu Kresané do dreva sa diváci dozvedeli o ďalších plastikách vytvorených v roku 2021. Reflektujú tému programov, ktoré divákovi postupne predstavujú prvky zapísané v Reprezentačnom zozname nehmotného kultúrneho dedičstva ľudstva UNESCO, vznikli v roku 2021 veľké drevené plastiky znázorňujúce postavy hudobníkov z Terchovskej muziky.

Prednášky

Online vysielané prednášky vznikli v spolupráci OFF a ODD. Tradičný odev vo Východnej predstavil formy, varianty a typy ľudového odevu z obce Východná v kontexte odevných zmien; UNESCO ako hráč na poli ochrany živého dedičstva bol program prezentujúci vznik, význam a zaujímavé fenomény svetových zoznamov kultúrneho dedičstva UNESCO a v programe UNESCO a Terchovská muzika sa diváci mohli dozvedieť, čo je Terchovská muzika, kto sú jej najväčšie osobnosti a ako sa rozvíja v súčasnosti.

Etnodom

V spolupráci s Katedrou etnológie a folkloristiky FF UKF v Nitre sa v rámci programovej štruktúry festivalu realizuje platforma Etnodom, zahŕňajúca predovšetkým vzdelávacie a výskumné aktivity, prednášky, prezentácie. V tomto roku sa v programe ĽH Muzička a Ženy z Muzičky uviedla hudobná rozprava o prameňoch ľudovej hudby s kapelou, ktorá stála pri zrode hnutia tanečných domov na Slovensku. Odborníčka na rómsku hudobnú kultúru na Slovensku Jana Belišová nám priblížila repertoár a spev Rómov z rôznych lokalít a Eva Hasalová v prednáške Ženský ľudový odev a vplyvy módného slohového odevu predstavovala vplyvy starších vývojových foriem odievania na tradičný ženský ľudový odev.

Škola tanca

Séria tanečných workshopov z hornoliptovských obcí Východná, Štrba a Šuňava bolo vysielaných prostredníctvom našich webových a sociálnych sietí. Vďaka online forme sú kedykoľvek opätovne zhliadnuteľné a ako inštruktážne videá môžu slúžiť vedúcim a pedagógom folklórnych kolektívov. Obdobne je tomu v prípade školy spevu.

Škola spevu

V rámci školy spevu sa diváci mali možnosť naučiť vybrané piesne z hornoliptovskej obce Važec, rešpektujúc štýlotvorné interpretačné znaky tejto tradície. Ukážky pôvodných nahrávok boli doplnené rozborom piesní po jednotlivých hlasoch, informáciami o nárečových špecifikách a zásadách práce s tradičnou piesňovou predlohou.

Online pandemický variant festivalu v roku 2021 priniesol i mnohé pozitíva. Patria medzi ne tak originálny leitmotív, ako aj významný vzdelávací/metodický aspekt programov, ktorý by bol v prípade realizácie „naživo“ limitovaný množstvom divákov v „kotli“ amfiteátra a jeho špecifickou atmosférou. Online forma realizácie má zároveň i na základe štatistik mimoriadne významný divácky impact – online programy je možné sledovať i bez možnosti osobnej účasti na festivale a sledovať ich viacnásobne. Originálne, hoci mimoriadne náročné, bolo i z hľadiska vzdelávania mimoriadne prínosné zaradenie prameňného materiálu z archívov RTVS, SFÚ, NFA, ÚHV SAV. Inovatívne námety predstavili v programoch reflexiu dejín folklórneho hnutia a možnosti práce s prameňným folklórnym materiálom. Vďaka technickým inovatívnym prostriedkom (dron, snímacie možnosti) mohli diváci nazrieť do takých areálov, ktoré nemajú možnosť zhliaďnuť, a vidieť areál i z vtáčej perspektívy. K sofistikovanej komunikácii festivalu prispel i zaujímavý vizuál a jeho formy použité v úvodoch programov, v spotoch a na všetkých prezentačných materiáloch.

Slovakiana

Portál kultúrneho dedičstva Slovenska

Webový portál Slovakiana vznikol ako súčasť národného projektu *Centrálna aplikačná infraštruktúra a registratúra (CAIR)*, ktorého realizátorom je Národné osvetové centrum (NOC) a verejnosti je prístupný od roku 2015. Portál www.slovakiana.sk je virtuálnym priestorom, kde sú prezentované výsledky digitalizácie hmotného a nehmotného kultúrneho dedičstva. Od svojho vzniku je dopĺňaný o nový digitálny obsah a skvalitňovaný o služby, ktoré ponúka. Aj vďaka tomu dnes vieme verejnosti poskytnúť prístup k objektom digitalizovaným vo vysokom rozlíšení, ktoré návštevník môže prezerať v prostredí portálu a väčšinu z nich i využiť na nekomerčné použitie. Slovakiana umožňuje používateľom vyhľadávať, prezerať, sťahovať a zdieľať voľne dostupné digitálne reprezentácie objektov.

Na čo nám je Slovakiana?

Hlavnou myšlienkou digitalizácie kultúrneho dedičstva nie je len zabezpečenie jeho dostupnosti širokej verejnosti, ale aj jeho ochrana a zachovanie pre budúce generácie. Práve z tohto dôvodu sa na portáli nenachádzajú len voľne dostupné objekty, ale aj chránené a obchodne nedostupné diela, a teda diela, ktoré sú chránené podľa autorského zákona. Portál je v súčasnosti naplnený viac ako štyrmi miliónmi kultúrnych objektov, ktoré podliehajú autorskoprávnej ochrane, no ako pre odbornú tak i laickú verejnosť sú zdrojom nesmierne cenného a zaujímavého obsahu, ktorý je nevyhnutné touto formou zachovávať. Ochrana digitalizovaných objektov rovnako ako aj možnosti ich sprístupňovania, a teda napĺňanie portálu voľným obsahom prebieha pod dozorom kurátorov, v spolupráci s právnym oddelením a jednotlivými pamäťovými a fondovými inštitúciami. Spoločne zabezpečujú, aby sa portál neustále rozvíjal a predstavoval pre používateľov kvalitný a relevantný zdroj.

Ako sa na portáli orientovať?

Zdigitalizované zbierky objektov sú rozdelené do jednotlivých kategórií, čo umožňuje návštevníkovi vyhľadávať podľa typu objektov, akými sú napríklad výtvarné umenie, muzeálny objekt, text, film, tanec, odev, architektúra a urbanizmus, archeológia, tradičná ľudová kultúra, prírodné dedičstvo a podobne. Okrem zbierok si návštevníci na Slovakiane môžu prezerať tzv. virtuálne exkurzie (virtuálne múzeum, virtuálna galéria, virtuálne pamiatky) obsahujúce 3D animácie, populárno-náučné videá a virtuálne výstavy týkajúce sa slovenskej kultúry. Možnosť aktívne sa zapojiť do procesu napĺňania obsahu portálu kultúrneho dedičstva má každý registrovaný používateľ. V rámci svojho užívateľského profilu môže vytvárať tematické články (blogy) a virtuálne výstavy z dostupných voľných digitálnych objektov.

„Všetko“ kultúrne dedičstvo na jednom mieste

Slovakiana predstavuje v priestore strednej Európy jedinečný projekt, nakoľko na rozdiel od obdobných projektov nerealizoval samotnú digitalizáciu jedného konkrétneho odvetvia kultúrneho dedičstva, ale vytvoril vhodné prostredie na spracovanie, evidenciu a prístupnosť kultúrnych a digitálnych objektov na centrálnej úrovni. Slovakiana spolupracuje s rôznymi pamäťovými a fondovými inštitúciami, ktoré sú zapojené do digitalizácie zbierkových predmetov a ponúka tak návštevníkovi možnosť prístupu k rôznym odvetviam kultúrneho dedičstva na jednom mieste. V súčasnosti sú to predovšetkým múzeá v správe Slovenského národného múzea a Múzea SNP v Banskej Bystrici, Slovenská národná galéria, ktorá zabezpečuje digitalizáciu slovenských galérií, Slovenská národná knižnica, Slovenský národný archív, Slovenský filmový ústav, Pamiatkový úrad SR, Malokarpatské osvetové stredisko, Štátna vedecká knižnica v Prešove, Slovenský ľudový a umelecký kolektív. Ďalej rozvíja aj možnosti spolupráce s inštitúciami zriadenými vyššími územnými celkami, Nitrianskym samosprávnym krajom, Trnavským samosprávnym krajom a Prešovským samosprávnym krajom.

Čo nájdete na portáli Slovakiana?

Už úvodná webová stránka Slovakiany ponúka verejnosti prehľad zaujímavosti a noviniek z portálu. Kurátormi Slovakiany sú pravidelne pripravované nové kolekcie, virtuálne výstavy, články a zbierky, ku ktorým sa návštevník dostane jedným klikom.

Konkrétne kultúrne objekty, inštitúcie, obdobia alebo autorov môže návštevník prehľadávať nastavením rozšíreného vyhľadávania v sekcii *Kultúrne objekty*. Jednoducho si tak vyčlení obsah zodpovedajúci jeho požiadavkám. Ak návštevník nevyhľadáva konkrétny obsah, môže portál prehľadávať cez sekciu *Kategórie*, v ktorých sú objekty zoradené do skupín podľa charakteristických prvkov ako napr. tanec, filmy, odev a podobne. Obľúbenou sekciou je *Virtuálna exkurzia* – súbor populárno-náučných videí a animácií, prostredníctvom ktorých sa návštevník portálu môže ocitnúť z pohodlia domova napr. na výlete v Banskej Štiavnici, alebo si zblízka obzrieť artefakty a detaily, na ktoré v múzeách často „nedovidí“.

Prečo sa zaregistrovať?

Registrovaným návštevníkom Slovakiana ponúka rôzne funkcionality, pomocou ktorých si môžu ukladať svoje obľúbené objekty a vytvárať z nich napr. virtuálne výstavy, ktoré môžu dopĺňať o vlastný text. Táto funkcionality poskytuje priestor nielen pre vášnivých fanúšikov umenia či muzeológie, ale môže slúžiť ako užitočná vizuálna pomôcka pre pedagógov či samotných žiakov a študentov. Vytvorením blogu zas môže návštevník zdieľať svoje poznatky týkajúce sa kultúrneho dedičstva, ktoré je na Slovakiane prezentované. Rozpútanie debaty a výmena relevantných informácií je jedným zo zámerov tejto platformy, a preto sa kurátori a tvorcovia portálu neustále snažia rozširovať poskytované odborné služby pre laickú i odbornú verejnosť.

Vytvorte si virtuálnu výstavu

Virtuálne výstavy sú registrovanými používateľmi vytvorené tematické „stránky“, ktoré sú po zverejnení dostupné na portáli Slovakiana. Na vytvorenie takejto výstavy je nevyhnutné prihlásiť sa do svojho konta na portáli. Používateľ nájde možnosť *Prihlásenie/Registrácia* v pravom hornom rohu.

Na vytvorenie virtuálnej výstavy slúži rozhranie odlišné od zvyšku portálu. Do rozhrania sa vstupuje cez odkaz *Vytvoriť virtuálnu výstavu* v používateľskom menu v pravom hornom rohu. Virtuálne výstavy môže používateľ vytvárať len z digitálnych objektov prístupných na portáli. Objekty, ktoré chce používateľ vložiť do svojej výstavy si musí najprv *Pridať medzi obľúbené*, a to kliknutím ikonky srdca naľavo od digitálneho objektu. Táto možnosť sa zobrazuje iba prihláseným používateľom, neprihlásený používateľ túto možnosť nevidí.

Uložené kultúrne objekty nájde používateľ kliknutím na odkaz *Moje kultúrne objekty* v používateľskom menu. Po uložení vybraných digitálnych objektov môže používateľ prejsť k samotnej tvorbe virtuálnej výstavy. Po kliknutí na odkaz *Vytvoriť virtuálnu výstavu* sa dostane do rozhrania, kde vyplní potrebné údaje k výstave (názov, popis), vyberie titulnú fotku a vytvorí šablónu.

Šablóna výstavy umožňuje používateľovi pridať text alebo obrázok v poradí a v type elementu, v akom si určí, pričom maximálny počet týchto prvkov je 30.

V spodnej časti okna sa nachádzajú štyri funkcionality:

- zobrazí výstavu - zobrazí výstavu tak, ako ju uvidia ostatní užívatelia
- uloží výstavu - uloží zmeny vykonané vo virtuálnej výstave
- späť na zoznam - vráti sa do zoznamu výstav alebo do zoznamu mojich výstav
- zverejniť/nezverejniť - zverejní/nezverejní virtuálnu výstavu ostatným používateľom

Po jej uverejnení je virtuálna výstava viditeľná pre všetkých návštevníkov portálu, pričom možnosť upravovať ju má jej autor.

Založte si blog a píšete články

Návštevníci sa môžu podeliť so svojimi vedomosťami o kultúrnom či prírodnom dedičstve prostredníctvom možnosti vytvorenia blogov (článkov) priamo na portáli Slovakiana. Rovnako ako pri virtuálnych výstavách, aj na založenie blogu je potrebné byť registrovaným používateľom. Po prihlásení sa návštevník preklikne na podstránku *Blog*, ktorá ponúka možnosť podania žiadosti o vytvorenie vlastného blogu.

Následne je používateľ presmerovaný na formulár pre vytvorenie blogu, kde je potrebné vyplniť názov a stručný popis témy, ktorej sa blog bude venovať. Po spracovaní žiadosti je používateľovi odoslaná notifikácia o schválení/neschválení blogu.

Po vytvorení blogu môže autor začať pridávať články, a to tak, že priamo v blogu rozklikne možnosť *Pridať článok*. V otvorenom rozhraní môže autor pokračovať písaním priamo na stránke, alebo do textových polí vloží predom pripravený text.

Používateľ môže do textu vkladať obrázky a tiež môže cez hypertextové prepojenia odkazovať na súvisiace články, alebo napr. digitalizované objekty na portáli.

Po upravení textu a obrázkov do požadovanej formy, autor článok jednoducho uloží kliknutím na možnosť *Uložiť* a tým sa text stáva automaticky dostupným pre ostatných návštevníkov portálu. V prípade potreby môže autor svoj článok hocikedy upravovať, a to jednoducho zvolením možnosti *Upraviť článok*, ktorú nájde priamo nad článkom.

Slovakiana sa prihovára ľuďom

Slovakiana vznikla ako moderný portál, ktorý pomocou spomínaných funkcionalít umožňuje digitálny obsah ďalej využívať v kreatívnom priemysle, vzdelávaní, výskume či v cestovnom ruchu. Neustálou aktualizáciou a zlepšovaním funkcionalít sa tak portál stáva zdrojom informácií a platformou na spoluprácu a propagáciu kultúrneho dedičstva Slovenska a jednotlivých pamäťových a fondových inštitúcií. Snahou Slovakiany je informovať verejnosť o aktuálnom dianí v slovenskom aj svetovom kultúrnom dedičstve a prinášať zaujímavý obsah o kultúrnych objektoch a z digitalizácie, a to aj prostredníctvom sociálnych sietí Facebook a Instagram. Prostredníctvom týchto sietí prináša tím Slovakiany sledovateľom atraktívne objekty kultúrneho dedičstva prepojené s významnými udalosťami zo slovenskej histórie či kontextom vo svetovom meradle. Výsledkom tejto snahy je zvýšený záujem o portál a vysoká interakcia verejnosti na sociálnych sieťach.

Práve zvýšenie návštevnosti webového portálu Slovakiana je prioritným cieľom príspevkov na sociálnych sieťach. Dosah príspevkov publikovaných na sociálnych sieťach je ovplyvnení kampaňami, ktoré zabezpečujú oslovenie širšieho publika, a tým aj zvýšenie návštevnosti portálu.

Od roku 2017 Slovakiana ponúka audiovizuálny obsah aj prostredníctvom sociálnej siete YouTube, kde návštevník nájde tematicky usporiadané knižnice s videami, ktoré diváka prevedú postupmi výroby ľudových odevov, ľudovými tancami, prehliadkou virtuálnej galérie, múzea, slovenských pamiatok a najnovšou knižnicou, ktorá obsahuje reportáže pripravované tímom Slovakiany.

Točíme pre vás seriály

Medzi audiovizuálny obsah tvorený priamo tímom Slovakiany patrí seriál *Záchrana hradov na Slovensku*, ktorý je sériou krátkych dokumentárnych filmov mapujúcich prácu ľudí, ktorí svoj život zasvätili záchrane pamiatok na Slovensku. Verejnosť sa v dokumentárnych sériách dozvedá, ako prebieha obnova zanedbanej ruiny hradu, akým spôsobom sa dá dostať k takejto práci, i to, do akého stavu sa pamiatka dostane po ukončení jej obnovy.

Aj *toto je múzeum/ galéria* je seriál nahliadajúci do zákulisia múzeí a galérií, ktoré svojou činnosťou vynikajú spomedzi iných slovenských inštitúcií. Jedinečné technické či dopravné pamiatky zas tím Slovakiany zachytáva v reportážach, v ktorých divákom predstavuje jedinečnú Viedenskú električku, Zimný prístav v Bratislave, či historické plavidlo - remorkér Šturec. Okrem tvorby audiovizuálneho obsahu sa tím Slovakiany podieľa na organizácii workshopov v rámci festivalu neprofesionálneho umenia TVOR•BA a iniciuje spoluprácu so Školou dizajnu v Bratislave.

Tím, ktorý stojí za Slovakianou, naďalej pokračuje v práci na zdokonaľovaní poskytovaných služieb portálu, spracovávaní a tvorení digitálneho obsahu webového portálu a jeho sociálnych sietí. Aj v súčasnosti plánuje pokračovanie v natáčaní rozbehnutých seriálov a prípravu nových reportáží, zameraných na nehmotné kultúrne dedičstvo. Slovakiana nie je len portálom kultúrneho dedičstva, ale informačným systémom zameraným na prezentáciu a výmenu informácií, vrátane sprístupnenia digitálnych objektov širokej verejnosti. Je pripravená na rozširovanie poskytujúcich služieb v súvislosti s integráciou ďalších inštitúcií, čo môže zásadne prispieť k rozsahu dostupného kultúrneho dedičstva, ale aj k rozšíreniu poskytovaných odborných služieb.

Navštívte Slovakianu:



<https://www.slovakiana.sk/>



<https://www.facebook.com/slovakiana>



<https://www.youtube.com/channel/UCg12lrChZGI6gseMAogFjww>



<https://www.instagram.com/slovakiana.sk/>

Online svet nám priniesol titul Osveta roka 2020

Kto sme...

Byť osvetárom je úžasná vec. I keď samotné pomenovanie zvädza k prežitku a núti nachádzať ekvivalent skôr, či neskôr dôjdem k zisteniu, že osvetár je to najvýstižnejšie pomenovanie nesúce v sebe potenciál, význam, výpoveď. Sme misionári reflektujúci potreby doby, pričom každá dekáda inštitúcie prinášala pre spoločnosť nenahraditeľný význam. Už vyše polstoročie Vranovská osveta prináša do regiónu kultúrne prejavy, produkty, procesy, osobitosť a svojráznosť. Kľúčom k porozumeniu je dokonalé poznanie regiónu a jeho potrieb. Preto poskytujeme metodické poradenstvo v kultúrno-osvetovej činnosti, nehmotného kultúrneho dedičstva, venujeme sa neprofesionálnym umelcom a kolektívom, organizujeme súťaže, prehliadky v oblasti hovoreného slova a divadla, hudby, spevu a tanca, folklóru, výtvarnej tvorby, fotografie, amatérskeho filmu. Podporujeme menšinovú kultúru, sociálnu prevenciu a remeselnú tvorbu. Sme otvorení inovatívnym trendom vzdelávania v kultúre.

Tajomstvo vzorov

Ocenenie ministerkou kultúry Natáliou Milanovou prichádza v čase, kedy pandémia spôsobená novým koronavírusom postavila pred spoločnosť na všetkých jej úrovniach a vo všetkých oblastiach novú výzvu. Hornozemplínske osvetové stredisko vo Vranove nad Topľou však nielenže kontinuálne pokračovalo vo svojich projektoch, ale kolektívu sa navyše podarilo nájsť jazyk, ktorým komunikovali nezameniteľné hodnoty charakteristické pre vranovský okres moderným spôsobom. Vlajkovou loďou do online prostredia bol a je projekt Tajomstvo vzorov, ktorého cieľom je uchovať autentické vzory na ľudových odevoch prostredníctvom moderných grafických technológií. Každá výšivka na odevoch mala v minulosti dokonalý význam. Fascinujúce sú zistenia ako každý moment ľudia dokázali dokonale „kódovať“ do umeleckého jazyka, ktorým dokázali celé stáročia komunikovať bez toho aby ich limitovalo sociálne postavenie, vzdelanie. Jednoducho originálnym a prirodzeným spôsobom reagovali na realitu okolo seba. Inšpiráciou projektu sa stala nesmierne krásna a bohatá história predkov Horného Zemplína. V každej obci, v každej truhlici starých rodičov sú ukryté ešte neobjavené poklady, ktorých hodnota je hodnotou našej kultúry. Odlišnosti obcí vyvinuté pod vplyvom rôznych okolností sa tam natoľko udomácnili, že sa pre daný región stali určujúcimi. A tak dnes vo výšivkách dokážeme rozpoznávať rodové zatriedenie, veľké ľudské emócie, prírodné podmienky, sociálne postavenie, ktoré súviselo s bohatosťou zdobenia. Každý vzor, každá farba mala svoj význam. Fenomenálny originálny kódovaný svet vzorov spojený s dobovou módou. To nám otvoril projekt Tajomstvo vzorov s nekonečnou možnosťou ďalších aktivít. A prečo to všetko robíme. Možno preto aby do nášho nádherného regiónu neprenikali komerčné vzory zo zahraničia. Preto aby sme motivovali ďalšie generácie k regionálnej hrdosti. Aby vyše 50 folklórnych kolektívov prezentovalo na svojich odevoch autentické výšivky z lokality kde pôsobia. A hlavne preto, aby osveta dokázala svoju opodstatnenosť, nezištnosť a hlavne dôležitosť. Projekt Tajomstvo vzorov má však aj inú pridanú hodnotu. Hoci výsledkom je digitálne spracovanie a digitálny



katalóg, práve na tomto príklade platí, že ľudskosť a dobrosrdečnosť sú stále hodnotou, ktoré sa s online verziou nestrácajú. Každé osobné stretnutie s pamätníkmi prinieslo nezabudnuteľný zážitok. A zrazu vzory začali rozprávať, spievať. Vďaka nim sme mohli zdokumentovať ich život. Zaznamenali sme množstvo spomienok, piesní, zvykov a tradícií. Zozbieraním a ydokumentovaním artefaktov zo života predošlých generácií tak vzniká komplexná databáza z obcí, ktorá poslúži ako zdroj informácií a živé posolstvo. Zozbierané vzory už majú svojich obdivovateľov, záujemcov z radov študentov etnológie a to aj vďaka ich samotnému spracovaniu vo vektorovej grafike. Vektorizácia fotografických podkladov (vzorov) prebieha v programe adobe ilustrator formou prekreslenia do liniek, tvarov a charakteristických farieb. Výhoda vektorovej grafiky oproti fotografickému podkladu je jej malá veľkosť, univerzálnosť použitia pre technické spracovanie bez straty kvality a veľký kreatívny potenciál pre ďalšiu grafickú tvorbu napríklad vo forme logo typov, podkladov pre plagátovú tvorbu, ornamentov... Každý vzor sa následne dôkladne označí autentickým miestom pôvodu, charakterom použitia, obdobím a zdrojom získania. Vektorové podklady sa uložia do formátu pdf a png. Tieto podklady sa ďalej môžu uchovávať ich katalogizáciou v digitálnej a tlačenej podobe v programe adobe indesign a formou vytvorenia webového archívu. Celá táto myšlienka je zhmotňovaná postupne. Ak by sme takto dôsledne chceli prejsť, čo je aj zámerom každú jednu obec, potrebujeme možno aj niekoľko rokov. Proces je náročný, náklady na spracovanie vysoké, no výsledok má nevyčísliteľnú hodnotu a význam.

Amatérska Regionálna Tvorba

Celá myšlienka ART-u (amatérskej regionálnej tvorby) vznikla na základe remeselného portfólia nášho regiónu, keďže disponujeme množstvom známych ľudovo remeselných výrobcov prezentujúcich sa aj v rámci celého Slovenska vrátane zahraničia. Koronakríza však priviedla mnohých ľudí k voľnočasovým aktivitám a tí v sebe odkryli doposiaľ nevidaný talent a šikovnosť. Tu niekto vyrába vianočných škriatkov, tam zasa ozdoby zo špagátu, nejaký dedko metly. A tak vznikla myšlienka prezentovania nových doposiaľ nepoznaných „remeselníkov.“ Týždenné sme tak začali s obznamovaním širokej verejnosti s novými mladšími i staršími amatérskymi regionálnymi tvorcami v podobe videí, ktoré sme prezentovali na sociálnych sieťach. Vstupovali sme do ich sveta a v produktoch nachádzali emócie, vášň, zmysel života, relax, sebavyjadrenie a v mnohých prípadoch o kultúrno environmentálneho myslenia. Kabeľky z ekologickej bavlny a recyklovaných šiat, makramé, ikonopisectvo, odrôtovanie, quite book, čokolatierstvo, paplet a množstvo ďalšieho umenia tak doplnilo databázu „nových“ remeselníkov. Remeselná tvorba nech je akákoľvek, vždy sa opiera o minulosť i keď s modernými materiálmi. Našich amatérskych regionálnych tvorcov majú návštevníci možnosť vidieť na festivaloch a rôznych podujatiach organizovaných osvetovým strediskom.

Dokumentárna činnosť je budúcnosť osviet

Natáčanie krátkych videí o amatérskej regionálnej tvorbe naštartovalo ďalší veľmi zaujímavý projekt týkajúci sa práve dokumentárnej činnosti. V duchu poslania osvetovej činnosti, ktorá má verejnosť informovať „utvárať kultúrny spôsob života a vzdelanostnú úroveň a prispievať ku kultúrnej identite regiónu, či národa sme začali s výskumnou činnosťou o regionálnych osobnostiach vranovského regiónu. Množstvo významných osobností z oblasti výtvarného umenia, vedy, športu, folklóru, spoločenského diania pochádzajúci práve z Vranova nad Topľou mnohí naši občania ani nepoznajú. Pilotným sa stal Dokument zo zákulisia Šaffovej ostrohy. Juraj Šaffa patrí k významným nositeľom tanečných tradícií na Slovensku. Osobnosť tohto jednoduchého a tak výnimočného človeka sa stala smerodajnou pre obec, z ktorej pochádza. Podnietil nadšencov k založeniu folklórnych kolektívov a tak v obci pôsobi detský súbor, skupina a súbor. Učia sa o ňom deti na tamojšej základnej škole a tak ak sa kohokoľvek v obci opýtate na Juraja Šaffu, odpoveď zaznie raketovou rýchlosťou. Každý by mal poznať a byť pyšný na svoje korene a na ľudí, ktorých svet uznáva. V súčasnej dobe sú pripravené ďalšie scenáre na zdokumentovanie životných príbehov osobností, ktoré budú slúžiť ako platforma komunikácie o kultúrnej pamäti regiónu definovanej minulosťou s dôrazom na ich spoločenský prínos a na uchovávanie charakteristických črt regionálnej kultúry. Zdokumentované diela poslúžia ako metodický materiál pre vzdelávacie inštitúcie ako aj pre širokú verejnosť.

Online festivaly

Aj svet folklórnych festivalov, na ktorý sme boli zvyknutí sa zmenil na nepoznanie. Čoraz častejšie sme ho začínali spájať s terminológiou súčasného sveta a zrazu sme tu mali „online festivaly“ doposiaľ nepredstaviteľné hlavne pre staršie generácie. V čase keď už sme vedeli, že nie je možné pozvať ľudí na EtnoFest, začali sme hľadať cestu ako festival podporený Fondom na podporu umenia zrealizovať tak aby bol atraktívny, pre konzumenta kultúry lahodný a aby zároveň neurazil folklórnych konzervatívov. Etno Fest je mladší festival s päťročnou históriou, no vďaka atraktívnym sprievodným aktivitám veľmi navštevovaný. Najväčším lákadlom bola ochutnávka tradičného jedla z obcí nášho regiónu. Pripravovali ich členovia folklórnych kolektívov odevy v tradičných pracovných odevoch. Vybrať sa online cestou v tomto prípade nebolo jednoduché. Zorganizovať tím kameramanov, vybrať tie správne obce, vybrať tradičné jedlá no nakoniec sa to podarilo. V obci Banské folklórna skupina Bančan pripravoval „lokše na kvašním mlieku a holubí“, v Hencovciach domáca folklórna skupina Hencovčan pripravila „šajtki a lokše“ a napokon folklórna

skupina Zamutovčan zo Zámutova navarila „praženého mesa a napiekla kisnutých kôlčokoch.“ K tomu všetkému si zaspievali, zatancovali, remeselníci predviedli svoju šikovnosť a deti sa zahrali tradičné hry. To všetko sme natočili, zostrihali a odvysielali na sociálnych sieťach. A odozva? Fantastická. Dodnes si to ľudia pozerajú, zapisujú recepty a aj keď zažívajú kultúru tvárou v tvár je nenahraditeľné aj táto forma reflektujúca súčasnú situáciu má obrovský význam. Hlavne v časoch keď už aj naši seniori trávajú voľný čas na internete, sledovaním livestreamov.

Seniorky na YouTube

V roku 2018 odštartoval pilotný projekt venovaný vzájomnému porozumeniu generáciám pod názvom Medzigeneračné tandemy, v ktorom sme poukázali na potrebu a prínosy medzigeneračnej výmeny, teda vzájomnej spolupráce. Už od nepamäti sa postoj k starým ľuďom niesol v znamení protikladov. Mladá generácia sa nechce podobáť na staršiu. Seniorov opisujú ako netolerantných, neústupných, tvrdohlavých a svojských. No platí to aj opačne. Starší ľudia sa vo svojich názoroch na mladých nevyhýbajú negatívnym postojom. Kritizujú spôsob ich života i neúctu k hodnotám. V spoločnosti tak dochádza k odcudzovaniu a oddeľovaniu generácií. Zámerom projektu bolo podporiť aktívne starnutie seniorov edukatívnymi a tvorivými aktivitami. Posilniť výmenu názorov a skúseností a ich odovzdávanie mladším generáciám, ako aj nábrať inšpiráciu pre ďalšiu tvorivú činnosť. Pri tomto projekte si zakaždým spomeniem na slová Bertolta Brechta „Ako *mladý* som dúfal, že nájdem starca, ktorý sa nechá poučiť, keď budem *starý*, nájdem - dúfam - mladého človeka a dám sa poučiť“ Spoločenské stretávanie sa seniorov s mladšou generáciou je nesmierne dôležité. Ukázal, že o senioroch netreba uvažovať iba ako o dôchodcoch, ktorí už nemajú čo ponúknuť spoločnosti, iba od nej berú. Že rovnako ako adolescenti aj dôchodcovia podliehajú moderným trendom ale zároveň sa radi vracajú k tradíciám a zvykom. Dnešné babičky streamujú omše na facebooku, pletú podľa pinterestu, pozerajú si recepty na internete. Dedkovia si objednávať súčiastky a prostredníctvom face time komunikujú so svojimi blízkymi. Projekt medzigeneračné tandemy mal logickú postupnosť. Najprv študenti učili seniorov pracovať s mobilmi a počítačmi. Ako používať aplikácie. Ako si vyhľadať veci na internete... Dnes tento projekt má výrazný až charitatívny počin. Spolu so seniorkami sme vytvorili vlastnú značku Babkopleť. Každoročne tak šikovné babky pletiarke napletú čiapky, ponožky, deky pre bábätká a tie následne venujeme novorodeneckému oddeleniu do Vranovskej nemocnice. V tomto prípade nastáva situácia kedy sa vytvorí tandem najmladšej generácie s najstaršou. Tento rok sme sa zapojili aj do projektu Koľko lásky sa zmestí do krabice od topánok a z nášho Babkopleťu seniorom do domovo dôchodcov poputujú ručne pletené deky, ponožky, šály. Nezabudli sme ani na Detské domovy. Tam zasa poputovali drevené hračky od umeleckého rezbára, ktorý do výnimočného remesla rezbárstva zasväcoval študentov zo Strednej odbornej školy drevárskej vo Vranove nad Topľou. Súčasťou projektu je aj Youtube kanál o postupoch pletenia so seniorkou Aničkou Bakajsovou.

Fake News

Deti na základných školách, stredoškolskí študenti i seniori sú čoraz viac odkázaní na virtuálny svet. Virtuálni kamaráti, virtuálni lekári sa stávajú ich zdrojom intervencie na formovanie ich myslenia. Online svet prináša v nelfahkých časoch množstvo nástrah. Internet sa stal každodennou súčasťou našich životov. Bežný človek trávi sledovaním elektronických médií až 106 dní z roka, preto aj väčšinu informácií nadobúdame prostredníctvom médií. Keďže v on-line prostredí neexistuje jednotný kontrolný mechanizmus, virtuálny svet ponúka ideálny priestor na zamieňanie pravdy so subjektívnym posudzovaním reality. V súčasnej dobe sa neraz stretávame i s popieraním úplne elementárnych faktov. Vytvoríť hoax je navyše veľmi jednoduché, no rozpoznať ho od overených správ veľmi náročné. Samozvané alternatívne médiá sa neraz usilujú napodobňovať štandardné médiá, napríklad preberaním a uverejňovaním serióznych správ z tlačových agentúr. Medzi ne však primiešavajú aj svoje vlastné správy, v ktorých viac či menej ohýbajú realitu. U čitateľov sa usilujú vzbudiť pocit, že predstavujú akúsi alternatívu voči mainstreamu – médiám hlavnému prúdu. Apelujú na primitívne pudy svojich čitateľov, snažia sa v ľuďoch vyvolať pocit ich ohrozenia. Ich častým terčom sú migranti, ľudia s opačnou orientáciou, mimovládne organizácie, Európska únia i NATO. Prieskumu mimovládnej neziskovej organizácie Transparency International Slovensko ukázal, že 13 percent dospeléj populácie niekoľkokrát za týždeň sledovalo aspoň jeden zo známejších alternatívnych webov. Hoaxy v ľuďoch vyvolávajú pocit strachu, neistoty, no žiaľ stalo sa takým národným športom veriť im. So vznikom pandémie sa začali v oveľa väčšej miere šíriť rôzne dezinformácie a hoaxy Aby sme si udržali zdravo mysliacu populáciu začali sme s vyvracaním mýtov a to prezenčne aj online. Do projektu sme zapojili lekárov, žurnalistov, redaktorov RTVS, bylinkárku, vedkyňu aby sme priniesli osvetu aj do tak nenávidenej ale komunikovanej témy koronavírusu.

„Nie sme komercia ale tradícia“

Atmosféru národa vytvára kultúra ako živé a dynamické bohatstvo každého spoločenstva a ľudské správanie vyplýva z prirodzenosti jej vývoja. Je nenahraditeľným prostriedkom ochrany kultúrneho dedičstva, kohézie, rešpektu, vzájomného porozumenia. Je založená na znalostiach a zručnostiach, jej význam je nenahraditeľný v procese budovania znalostnej spoločnosti, kde významnú úlohu zohrávajú kultúrne inštitúcie

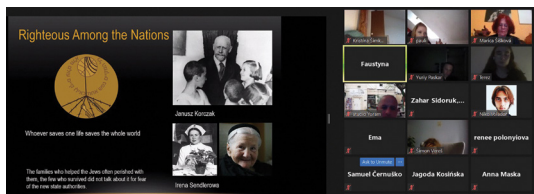
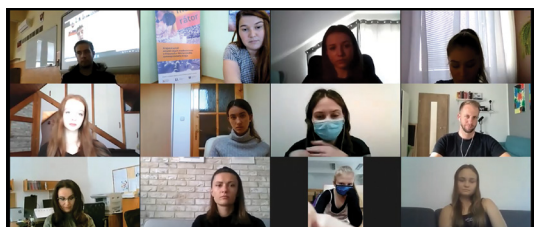
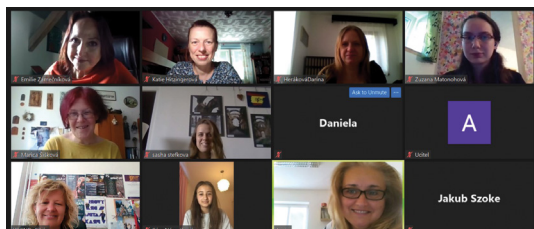
ako najnižší kultúrny článok vychádzajúci z legislatívneho prostredia, potvrdzujúci svoju opodstatnenosť a poslanie pre zachovávanie kontinuity s kultúrnym a historickým dedičstvom národa, ako aj podporu nových činností, ktoré sa rodia ako prirodzená tvorivá aktivita modernej doby. Jedným zo znakov, ktoré charakterizujú každú krajinu, je jej ľudová kultúra – ľudové zvyky, tradície, kroje, piesne, tance, hudba, slovesné diela, remeslá. Naším cieľom je potreba objavovať, rozvíjať, ochraňovať a zachovať dedičstvo našich predkov s jeho jedinečnými znakmi a zvláštnosťami, Pretože človek bez úcty k tradíciám je ako strom bez koreňov, najmenší nápor ho ľahko vytrhne z podstaty. Priblížiť krásu ľudového umenia všetkým jeho milovníkom, rovnako divákovi aj účinkujúcim, ale najmä deťom a mladým ľuďom a prebudiť v nich túžbu po poznaní regionálnych kultúrnych hodnôt, prebudiť hrdosť na svoje korene a poukázať na to ako je vplyv ľudových tradícií hlboko zakorenený v národnom povedomí.

Možno si často kladieme otázky ako ďalej, čo budem robiť ako sa posuniem... Niekedy však stačí tak málo. Na chvíľu sa zastaviť poobzerať sa okolo seba a začať vnímať svet presne taký ako nám je ponúknutý. Vo všetkom hľadať len to pozitívne. V ľuďoch, situáciách, v príležitostiach. Vždy sú len dve možnosti – ako to urobiť alebo neurobiť. Ostatné sú len výhovorky. Hornozemplínske osvetové stredisko zažilo počas koronakrízy absolútny update. Vlastne už teraz to môžeme skonštatovať, že kríza nám „pomohla.“ Ukázala nám nové možnosti práce, inovatívne myšlienky a pohľady na tradičné podujatia. Ale čo je hlavné, veľa sme sa naučili. Kto by si bol pomyslel, že takmer všetky podujatia dostanú online podobu. Ovládanie kamier, dronov, gopročiek, programov na strihanie videí sa stanú bežnou znalostnou výbavou osvetového pracovníka. A dokonca, že sa jedným z merateľných ukazovateľov návštevnosti stane údaj zo sociálnej siete. Tohtoročným top videom sa stala Babička vranovského regiónu s 56 000 pozretiami. Viete si predstaviť, že na podujatie by prišlo toľko ľudí? Viem, mnohí odporcovia činnosti osviet povedia, že kultúra sa musí robiť naživo. Súhlasím. Zažiť niečo naživo je naj. No v čase, keď sú obmedzenia a je to jediný spôsob ako kultúru zažiť, prečo nevyužiť takúto možnosť? A ak prezentácia tejto formy kultúry spĺňa všetky atribúty kvalitného a profesionálneho spracovania, potom aj toto cesta. My neprinášame kvantá podujatí ale prinášame kvalitu. Nie sme komercia ale tradícia. Nie sme ani konkurencia na poli kultúry ale jedinečnosť. Pretože každý tu plní svoju jedinečnú funkciu a poslanie.

Pandémia bola pre nás výzvou

Krajské osvetové stredisko v Nitre do roku 2020 nevyužívalo pri organizovaní podujatí online formu. Prenos súťaží, vzdelávania, výstav, prehliadok a iných aktivít do digitálneho sveta sme úspešne previedli až pod vplyvom pandemických okolností.

Obdobie posledných dvoch rokov prinieslo nám, pracovníkom Krajského osvetového strediska v Nitre, veľa výziev a s tým súvisiacich zmien. Odrazu sme čelili situácii, s ktorou sa nik dosiaľ nestretol. Strach o zdravie a blízkych sa miešal s pocitom zodpovednosti za organizáciu plánovaných podujatí. Tie sme od začiatku roka 2020 zodpovedne pripravovali neprijímajúc myšlienku, že by sa nemohli uskutočniť. Pandémia prišla totiž v čase našej najaktívnejšej práce na postupových súťažiach spojených so seminármi, výstavami, tvorivými workshopmi, tanečnými a speváckymi dielňami... a súťaží pre neprofesionálnych umelcov z radov detí, mládeže a dospelých sme mali naplánovaných veľa. K tomu festivaly, prehliadky a vzdelávacie podujatia. Do poslednej chvíle sme zabezpečovali prípravu a propagáciu všetkých spomenutých akcií. Niektoré sme uskutočniť stihli, avšak začiatkom marca 2020 nás stlopo nekompromisné vyhlásenie vlády o mimoriadnom stave, zákaze vychádzania a organizácie kultúrnych podujatí. Pracovný život, tak ako sme ho poznali, sa prerušil. Väčšina pracovníkov KOS premiestnila svoju pracovnú činnosť do svojich domovov. Museli sme zrušiť postupové súťaže v modernom tanci, v hovorenom slove a prednese. Súťaž v oblasti divadla sme presunuli na neskôr. Naše úsilie vložené do prípravy podujatí sa odrazu nemohlo naplniť. V domácom pracovnom prostredí sme si prispôsobivo nastavili nový režim, nový režim práce a spôsob komunikácie s kolegami a lektormi. Zostala nám otvorená jedna vedomostná súťaž v astronómii pre mládež - **Čo vieš o hviezdach?**, ktorá sa mohla konať aj ináč, ako prezenčne, keďže sa v nej väčšinou písomne vypracovávaly odpovede na otázky. Všetky hviezdárne sa v marci 2020 rozhodli vyskúšať online formu. Pridali sme sa aj my a súťaž sa stala našim prvým podujatím organizovaným vo virtuálnom svete. Nedá sa však povedať, že sme hneď pracovali ako online profici. Využili sme len to, čo sme poznali - mailovú poštu, odosielanie a prijímanie písomných odpovedí. Súťaž je vedomostná, takže to bolo prípustné. Avšak nevideli sme naživo, kto vypracováva odpovede, museli sme len veriť v samostatnosť súťažiacich. Žiaľ, ešte sme nepracovali s aplikáciami prenášajúcimi obraz i zvuk, napr. zoom, google meet, webex a pod. Tie sme sa učili používať individuálne kvôli vďaka vzdelávacím workshopom, ktoré sme si vyhľadávali a prihlasovali sa do nich ako účastníci v rámci neformálneho vzdelávania a odborného rastu vo svojich oblastiach osvetovej práce. Ponuky nám boli zasielané aj z NOC Bratislava. Na home office bolo zdokonaľovanie sa v počítačovej gramotnosti viacej časového priestoru. Pandémia nám z tohto pohľadu priniesla prvú kladnú stránku.



Na jar 2020, kedy bol dlhodobý zákaz vychádzania a s tým spojený zákaz organizácie kultúrnych podujatí, sme počítali, že kultúra ľuďom chýba. Začali sme rozmýšľať, ako sa najintenzívnejšie priblížiť našim návštevníkom. A tak sme viaceré podujatia a programy preniesli do virtuálneho sveta. Najskôr sme na webe a facebooku ponúkli **výstavy súťažných výtvarných diel a fotografií**, na youtube aj filmy zo súťaže **Cineama** alebo **videá postupu výroby veľkonočnej dekorácie**. Na web stránke KOS sme pripravovali na mesačnej báze **Hvezdáreň z okna** - jasný popis orientácie na oblohu bez ďalekohľadu. Od mája 2020 sa epidemiologická situácia začala zlepšovať, a tak sme od online formy upustili a stihli sme usporiadať mnoho zameškaných podujatí. Kultúru robíme najradšej naživo a kontaktné, s priamou odozvou a spätnou väzbou.

Jeseň, zima 2020 a jar 2021 priniesla opäť obmedzovanie osobného kontaktu, uzatvorenie prevádzok, kultúrnych stánkov a opäť sme začali pracovať z domáceho prostredia. Nevzdali sme to a postupne sme aktivity, ktoré bolo možné realizovať online, presunuli do tohto priestoru. Už sme mali určité zručnosti, vedomosti a príznať sa, aj odvahu. Pripravovali sme si projekty na nasledujúci rok, zdieľali sme na sociálnych sieťach KOS rôzne videá z letných podujatí, súťaží a online aktivitám sme sa začali venovať intenzívne.

V oblasti hovoreného slova sme ku koncu roka 2020 zrealizovali online krajské kolo súťaže **Mladý moderátor** a neskôr i prípravné semináre pre pedagógov **Manuál recitátora**. Zo začiatku to bola pre nás výzva, nakoľko sa súťaž vždy konala len prezenčne. Preto bolo dôležité položiť si pred rozhodnutím o zorganizovaní súťaže v online priestore otázky, či to bude mať pre účastníkov význam a pridanú hodnotu. Pred realizáciu súťaže bola dôležitá komunikácia s ostatnými osvetami a vyhlasovateľom súťaže, Stredoslovenským osvetovým strediskom v Banskej Bystrici. Odborná pracovníčka za umelecké a hovorené slovo, Mgr. Aneta Sedláčková, vnímala veľmi pozitívne hlavne zintenzívnenie tejto spolupráce pri hľadaní spoločných riešení. Práve vďaka tomu sme sa rozhodli, že súťaž sa realizovať bude. Zo začiatku bola príprava veľmi náročná, museli sme vymyslieť nový systém, zároveň zachovať kvalitu a snažili sme sa vytvoriť k jednotlivým aktivitám aj pridanú hodnotu. Súťaž sa uskutočnila prostredníctvom zaslaných videonahrávok - vlastnej 9-minútovej relácie, vytvorenej súťažiacimi vo vlastnom prostredí. Veľkým plusom, ktorý online priestor priniesol, bolo zaradenie novej súťažnej disciplíny, reportáže, ktorá je na online priestor veľmi vhodná. Obavy z toho, že by takto realizovaná súťaž nebola pre mladých moderátorov prínosná sa vytratili v momente uvedomenia si, že práve táto forma súťaže priniesla súťažiacim nové podnety. Museli si podrobnejšie rozplánovať všetky disciplíny, naučili sa strihať videá a pracovať s ich minútážou. Aj keď chýbal osobný kontakt, nahradili ho práve tieto pozitíva. Veľmi nás potešila kladná spätná väzba od pedagógov a súťažiacich. Pri online realizácii sme narazili aj na rôzne problémy, ktoré sme museli čo najviac eliminovať. Boli nimi kratší čas, ktorý dokáže poslucháč udržať pozornosť, nedostatočné technické pripojenie a slabá vzájomná interakcia. Práve tieto prípady boli mínusom online vzdelávania. Najväčším nedostatkom, ktorým sme pri realizácii aktivít trpeli, bol nedostatok vzájomného kontaktu. Treba však vyzdvihnúť, že práve online priestor upriamil väčšiu pozornosť na potreby účastníkov. Aj keď väčšina sa tešila na stretnutie naživo, bola tu i hŕstka tých, ktorým viac vyhovovala online forma. Veľkým plusom organizovania online aktivít bolo časové hladisko, napríklad súťažiaci vnímali pozitívne ušetrený čas v rámci cestovania na aktivitu. Do online priestoru sme súťaž Mladý moderátor museli preniesť aj v roku 2021. Pridali sme nový obsah workshopov - prácu so strihom a kamerou. Vylepšili sme technické podmienky, poskytli pomoc pri príprave. Zaujímavou aktivitou bola online beseda so známym moderátorom Matúšom Krňákom. Výhodou online priestoru bolo v tomto prípade to, že sa besedy mohli zúčastniť ľudia z rôznych kútov Slovenska bez nutnosti cestovania. Virtuálny svet však i tu ubral z atmosféry a celkového dojmu. Podobné plusy i mínusy sa ukázali aj pri realizácii vzdelávacích online seminárov pre pedagógov - **Manuál recitátora** - v oblasti umeleckého prednesu v rokoch 2020 - 21. Príprava na jednotlivé workshopy bola časovo náročnejšia. Práve umelecký prednes je veľmi špecifický, jeho súčasťou je osobný kontakt, ktorý je potrebné mať i pri príprave. Ten nám v rámci seminárov chýbal. Obsah sa síce v podstate nezmenil, avšak zapájanie účastníkov bolo oveľa náročnejšie a tak bolo menej i interakcie. Veľkým problémom online priestoru je oddielenie neverbálnej komunikácie, čo môže lektorovi skomplikovať prácu. V konečnom dôsledku bol však výsledok veľmi dobrý. Napriek tomu si nemyslíme, že aktivity z oblasti hovoreného slova budú v budúcnosti, pri možnosti výberu formy práce, prebiehať online. Práve pri týchto aktivitách je dôležitý osobný kontakt a ten nám online prostredie nevie ponúknuť.

Od začiatku roka 2021 sa do online podujatí púšťali už oveľa odvážnejšie všetci odborní pracovníci KOS. Pomohlo tomu aj vzdelávanie v digitálnej gramotnosti - **Pokročilé zručnosti v online priestore**, ktoré pre nás zabezpečila riaditeľka KOS, Mgr. Daniela Gundová. Praktické workshopy sme sa zúčastnili všetci kolegovia, aby sme sa naučili dopodrobna ovládať online platformu zoom, ktorú sme plánovali využívať na organizáciu podujatí.

Pri postupových súťažiach **AMFO** a **Cineama**, odborná pracovníčka Mgr. Zdenka Smrečková, zorganizovala online rozborové semináre s bohatou účasťou takmer všetkých súťažiacich. Takouto formou sa rozoberali diela po prvýkrát konania súťaží. Odborná porota viedla online dialóg o fotografiách i filmoch jednotlivých autorov, hodnotila, vyzdvihovala pozitíva, upozorňovala na prípadné technické a umelecké nedostatky. Pozitívom pri online rozboroch bola možnosť každého zúčastneného vypočuť si hodnotenia porotcu k svojim i cudzím dielam a zapojenie autora i ďalších prítomných súťažiacich do diskusie. Veľký význam to malo hlavne pre začínajúcich autorov, ktorým to mohlo pomôcť v napredovaní v tvorbe.

Ukázali sa nám aj nedostatky online práce, čím boli technické obmedzenia pri starších súťažiach bez digitálnych zručností alebo bez vlastníctva počítača, časová náročnosť rozborových seminárov a čiastočná neosobnosť komunikácie poroty s účastníkmi. Ale celkové hodnotenie k takémuto spôsobu vzdelávania, vzhľadom na situáciu, bolo veľmi kladné od autorov i poroty.

V oblasti divadla Mgr. Silvia Bartáková pripravila v roku 2021 viaceré úspešné online podujatia. S cieľom rozvoja zručností aktérov divadiel mladých v našom regióne to boli dva intenzívne online workshopy **Tvorivá dramatika v praxi**. Nadviazali sme tak na kontinuálne vzdelávanie dospelých (vedúcich detských divadelných súborov, krúžkov, pedagógov) v oblasti tvorivej dramatiky a zamerali sme sa na tému procesu tvorby detskej inscenácie. Lektorka ponúkla svoje vlastné know-how, odprezentovala chronologicky svoj proces tvorby s deťmi na konkrétnej inscenácii.

Detskej dramatickej tvorivosti sme sa venovali v rámci online podujatia **Javiskový škriatok**. Zmenenou a netradičnou podobou regionálnej postupovej prehliadky sme nechceli prerušiť mnohoročnú kontinuitu podujatia, ale zároveň sme sa snažili zachovať filozofiu podujatia - spoznať tvorbu ostatných a motivovať sa navzájom. Doteraz sa konala táto prehliadka vždy prezenčne, súbory predstavili už hotovú inscenáciu a následne si vypočuli rady a odporúčania poroty. Pozvali sme tvorcov, aby sa podelili so skúsenosťami v štádiu priprav inscenácií v detskom divadle. Nechali sme to na nich, nech si formu vyberú. Očakávali sme inšpirácie v podobe video-dokumentov čiastkových výstupov, prezentácie fotografií, scénografických náčrtov, kresieb, obrázkov, opisov, prepisov, režisérskych poznámok a diskusií. Očakávania sa naplnili. Účastníkmi boli divadelné súbory nielen z Nitrianskeho okresu, ale vďaka online priestoru aj z Popradu a Čiech, čo pokladáme za úspech. Medzi najväčšie prínosy tejto dvojdielnej prezentácie patrila práve diskusia s autormi o príprave inscenácie ešte pred javiskovým uvedením, čo znamenalo okrem podnetnej inšpirácie aj elimináciu chýb, podporu tvorby, konfrontáciu názorov a pomoc pri čitateľnosti témy ešte pred naštudovaním inscenácie. Prízvuk sa kládol aj na analýzu vhodných scénografických a kostýmových prvkov a ujasnenie si dramaturgicko-režijnej koncepcie, ktorá býva najväčším problémom v amatérskom divadle. Dá sa povedať, že zo zmien, ktoré nám priniesla pandemická situácia, sme počas Javiskového škriatka vyťažili len to najlepšie. Táto forma nás oslovila a je dosť možné, že sa k nej vrátíme aj v nasledujúcom období.

Online priestor sme využili i v ďalšej situácii, kedy to bola jediná možnosť organizácie dvojdielneho workshopu **Emocionálna sloboda II., III.** s lektorom priamo z Ukrajiny, z mesta Rivne. Skupina divadelníkov sa stretla v priestore výstavnej sály KOS a pracovala online priamo s lektorom cez veľké plátno. Z výpovedí účastníkov a lektora to bolo tak intenzívne, akoby sa stretli naživo. Cieľom bolo formovanie profesionálnej emočnej sebaregulácie a vnútornej slobody u mladých divadelníkov, odstránenie emocionálnych a telesných zábran, formovanie empatie a rozvoj emočnej expresivity. Základom metódy práce lektora bolo odhalenie psychologických základov herectva, fyzickej a duševnej interakcie a obnovenie primárnej prirodzenosti.

Krajské osvetové stredisko v Nitre bolo koordinátorom medzinárodného projektu s mladými divadelníkmi - **Tradícia, korene, identita**, ktorý sa spustil v októbri 2020 napriek pandemickej situácii. Veľkou výhodou bola totiž možnosť jeho online organizácie. Bol to výmenný program pre mladých ľudí zo Slovenska, Ukrajiny, Izraela a Poľska realizovaný cez program Erasmus plus. Účastníci boli rôzni, z divadelných súborov, ale aj mladí ľudia bez skúseností s divadlom alebo s prácou v jazykovo zmiešanej skupine. Práca v tak zmiešanej skupine priniesla veľa výziev a nových podnetov. Realizátorom bola neformálna skupina Fordialogactivities Nitra, pričom jednou zo zakladateľiek bola odborná pracovníčka KOS pre divadlo, Mgr. Silvia Bartáková. Jednalo sa o skupinu mladých ľudí, ktorých spájali záujem o inakosť divadelných prístupov k tvorbe. V rámci projektu sme realizovali päť spoločných online workshopov a ďalších päť stretnutí online si pripravila každá národná skupina zvlášť, ktorá v prvom kroku pracovala na zadaniach so svojimi rovesníkmi v mieste, kde žijú a pôsobia. Na spoločných online stretnutiach si následne vzájomne zdieľali výstupy, dosiahnuté výsledky a metódy, ako postupovali a ku čomu dospeli. Boli to rôzne videá, krátke etudy, spracované prezentácie jednotlivých krajín. Hlavným cieľom bolo vymeniť si skúsenosti, rozvinúť nové zručnosti a metódy práce s mládežou cez divadelné aktivity. To sa podarilo aj vďaka lídrom, ktorí mali svoje overené metódy a bohaté skúsenosti. Projekt bol veľmi rôznorodý. Po sérii online workshopov nasledovala druhá časť projektu v lete 2021, v Nitre. Po uvoľnení protipandemických zákazov opatrení sa mohli účastníci stretnúť naživo. Celý projekt bol pre nás veľkou výzvou a skúsenosťou. Nebolo ľahké skoordinať aktérov na všetky online stretnutia a rovnako ich udržať aktívnych až do nášho osobného stretnutia na Slovensku. Ale celkový prínos projektu bol veľký, priniesol nové osobné zážitky a rozvinul osobné a jazykové kompetencie účastníkov, divadelné zručnosti a postoj k rôznorodosti či inakosti kultúr.

Ku koncu roka 2021 sme pripravili ešte dva online vzdelávacie webinäre k sociálnej prevencii. Prvý, pod názvom **Cesta von**, bol určený kolegom z KOS k téme polarizácie spoločnosti, rigidite postojov a dezorganizácii hodnôt. Druhý bol vytvorený pre špecifickú skupinu ľudí zo štátneho, verejného či mimovládneho sektora pracujúcich alebo pripravujúcich sa na prácu s rodinami a deťmi cudzincov na tému **Prevencia diskriminácie a šikany zraniteľnej skupiny mladých ľudí – detí cudzincov**. Pri príprave druhého webinäru sa organizátorka, Mgr. Jana Ondrušková, obávala neosobného priebehu online formy,

ale aktuálna téma s návrhmi riešenia problému vtiahla prítomných do diskusie dlhšej a intenzívnejšej, ako sa predpokladalo. Preto v budúcnosti sa už nebudeme obávať pri podobných aktivitách využívať aj online priestor.

Na youtube sme vkladali aj videá z každej oblasti našej činnosti – zo súťaží, festivalov, prehliadok, tvorivých dielní, výstav, remesiel, o folklórnych zvykoch v menšinovej kultúre a aktivitách v astronómii. Pridávali sme aj video návody výroby veľkonočných a vianočných dekorácií.

V závere by sme chceli podotknúť, že pandémia bola naozaj pre nás výzvou a aj keď nám skomplikovala a zmenila zaužívané formy práce, zároveň nám otvorila nové možnosti, ktoré stačilo len obrátiť vo svoj prospech a vyťažiť z nich. Kladam je, že nová situácia nás naučila pracovať aktívnejšie v online priestore, nakoľko si myslíme, že niektoré témy touto formou môžu byť prezentované a na rozdiel od prezenčnej šetria nielen čas, ale i finančné zdroje.

Dôkazom toho, že hľadať cestu v online priestore je potrebné - sú aj spätné väzby od účastníkov. Aj keď vnímajú prezenčnú formu podujatí za vhodnejšiu, spôsob, akým sme podujatia v Krajskom osvetovom stredisku v Nitre za posledné dva roky pripravili, im bola nakoniec prínosná a posúvala ich vpred.

Nápady z obývačky

Obývačka sa počas ostatných mesiacov stala kanceláriou pre mnohých, samozrejme, nevynímajúc zamestnancov z oblasti kultúry. Prirodzené stretnutia s ľuďmi nahradili rozhovory s malými tvármi v obdĺžnikoch na našich monitoroch. Živá kultúra dostala veľkú červenú stopku a my všetci sme sa s ňou museli vysporiadať. Z obývačky.

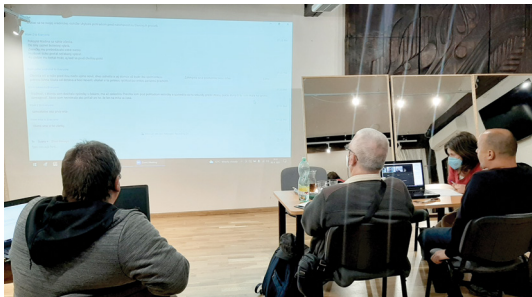
Rovnako aj my, v Krajskom kultúrnom stredisku v Žiline sme po zrušení podujatí pre verejnosť okamžite začali premýšľať o inom spojení s našimi návštevníkmi a o tom, akým spôsobom im ponúkať kvalitný obsah. Na porade v obývačke, každý v tej svojej, sme sa stretli prvýkrát cez službu Google Meet, a prichádzali prvé nápady, ako pokračovať v našej práci.

Prvotné núdzové riešenia, ktoré sa spočiatku javili skôr ako problémové, sa časom premenili na šikovné a vydatené. Virtuálny priestor, ktorý dovtedy slúžil z veľkej časti „len“ na propagáciu podujatí, sa stal pre nás tým hlavným priestorom. K webovej stránke a Facebooku sme pridali Youtube kanál a Instagram. V začiatkoch sme teda siahli po jednoduchých virtuálnych prezentáciách, ktoré sme spracovávali z bohatých archívnych materiálov. Uvedomili sme si, že to, čo máme priamo pod nosom, má svoju umeleckú kvalitu a stojí za to ju ukázať. A tak boli našimi prvými virtuálnymi vzdelávacími aktivitami krátke prezentácie o členoch klubov, ktoré patria ku KrKS v Žiline. Mnohí z nich sú pravidelne oceňovaní na rôznych umeleckých súťažiach nielen na Slovensku, ale aj v zahraničí. Postupne sme predstavili členky Klubu paličkovanej čipky Gracia, členov Fotoklubu Obzor a tiež Klubu neprofesionálnych výtvarníkov. Medzi prvými lastovičkami bolo aj spracovanie seriálu Domanižské kraslice v generáciách, kde sme v 4 častiach predstavili 4 generácie jednej rodiny, ktorá sa venuje tradícii písania kraslíc. Prvé prezentácie vznikali v nám dostupných bezplatných programoch, v ktorých sme bežne pracovali, najčastejšie Microsoft Powerpoint. Ešte pred nástupom pandémie sme začali využívať cloud – internetové dátové úložisko, vďaka ktorému sme mali rýchly prístup k digitálnym archívom a k jednoduchému zdieľaniu potrebných dokumentov naraz medzi všetkými kolegami. Veľkou výhodou cloudu bol aj priestor, kam sme mohli všetky vytvorené virtuálne aktivity ukladať, keďže išlo o veľký objem dát, ktorý sa neustále rozširuje, osobné počítače nám už kapacitne nepostačovali.

Dúfali sme, že tak ako pandémia rýchlo prišla, rovnako rýchlo odíde, no všetci vieme, že opak je pravdou. Svojím priaznivcom sme chceli prinášať stále kvalitnejší obsah, preto sme v rámci home officov prostredníctvom samovzdelávania získavali nové technologické zručnosti. V obývačkách sme študovali tutoriály, zúčastňovali sme sa, ako inak, online webinárov a radili sme sa s odborníkmi. Každý z nás si našiel program, v ktorom sa postupne zlepšoval. Výhodou bola možnosť zakúpenia licencií na grafické programy, balík služieb Adobe (Photoshop, Lightroom, InDesign), strihací program Wondershare Filmora či zakúpenie Pro verzie webovej platformy Canva. Veľmi dôležitým v rámci vzdelávacích aktivít bolo zakúpenie platformy Zoom, ktorá sa pre našu prácu stala nepostrádateľnou.

Nové programy priniesli nové nápady a nové možnosti. Najsilnejšou časťou vzdelávacích aktivít sa stali filmové medailóny o osobnostiach z Horného Považia, ale aj o osobnostiach, s ktorými Krajské kultúrne stredisko v Žiline dlhodobo spolupracuje. Nahrávaciu techniku sme z časti mali zakúpenú ešte pred začiatkom pandémie, dá sa teda povedať, že ztechnologického hľadiska sme boli na prechod do online priestoru celkom pripravení. Dokúpili sme klopotový mikrofón pre lepšie zachytenie zvuku a tiež fotoplátno, ktoré slúži pri fotení tvorby prezentovaných osobností. S touto výbavou sme sa mohli pustiť do kvalitnejšieho spracovávania podujatí. Filmové medailóny o osobnostiach vznikajú postupne z každej oblasti neprofesionálneho umenia a tradičnej kultúry. Práve tradičná kultúra sa stala základom pre sériu Keď ruky rozprávajú. Podkladom pre vznik bola rovnomená publikácia z dielne KrKS, v ktorej je zmapovaná tvorba ľudovoumeleckých remeselníkov z Horného Považia. Vnímali sme ako dôležité aj touto formou spopularizovať a upírať pozornosť ľuďmi na remeslá, ktoré veľmi rýchlo miznú z tohto sveta. Mnohí z týchto majstrov už nie sú medzi nami, no spomienka na nich prostredníctvom filmového medailónu už zostane v tomto priestore navždy.

V čase, keď to pandemická situácia umožňovala, sme pri dodržaní všetkých opatrení navštívili rôzne osobnosti, zdokumentovali ich tvorbu, nahrali sme rozhovory a zozbierali potrebné materiály, aby sme našim priaznivcom mohli prinášať ďalšie zaujímavé vzdelávacie virtuálne podujatia. Túto možnosť vnímame ako



zásadnú, práve forma krátkych filmov je vynikajúcou modernou formou, ako priniesť informácie čo najširšiemu publiku. Takto sme predstavili aj ďalšie osobnosti z oblasti folklóru - muzikanta, interpreta ľudových piesní a tiež remeselníka Martina Levka, ale aj Michala Fiľu, fujaristu, výrobcu a lektora z Regionálneho centra ÚĽUV v Banskej Bystrici, s ktorým v KrKS dlhodobo spolupracujeme. Okrem osobností z tejto oblasti sme pozornosť venovali napríklad spisovateľovi a literárnemu historikovi Petrovi Cabadajovi, sochárovi a výtvarníkovi Alexandrovi Trizuljakovi či sochárovi Štefanovi Pelikánovi. Predstavili sme však aj regionálne folklórne a divadelné kolektívy alebo spevácke zbory. Na výrobu filmových medailónov sme využívali vlastnú nahrávaciu techniku, a spracovanie prebiehalo vďaka balíku produktov Adobe a programu Wondershare Filmora.

Za zmienku určite stojí aj cyklus Galéria slávy, v ktorej prinášame informácie o osobnostiach z obcí okresov Žilina a Bytča. Sú to multimediálne prezentácie vytvárané v programe Microsoft PowerPoint, za ktorými stojí úzka spolupráca so starostami a pracovníkmi obecných úradov v jednotlivých obciach. Hľadanie významných, i keď možno menej známych osobností sme začali v obci Terchová a nasledovali obce Čičmany, Predmier, Petrovice, Dlhé Pole, Veľké Rovné, Kolárovice, Jablonové a v mapovaní pokračujeme ďalej. Niektoré Galérie slávy o osobnostiach z týchto obcí sú zložené z viacerých častí, napr. Galéria slávy obce Veľké Rovné má až 8 častí, čo svedčí o veľkom počte významných osobností, ktoré prispeli k rozvoju obce, či už materiálne alebo duchovne. Na jednotlivé galérie máme veľmi pozitívnu spätnú väzbu. Mnohí obyvatelia v nich nájdú zobrazených členov svojej rodiny, alebo príbuzných, vďaka čomu je takouto formou je im vzdaná pocta. Najmä mládež má možnosť dozvedieť sa takouto formou o významných lekároch, učiteľoch, kňazoch či umelcoch, o ktorých by sa možno v bežnom živote nedozvedeli.

Významným bola realizácia druhého ročníka Sympózia o nádeji s podtitulom Čo mi dáva silu žiť. Na sociálnych sieťach sme od 19. do 30. apríla 2021 uverejnili krátke filmy s myšlienkami rôznych osobností. Myšlienky ekológa, aktivistu a autora kníh a filmov o ochrane prírody Erika Baláza sme priniesli v krátkom filme s názvom Čo ma naučila zem. Rozprávanie bolo doplnené o krajinné fotografie Miroslava Broza z Fotoklubu Obzor. Týmto spôsobom sa nám podarilo prezentovať aj fotografickú tvorbu členov fotoklubu, ktorý pôsobí pri Krajskom kultúrnom stredisku v Žiline. O tom, čo by ste mali nájsť v dobrej škole porozprával básnik, spisovateľ a výtvarník Daniel Hevier. Jeho myšlienky doplnili vlastné výtvarné práce. Psychologička a zakladateľka Nadácie Krajina Harmónie i festivalov Jašidielňa a Inter.Nos Soňa Holúbková v krátkom filme zanecháva odkaz pre mladú generáciu. Marek Roháček, pedagóg, mentor a zakladateľ OZ Návrat zas prináša inšpiratívne myšlienky na tému budúcnosti. Krátke filmy, ktoré boli alternatívou osobných stretnutí a prednášok, mali pozitívny ohlas verejnosti, nakoľko si vďaka spolupráci s ďalšími vzdelávacími či kultúrnymi inštitúciami našli široké publikum v online priestore. Príspevky boli nahrávané samotnými autormi na vlastné kamery či smartfóny. Postproces prebiehal v programe Adobe Premiere Pro, v ktorom boli spracované samotné videonahrávky, fotografie a hudba.

Pri filmoch a spracovániach videozáznamov sme sa častokrát stretli s problémom príliš veľkých súborov. Pre tento prípad sme videá konvertovali v open-source programe HandBrake, ktorý je bezplatný, rýchly, spoľahlivý a po komprimácii neznižuje kvalitu videí.

Filmových medailónov o osobnostiach z rôznych oblastí, ale aj vzdelávacích filmov o samotných obciach a mestách z Horného Považia sme počas pandémie vytvorili viac ako sto. Veľmi dôležitou súčasťou online vzdelávania však boli aj webináre, online prednášky a online tvorivé dielne.

Do online priestoru sme preniesli aj aktivitu Tvorivé písanie, ktorú KrKS v Žiline organizuje už viac ako dva roky. Sú to literárne dielne určené dospelým a mládeži od 14 rokov, zamerané na tvorivé cvičenia a inšpirácie, ktoré vedú k literárnej tvorbe. V r. 2020 sme z dôvodu pandémie postupne prešli na ich online formu a dielne sa konali cez platformu Zoom. Online stretnutia sa nám veľmi osvedčili. Vďaka tejto forme sa literárnych dielní mohli zúčastniť záujemcovia z iných regiónov Slovenska, ale aj ľudia so zdravotným postihnutím. Vznikla širšia skupinka šikovných a tvorivých ľudí, ktorí majú spoločnú záľubu v literatúre a písaní. V ňakej dobe im tieto stretnutia prinášali nielen inšpirácie k písaniu, ale aj radosť z komunikácie a spoznávania nových ľudí prostredníctvom tejto vzdelávacej aktivity. Od júna 2021 sa po zlepšení pandemickej situácie literárne dielne konali naživo a zároveň aj online. Po technickej stránke je táto forma zložitejšia. Časť účasníkov stretnutia sa nachádza naživo v jednej miestnosti s lektorom a druhá časť sa pripája cez platformu Zoom. Na Zom je pripojený aj lektor a ostatní vidia a počujú online prihlásených účastníkov na plátne cez dataprojektor. Touto hybridnou formou literárnych dielní zrejme budeme pokračovať aj v nasledujúcom období, pretože to zaručuje vyšší počet účastníkov a tak celá aktivita má väčší význam pre samotného lektora aj účastníkov.

Vo virtuálnom priestore realizujeme aj cyklus Tvorivý podvečer, kde lektorka pred kamerou ukazuje postup výroby rôznych ozdôb, šperkov a podobne. V takejto forme sme zrealizovali aj ukážku plstenia či zdobenía medovínok v sérii Tvoríme s deťmi. Práve pri tvorivých dielnách a prednáškach bolo dôležitým faktorom uvedomiť si, kto je cieľovou skupinou, s čím súviseli napríklad dni, ale aj hodiny, v ktorých sme zverejňovali videá, alebo realizovali online prednášky.

Veľkým projektom bol aj virtuálny workshop Tvorivosť a zručnosť v paličkovanej čipke. V štandardnej situácii ide o celoslovenské stretnutie cca 40 čipkárov, ktoré sa počas troch dní vzdelávajú v rôznych témach a technikách paličkovanej čipky. V tomto roku sme prešli do virtuálneho priestoru, čo bolo veľká výzva, pretože čipkárky vo veľkej miere patria do vyššej vekovej skupiny a nie všetky sú počítačovo zručné. Spolu s lektorkami sme hľadali čo najjednoduchšie a najspoločnejšie riešenie. Výsledkom boli 4 témy a 14 videokurzov, natáčaných počas 2 mesiacov. Do virtuálneho kurzu sa na naše prekvapenie prihlásilo až 118 účastníčok. Videokurzy sme zverejnili na Youtube, avšak ako súkromné videá, len pre vopred prihlásených účastníkov, ktorí sa k nim dostali na základe linku zaslaného emailom. Spočítali mali niektoré záujemkyne

technické problémy, no výsledkom celého videokurzu bola virtuálna výstava zostavená z fotografií hotových upalíkových prác, ktoré nám účastníčky po absolvovaní videokurzov poslali. Spätná väzba po tomto projekte bola naozaj silná, čipkárky ocenili možnosť vzdelávať sa doma a najmä možnosť si videá pozrieť viackrát, a tak postupovať pri paličkovaní vo vlastnom tempe. Pri týchto formách tvorivých dielní a kurzov bolo dôležité nahrávať technikou, ktorá disponuje kvalitným a ostrým zoomom.

Takmer na všetky prednášky sme využívali platformu Zoom, ktorá sa nám po zakúpení licencie najviac osvedčila. Tento online priestor sme zapožičali aj iným organizátorom prednášok, ktorí v tom čase nemali možnosť si tento priestor zakúpiť a poskytnúť tak prednášku na neobmedzený čas a neobmedzenému počtu prihlásených. Takto sme vytvorili spoluprácu napríklad s Klubom autentického folklóru Hojana, ktorý aj vďaka Zoomu KrkS realizoval cyklus online prednášok. Tak bolo zvykom o kalendárnych zvykoch a obyčajach so zameraním na Žilinský kraj, ale aj ďalšie prednášky z oblasti tradičnej kultúry.

Túto tému sme naživo pred pandémiou prinášali aj do materských, základných a stredných škôl v Žiline a okolí, a to prostredníctvom interaktívnych prednášok. Od začiatku pandémie sme tieto aktivity museli obmedziť a tak sme získaný materiál využili inak. Pripravili sme niekoľko krátkych multimediálnych prezentácií zameraných na kalendárne obyčaje, ktoré sme taktiež zverejňovali na webe, Facebooku a Youtube. Na tvorbu prezentácií sme využívali webovú platformu Canva Pro, ktorá nám poslúžila na vytvorenie grafickej podoby prezentácie a do výslednej podoby sme ju spracovali v programe na úpravu videí Wondershare Filmora.

V rámci online prednášok sme si vyskúšali aj platformu StreamYard, a to počas semináru Choreografická tvorba. Táto platená streamovacia služba nám poskytla možnosť vysielat' naživo prednášku, a to súčasne na Facebooku aj na Youtube. Rovnako ako v Zoome, aj v tejto službe bolo možné využívať chat, zdieľanie obrazovky a podobne. Keďže išlo o stream a teda živý prenos, účastníci sa nemuseli vopred prihlasovať a ktokoľvek sa mohol počas prednášky pripojiť kliknutím na udalosť na Facebooku alebo cez link na Youtube. Táto služba sa nám taktiež osvedčila, vďaka zaujímavej téme a jednoduchosti prístupu bolo na prednáške zúčastnených takmer 110 účastníkov.

Obľúbenou vzdelávacou aktivitou, ktorá má svoju diváčku základňu, je aj Bylinková poradňa obsahujúca rôzne rady, ale aj recepty z byliniek, vytváraná taktiež v programe Wondershare Filmora.

Dôležitou súčasťou filmov a prezentácií je okrem vizuálnej stránky a poskytnutých informácií aj hudobný sprievod, ktorý dotvára celkový dojem a spríjemňuje sledovanie a počúvanie virtuálnych podujatí. Snažíme sa vychádzať z vlastných archívov, najmä pri ľudovej hudbe, v mnohých prípadoch sme však vsadili na voľne dostupnú hudbu, ale aj zvukové efekty zo známych knižníc – Youtube Library, Freesound, Epidemicsound a na hudbu, ktorá je súčasťou produktu Wondershare Filmora. Ďalším doplnkom sú fotografie a obrázky, ktoré taktiež využívame z voľne dostupných databáz ako Pixabay, Pexel a databáza Canvy (Pro).

Čerstvou novinkou KrkS vo vzdelávacích aktivitách dostupných v online a virtuálnom priestore je podcast Kultur X. Doteraz v 6. epizódach sme poslucháčom predstavili témy z oblasti neprofesionálneho umenia a tradičnej kultúry. V tomto prípade sme si nahrávaciu techniku zapožičali od Kultúrneho centra Hoffmann v Žiline. Podcasty uverejňujeme na webovej stránke, Facebooku, Youtube a tiež na platformách Anchor a Spotify. Keďže Youtube nepodporuje formát MP3, pre vloženie do tohto priestoru MP3 konvertujeme do formátu MP4.

Či už ide o filmové medailóny, virtuálne tvorivé dielne, či online prednášky, snažíme sa myslieť na čo najširšie publikum, preto využívame všetok nám dostupný priestor. Chápeme, že nie všetci majú založený účet na Facebooku, nie každý využíva služby Youtube, práve preto zverejňujeme všetok obsah aj na našej webovej stránke a informácie o najdôležitejších podujatiach zasielame na našu databázu kontaktov prostredníctvom služby Mailchimp. Aj vďaka tomu sme zaznamenali vysokú sledovanosť, počúvanosť a účasť. Asi všetci sme sa stretli s tým, že účasť na online prednáškach je oveľa vyššia, pretože sa na nej môže zúčastniť takmer ktokoľvek a odkiaľkoľvek. Napríklad Slováci žijúci v zahraničí, ktorí by sa prednášok inak len veľmi ťažko zúčastnili, mali zastúpenie na mnohých vzdelávacích aktivitách (najmä na prednáškach v oblasti tradičnej kultúry).

Z viac ako 100 virtuálnych vzdelávacích aktivít, ktoré sme s kolegami v Krajskom kultúrnom stredisku v Žiline vytvorili od začiatku pandémie, sme do tohto príspevku vybrali len niekoľko. Sme presvedčení o ich prínose pre divákov a poslucháčov, ktorí mali možnosť dozvedieť sa množstvo zaujímavých informácií či spoznať významné, no možno nie až tak známe osobnosti z regiónu. Rovnako mali význam aj pre samotných účastníkov a účinkujúcich, ktorí napriek zrušeným živým podujatiam mohli aspoň takto odprezentovať svoje umenie a porozprávať o svojich skúsenostiach.

Vďaka zakúpeniu techniky a programových licencií nám pri tvorbe filmov a prezentácií nevznikli žiadne ďalšie náklady, keďže sme ich pripravovali sami. Prednášky a tvorivé dielne vznikli za podpory Fondu na podporu umenia a Žilinského samosprávneho kraja, ktorý je zriaďovateľom Krajského kultúrneho strediska v Žiline.

Osobné stretnutia nám nikto nenahradí a všetci sa na ne nesmierne tešíme, no pandemická situácia nás naučila pozerat' na veci inak, vyjsť zo svojej komfortnej zóny, naučila nás učiť sa, posúvať sa vpred a výsledkom toho je pozitívna spätá väzba, ďakovné reakcie na online podujatia, sledovanosť a najmä zachovanie záujmu o kultúru. V našich obyčajkách nám zišlo na um množstvo ďalších nápadov a my sa tešíme sa na ich realizáciu.



ISBN: 978-80-7121-371